بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة يونس ގެ މާނަ

سُورة يونس　　　　އާޔަތްގެ ޢަދަދު (١٠٩)

الٓر ۚ تِلْكَ ءَايَٰتُ ٱلْكِتَٰبِ ٱلْحَكِيمِ ۝١ أَكَانَ لِلنَّاسِ عَجَبًا أَنْ أَوْحَيْنَآ إِلَىٰ رَجُلٍ مِّنْهُمْ أَنْ أَنذِرِ ٱلنَّاسَ وَبَشِّرِ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ أَنَّ لَهُمْ قَدَمَ صِدْقٍ عِندَ رَبِّهِمْ ۗ قَالَ ٱلْكَٰفِرُونَ إِنَّ هَٰذَا لَسَٰحِرٌ مُّبِينٌ ۝٢ إِنَّ رَبَّكُمُ ٱللَّهُ ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ فِى سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ ٱسْتَوَىٰ عَلَى ٱلْعَرْشِ ۖ يُدَبِّرُ ٱلْأَمْرَ ۖ مَا مِن شَفِيعٍ إِلَّا مِنۢ بَعْدِ إِذْنِهِۦ ۚ ذَٰلِكُمُ ٱللَّهُ رَبُّكُمْ فَٱعْبُدُوهُ ۚ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ۝٣ إِلَيْهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا ۖ وَعْدَ ٱللَّهِ حَقًّا ۚ إِنَّهُۥ يَبْدَؤُا۟ ٱلْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُۥ لِيَجْزِىَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ بِٱلْقِسْطِ ۚ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لَهُمْ شَرَابٌ مِّنْ حَمِيمٍ وَعَذَابٌ أَلِيمٌۢ بِمَا كَانُوا۟ يَكْفُرُونَ ۝٤

ތަރުޖަމާ

الٓر ۚ = މިއަކުރުތަކުގެ މުރާދު މާނަ ދަންނަވޭނޭގޮތެއްނުވޭ ހަމަ الله އެވެ.۞ تِلْكَ ءَايَٰتُ ٱلْكِتَٰبِ = (އެއީ ޙިކުމަތްތެރި ފޮތުގެ އާޔަތްތަކެވެ. (މިއީ ކީރިތި قرآن ގެ އާޔަތްތަކެވެ.)۞ ٱلْحَكِيمِ ۝١ = حكم ގަދަފުޅުވެގެންވާ. ۞ أَكَانَ لِلنَّاسِ عَجَبًا = މީސްތަކުންނަށް عجائب ކަމަކަށް ވީހެއްތޯއެވެ؟۞ أَنْ أَوْحَيْنَآ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ وحى ބާވައިލެއްވުން. إِلَىٰ رَجُلٍ مِّنْهُمْ = އެމީހުންކުރެ ފިރިހެނަކަށް. ۞ أَنْ أَنذِرِ ٱلنَّاسَ = އެކަލޭގެފާނު މީސްތަކުންނަށް إنذار ދެއްވުމަށް. وَبَشِّرِ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ = އަދި އީމާންވީމީހުންނަށް އުފާވެރިކަމުގެ خبر ދެއްވުމަށް.۞ أَنَّ لَهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަށް ހުރިކަމަށް. ۞ قَدَمَ صِدْقٍ = (ތެދުވެރި މަތިވެރި ދަރަޖައެއް) ރަނގަޅު ދަރުމަވާ ދެއްވާފަދަ ثواب ރަނގަޅު عمل ۞. عِندَ رَبِّهِمْ ۗ = އެމީހުންގެ رَبّ ގެ حضرة ގައި. ۞ قَالَ ٱلْكَٰفِرُونَ = ކާފިރުންގެ މީހުން ބުންޏެވެ.۞ إِنَّ هَٰذَا = ހަމަކަށަވަރުން މިއީ (މިކަލޭގެފާނު މިއީ) ۞ لَسَٰحِرٌ مُّبِينٌ ۝٢ = ކަނޑައެޅި بيان ވެގެންވާ سِحْرُ ވެރިއެކެވެ.۞ إِنَّ رَبَّكُمُ ٱللَّهُ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ رَبّ އަކީ الله އެވެ.۞ ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ = އެކަލާނގެއީ އުޑުތަކާއި ބިންހެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ. ۞ فِى سِتَّةِ أَيَّامٍ = ހަދުވަހުގެ ތެރޭގައި.۞ ثُمَّ ٱسْتَوَىٰ عَلَى ٱلْعَرْشِ ۖ = ދެން އެކަލާނގެ عرش މަތީ إِسْتِوَاى ވެވަޑައިގެންނެވިއެވެ.۞ يُدَبِّرُ ٱلْأَمْرَ ۖ = އެކަލާނގެ ކަންތައްތައް تَدْبِيرُ ކުރައްވައެވެ.۞ مَا مِن شَفِيعٍ = އެއްވެސް شَفِيع އެއް ނުވެއެވެ. (އިޛުނަށްދެއްވުމަކަށް އެދުރުވާން ފަރާތެއް ނުވެއެވެ.) ۞ إِلَّا مِنۢ بَعْدِ إِذْنِهِۦ ۚ = އެކަލާނގެ އިޛުނަދެއްވުމަށްފަހު މެނުވީ.۞ ذَٰلِكُمُ ٱللَّهُ رَبُّكُمْ = އެއީ الله އެވެ. އެއީ ކަލޭމެންގެ رَبّ އެވެ. ۞ فَٱعْبُدُوهُ ۚ = ފަހެ ކަލޭމެން އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަންކުރާށެވެ! ۞ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ۝٣ = އަދި ފަހެ ކަލޭމެން نصيحة އާއި وعظ ލިބިގަންނަނުވަނީހެއްތޯއެވެ؟۞ إِلَيْهِ مَرْجِعُكُمْ

جَمِيعًا = ކަލޭމެން އެންމެން އެނބުރި رجوع ވެންވަނީ ހަމަ އެކަލާނގެ حضرة އަށެވެ.۞ وَعْدَ ٱللَّهِ حَقًّا = އެއީ اللّه ގެ حقّ وعد ތެވެ. (އެބަހީ: މަރުވުމަށްފަހު އަލުން ދިރުއްވާ محشر ކުރެއްވުން އެއީ އެކަލާނގެ ކުރައްވާ حقّ وعد ތެވެ.) ۞ إِنَّهُۥ يَبْدَؤُا۟ ٱلْخَلْقَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ خَلْقُ ތަކުން (އަލުން) ހެއްދެވުން ފެށިގެންވެއެވެ. ۞ ثُمَّ يُعِيدُهُۥ = ދެން އެކަލާނގެ އެހެއްދެވުން މަރުވުމަށްފަހު އަލުން إعاد ކުރައްވައެވެ. لِيَجْزِىَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = إيمان ވި މީސްތަކުންނަށް ثواب ދެއްވުމަށެވެ.۞ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ = އަދި އެމީހުން صالح عمل ކުރި.۞ بِٱلْقِسْطِ = عدل إنصاف އަށް. ۞ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = އަދި ކާފިރުވި މީސްތަކުން (ދަންނައެވެ!)۞ لَهُمْ شَرَابٌ مِّنْ حَمِيمٍ = އެމީހުންނަށް ހުންނަހުރި އެންމެ ހޫނު ފެނުގެ ބުއިމެވެ. وَعَذَابٌ أَلِيمٌ = އަދި ވޭންދެނިވި عذاب އާއި. ۞ بِمَا كَانُوا۟ يَكْفُرُونَ ﴿٤﴾ = އެމީހުން ކާފިރުވާކަމުގެ ސަބަބުން.

إجْمَالِي މާނަ

(١) الٓر މި އަކުރުތަކުގެ މާނަ ދެނެވޮޑިގެންވަނީ ހަމަ اللّه އެވެ. މިއީ حكم ގަދަވެގެންވާ ފޮތުގެ އާޔަތްތަކެވެ. އެބަހީ: ޙިކުމީ قرآن ގެ އާޔަތްތަކެވެ.

(٢) އެމީހުންގެތެރެއިން އެބަހީ: مكّة ގެ قريش ންގެ ތެރެއިން ފިރިހެނަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ وحى ބާވައިލެއްވީމާ އެކަން މީސްތަކުންނަށް عجائب ހައިރާންވީހެއްޔެވެ؟ އެއީ އެބޭކަލަކު މީސްތަކުންނަށް ނަރަކައިގެ ވޭރަކައިން ބިރުގަންނަވާ أنذار ކުރެއްވުމަށެވެ. އަދި مؤمن ވީމީހުންނަށް އެމީހުންގެ رَبّ ގެ حضرة ގައި ތަނަވަސްކަމާއި ދަރުމަތާއި ثواب ހުރިކަމުގެ ނުވަތަ ބުރުވެރި މަތިވެރި ދަރަޖަ ހުރިކަމުގެ އުފާވެރި خبر ދެއްވުމަށެވެ. (އެއީ އެފަދަ عمل އެމީހުން ކޮށްފައިވާތީއެވެ. ދެންފަހެ އެކަލޭގެފާނު އެފަދައިން رسول ކަން ދެއްވުމުން ކާފިރުންގެ މީހުން ބުނީ ހަމަކަށަވަރުން މިއީ ކަނޑައެޅި بيان ވެގެންވާ سِحر ވެރިއެކެވެ.

(٣) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ رَبّ އަކީ اللّه އެވެ. އެކަލާނގެއީ ހަދުވަހުގެތެރޭގައި އުޑުތަކާއި ބިންހެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ. ދެން عرش މައްޗަށް އެކަލާނގެ إِسْتِوَاى ވެވޮޑިގެންވިއެވެ. އެކަލާނގެ ކަންތައްތައް تدبير ކުރައްވައެވެ. (ކަންތައްތައް ނިޒާމުކުރައްވައެވެ. ހިންގަވައެވެ.) އެކަލާނގެ حضرة ގައި އެކަލާނގެ އިޛުނަ ދެއްވުމަށްފަހުގައިމެނުވީ އެއްވެސް މީހަކަށް شفاعة އެއްވާކަށް ހަމައެކަނިވެސް ނުވެއެވެ. (އޭ މީސްތަކުންނޭވެ!) އެއީ اللّه އެވެ. އެއީ ކަލޭމެންގެ رَبّ އެވެ. އެހެންވީ ކަލޭމެން އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަންކުރާށެވެ! ފަހެ ކަލޭމެން عبرة حاصل ކޮށް نصيحة އާއި وعظ ލިބިގަންނާނޫހެއްޔެވެ؟

(٤) ކަލޭމެން އެންމެން (މަރުވުމަށްފަހު އަލުން ދިރިގެން) އެނބުރި رُجُوع ވެންވަނީ ހަމަ އެކަލާނގެ حضرة އަށެވެ. އެއީ اللّه وعد ކުރައްވާފައިވާ حقّ وعد ތެވެ. (މަރުވުމަށްފަހު އަލުން ދިރުއްވައި حِسَاب ބައްލަވާ جزاء ދެއްވުމަށް محشر ކުރެއްވުމަކީ އެކަލާނގެ ކުރައްވާފައިވާ حقّ وعد ތެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަލުން ފެށިގެންވައިގެން خَلْقُ ތަކުން ހެއްދެވީ އެކަލާނގެއެވެ. ދެން މަރުވުމަށްފަހު، އެކަލާނގެ އެހެއްދެވުން إعاد ކުރައްވާނީއެވެ. އަލުން ދިރުއްވާނީއެވެ. އެއީ إيمان ވެގެން صالح عمل ކުރި މީސްތަކުންނަށް عدل ވެރި ޖަޒާދެއްވުމަށެވެ. އަދި ކާފިރުވި މީސްތަކުން ދަންނައެވެ! އެމީހުންނަށް އޮތުމުން ހުންނަހުރި ހޫނުކަން އެންމެމަތި ދަރަޖައަށް އަރާފައިވާ ގަދަހޫނު ފެނުގެ ބުއިމާއި އަދި ގަދަވެގެންވާ ވޭންދެނިވި عذاب އެވެ. އެއީ އެމީހުން ކާފިރުވިކަމުގެ ސަބަބުންނެވެ.

هُوَ ٱلَّذِى جَعَلَ ٱلشَّمْسَ ضِيَآءً وَٱلْقَمَرَ نُورًا وَقَدَّرَهُۥ مَنَازِلَ لِتَعْلَمُوا۟ عَدَدَ ٱلسِّنِينَ وَٱلْحِسَابَ ۚ مَا خَلَقَ ٱللَّهُ ذَٰلِكَ إِلَّا بِٱلْحَقِّ ۚ يُفَصِّلُ ٱلْءَايَٰتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿٥﴾ إِنَّ فِى ٱخْتِلَٰفِ ٱلَّيْلِ وَٱلنَّهَارِ وَمَا خَلَقَ ٱللَّهُ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ لَءَايَٰتٍ لِّقَوْمٍ يَتَّقُونَ ﴿٦﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَآءَنَا وَرَضُوا۟ بِٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا وَٱطْمَأَنُّوا۟ بِهَا وَٱلَّذِينَ هُمْ عَنْ ءَايَٰتِنَا غَٰفِلُونَ ﴿٧﴾ أُو۟لَٰٓئِكَ مَأْوَىٰهُمُ ٱلنَّارُ بِمَا كَانُوا۟ يَكْسِبُونَ ﴿٨﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ يَهْدِيهِمْ رَبُّهُم بِإِيمَٰنِهِمْ ۖ تَجْرِى مِن تَحْتِهِمُ ٱلْأَنْهَٰرُ فِى جَنَّٰتِ ٱلنَّعِيمِ ﴿٩﴾

ލުޣަތު

هُوَ ٱلَّذِى = ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. ❁ جَعَلَ ٱلشَّمْسَ ضِيَآءً = އިރު އެއީ އަލިކަންދޭތަކެތި އަލިއެއްކަމުގައި

ލެއްވީ. ❁ وَٱلْقَمَرَ نُورًا = އަދި ހަނދު نور އެއްކަމުގައި ލެއްވީމެވެ. ❁ وَقَدَّرَهُۥ مَنَازِلَ = އަދި

އެކަލާނގެ އެހަނދު މަންޒިލްތަކެއްގައި މިންވަރު ކުރެއްވީއެވެ. ❁ لِتَعْلَمُوا۟ = އެއީ ކަލޭމެން އެނގުމަށް

ގުނުމާއި ހިސާބު ކުރުމަށްޓަކައެވެ. عَدَدَ ٱلسِّنِينَ وَٱلْحِسَابَ = އަހަރުތަކުގެ އަދަދާއި އަދި ހިސާބު. ❁ مَا خَلَقَ ٱللَّهُ

ذَٰلِكَ = اللّٰه އެކަންތައް ނުހައްދަވައެވެ. ❁ إِلَّا بِٱلْحَقِّ = حقّ ގޮތުގައި މެނުވީ. ❁ يُفَصِّلُ ٱلْءَايَٰتِ =

އެކަލާނގެ އާޔަތްތައް تفصيل ކޮށް بيان ކުރައްވައެވެ. ❁ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿٥﴾ = ދަންނަ ބައެއްމީހުންނަށް. ❁ إِنَّ فِى

ٱخْتِلَٰفِ ٱلَّيْلِ وَٱلنَّهَارِ = ރޭގަނޑާއި ދުވާލު ތަފާތުވުމުގައި އެއް ދުވަސް ބޮޑުވެގެން އަނެއް ދުވަސް ކުޑަވުމުގައެވެ. (އެބަހީ: އެކަށަވަރު

އަންގަވާ އަންނަނިވިގޮތް ދެމެހެއްޓުމުގައެވެ.) ❁ وَمَا خَلَقَ ٱللَّهُ = އަދި اللّٰه ހައްދަވާފައިވާ ތަކެތީގައެއްވާކަން. ❁ فِى

ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި ބިމުގައި. ❁ لَءَايَٰتٍ = ކަށަވަރުން بيان ފެންނަ حجّة އާއި دليل (ހެކި)❁

لِّقَوْمٍ يَتَّقُونَ ﴿٦﴾ = تقوى ވެރިވާ ބައެއްމީހުންނަށް (اللّٰه އަށް ބިރުވެތިވާ ބައެއްގެ) ❁ إِنَّ ٱلَّذِينَ لَا يَرْجُونَ

لِقَآءَنَا = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެއާ ބައްދަލުވުމަށް އުންމީދުނުކުރާ މީހުން. (އެބަހީ ނުބިރުވެތިވާ މީހުން) ❁

وَرَضُوا۟ = އަދި އެމީހުން ރުހި ❁ بِٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا = ދުނިޔޭގެ حياة އަށް. (އެބަހީ: آخرة ގެ ބަދަލުގައި

ދުނިޔެއަށް ރުހި.) ❁ وَٱطْمَأَنُّوا۟ بِهَا = އަދި އެދުނިޔެއަށް އެމީހުން ހިތްހަމަޖެހި. وَٱلَّذِينَ هُمْ = އަދި

ކަށަވަރުން އެމީހުންނަކީ. ❁ عَنْ ءَايَٰتِنَا غَٰفِلُونَ ﴿٧﴾ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ آية ތަކުން (ކުރެވިފައިވާ ދެއްކެވުންތަކާއި

އެކަލާނގެ ވަހްދާނިއްޔަތުގެ دليل ހާ حجّة ތަކުން) غافل ވެގެންވާ. ❁ أُو۟لَٰٓئِكَ = އެމީހުން ދަންނާށެވެ؛ ❁ مَأْوَىٰهُمُ

ٱلنَّارُ = އެމީހުން ގޮސް ތިބޭނެތަނަކީ ނަރަކައެވެ. ❁ بِمَا كَانُوا۟ يَكْسِبُونَ ﴿٨﴾ = އެމީހުން

އެކުރައިގަތް ތަކުގެ ސަބަބުން (ކުރައިގެ ސަބަބުން) ❁ إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = ހަމަކަށަވަރުން އީމާންވި މީސްމީހުން. ❁ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ = އަދި އެމީހުން صالح عمل ކުރި. ❁ يَهْدِيهِمْ رَبُّهُم = އެމީހުންގެ رَبّ އެމީހުންނަށް (ސުވަރުގެއަށް) މަގުދައްކަވާނެއެވެ. ❁ بِإِيمَٰنِهِمْ = އެމީހުންގެ إيمان ކަމުގެ ސަބަބުން.

تَجْرِى مِن تَحْتِهِمُ ٱلْأَنْهَٰرُ = އެމީހުންގެ ދަށުން – (އެބަހީ: އެމީހުންގެ ގަސްގަހުގެ ދަށުން) ... ކޯރުތަކުން ... ❁ فِى جَنَّٰتِ ٱلنَّعِيمِ ۝٩ = نعمة ތަކުގެ ފުރި ބަގީޗާތަކުގައި (ސުވަރުގެތަކުގައި)

إجْمَالِي މާނަ

(٥) އެކަލާނގެއީ އިރުގެ ނޫރާއި ހަނދުގެ ނޫރު ... އެކަލާނގެ ... ދުވަސްތަކުގެ عدد ... ހިސާބު ... އިނގިލެވޭނެ ... يعنى: ... قَرَارُ ... اللّٰه تعالى ... حقّ ... ދެއްކެވުމަށް ... آية ތައް تفصيل ... بيان ... (اللّٰه ގެ قدرة ...) ... آية ތަކާއި حُجَّة ތައް تفصيل ... އެއީ نَقْلِي ... عَقْلِي ...

(٦) ... اللّٰه ... مَخْلُوق ... اللّٰه ... تقوى ... (އެކަލާނގެ قدرة ...) ... دليل ... حجّة ...

(٧) ހަމަކަށަވަރުން ... (آخرة ގެ حياة ގެ ...) ... حياة ... غافل ...

(٨) އެމީހުންގެ ... قيامة ދުވަހުން ... އެއީ އެމީހުންގެ ... ސަބަބުންނެވެ. ... ސަބަބުންނެވެ.

(٩) ހަމަކަށަވަރުން ... صالح عمل ... رَبُّ އެމީހުންނަށް ... إيمان ... ސަބަބުންނެވެ. ... أهل ... نعمة ...

دَعْوَىٰهُمْ فِيهَا سُبْحَـٰنَكَ ٱللَّهُمَّ وَتَحِيَّتُهُمْ فِيهَا سَلَـٰمٌ ۚ وَءَاخِرُ دَعْوَىٰهُمْ أَنِ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ ٱلْعَـٰلَمِينَ ﴿١٠﴾ ۞ وَلَوْ يُعَجِّلُ ٱللَّهُ لِلنَّاسِ ٱلشَّرَّ ٱسْتِعْجَالَهُم بِٱلْخَيْرِ لَقُضِىَ إِلَيْهِمْ أَجَلُهُمْ ۖ فَنَذَرُ ٱلَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَآءَنَا فِى طُغْيَـٰنِهِمْ يَعْمَهُونَ ﴿١١﴾ وَإِذَا مَسَّ ٱلْإِنسَـٰنَ ٱلضُّرُّ دَعَانَا لِجَنۢبِهِۦٓ أَوْ قَاعِدًا أَوْ قَآئِمًا فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُ ضُرَّهُۥ مَرَّ كَأَن لَّمْ يَدْعُنَآ إِلَىٰ ضُرٍّ مَّسَّهُۥ ۚ كَذَٰلِكَ زُيِّنَ لِلْمُسْرِفِينَ مَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١٢﴾ وَلَقَدْ أَهْلَكْنَا ٱلْقُرُونَ مِن قَبْلِكُمْ لَمَّا ظَلَمُوا۟ ۙ وَجَآءَتْهُمْ رُسُلُهُم بِٱلْبَيِّنَـٰتِ وَمَا كَانُوا۟ لِيُؤْمِنُوا۟ ۚ كَذَٰلِكَ نَجْزِى ٱلْقَوْمَ ٱلْمُجْرِمِينَ ﴿١٣﴾

ލުޣަތު

دَعْوَىٰهُمْ فِيهَا = އެމީހުންގެ އެތާނގެ دعاء އަކީ "سُبْحَـٰنَكَ ٱللَّهُمَّ" މިއެވެ. (އެބަހީ: އޭ މާތް الله އެވެ. ޢައިބުތަކާއި ކުށުން طاهر ވަންތަކަމެވެ.) ❁ وَتَحِيَّتُهُمْ فِيهَا سَلَـٰمٌ = އަދި އެތާނގައި އެމީހުންގެ تَحِيَّة އަކީ سَلاَمْ އެވެ.❁ وَءَاخِرُ دَعْوَىٰهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ دعاء ގެ ނިންމުމަކީ. ❁ أَنِ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ ٱلْعَـٰلَمِينَ ﴿١٠﴾ "ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ ٱلْعَـٰلَمِينَ" މިއެވެ. (އެބަހީ: އެންމެހައި تعريف ثناء އާއި حقّ ވެގެންވަނީ عالم ތަކުގެ ވެރި ربّ الله އަށެވެ.) ❁ ❁ وَلَوْ يُعَجِّلُ ٱللَّهُ = އަދި الله އަވަސްކުރައްވާނަމަ. ❁ لِلنَّاسِ ٱلشَّرَّ = މީސްތަކުންނަށް ނުބައި.❁ ٱسْتِعْجَالَهُم بِٱلْخَيْرِ = އެމީހުންނަށް ހެޔޮކަން އަވަސްކޮށްދެއްވާފަދައިން.❁ لَقُضِىَ إِلَيْهِمْ أَجَلُهُمْ = ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުންނަށް އެމީހުންގެ أَجَلُ (يعنى: މަރު) ނިމިގެންދާނެއެވެ.❁ فَنَذَرُ ٱلَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَآءَنَا = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެއާއި ބައްދަލުވުމަކަށް އުއްމީދުނުކުރާ މީހުން ދޫކޮށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދޫކޮށްލައްވަމެވެ.❁ فِى طُغْيَـٰنِهِمْ = އެމީހުންގެ ވަރުގަދަކަމުގައި ނުކިޔަމަންތެރިކަމުގައި.❁ يَعْمَهُونَ ﴿١١﴾ = ދުވަދުވާ حال : އަނދިރިކަމުގައިވުމުގައި.❁ وَإِذَا مَسَّ ٱلْإِنسَـٰنَ = އަދި އިންސާނާއަށް ޖެހިއްޖެއްޔާ. (ކާފަރު އިންސާނާއަށް ޖެހިއްޖެއްޔާ)❁ ٱلضُّرُّ = ދަތިކަން / އުނދަގޫކަން.❁ دَعَانَا = އޭނާ ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް ގޮވާ دعاء ކުރެއެވެ.❁ لِجَنۢبِهِۦٓ = އޭނާ އޮތްއިރު އޮށޯވެގެން.❁ أَوْ قَاعِدًا أَوْ قَآئِمًا = ނުވަތަ އިށީނދެގެން ނުވަތަ ކޮޅަށްހުރެ.❁ فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُ = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާގެ ކިބައިން ދުރުކުރައްވައިފީމާ.❁ ضُرَّهُۥ = އޭނާގެ އެދަތި އުނދަގޫކަން.❁ مَرَّ = އޭނާ އޭނާގެ (ކުރީގެ) حال ގެމަތީ ދިޔުމުގައެވެ.❁ كَأَن لَّمْ يَدْعُنَآ = އޭނާ ކޮށްނުވާފަދައިންނެވެ. އޭނާ ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް دعاء ނުކުރާކަހަލައެވެ.❁ إِلَىٰ ضُرٍّ مَّسَّهُۥ = އޭނާއަށް ޖެހުނު އުނދަގޫކަމަށް.❁ كَذَٰلِكَ = އެފަދައިން.❁ زُيِّنَ لِلْمُسْرِفِينَ = (ދުނިޔެދުވަހު) إسراف ކުރިމީހުންނަށް ޒީނަތްތެރިކޮށްދެވުނެވެ.❁ مَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١٢﴾ = އެމީހުން ކުރަމުންދިޔަ ކަންތައްތައް.❁ وَلَقَدْ أَهْلَكْنَا ٱلْقُرُونَ = އަދި ހަލާކުކުރެއްވީމު ތިމަންރަސްކަލާނގެ أمّة ތަކެއް ހަލާކުކޮށްލެއްވީމެވެ.❁ مِن قَبْلِكُمْ = ކަލޭމެންގެ ކުރިން (مكّة ގެ مشرك ންގެ ކުރިން.)❁ لَمَّا ظَلَمُوا۟ =

އެމީހުން އަނިޔާވެރިވިހިނދުން.۞ وَجَآءَتۡهُمۡ رُسُلُهُم = އަދި އެމީހުންގެ ގާތަށް އެމީހުންގެ رسول ވަޑައިގެންނެވިއެވެ.۞ بِٱلۡبَيِّنَٰتِ = بيان ވެގެންވާ حجّة އާއި دليل އާއިގެން. وَمَا كَانُواْ لِيُؤۡمِنُواْۚ = އަދި އެމީހުން (އެ رسول އުންނަ) އީމާންވާކަށް ނުވެއެވެ.۞ كَذَٰلِكَ نَجۡزِي = ތިމަންރަސްކަލާނގެ جزاء ދެއްވަނީ އެފަދައިންނެވެ.۞ ٱلۡقَوۡمَ ٱلۡمُجۡرِمِينَ ﴿١٣﴾ = ނުބައިކުށްވެރިވާ ބަޔަކަށް.

إِجْمَالِي މާނަ

(١٠) އެތާނގައި އެމީހުންގެ دعاء އަދި نِداء އަދި "سُبۡحَٰنَكَ ٱللَّهُمَّ" މިއެވެ. (މިބަސްފުޅުގެ މާނައަކީ، އޭ މާތްވެގެންވާ الله އެވެ. އިބަރަސްކަލާނގެ ހުސް طاهر ވަންތައެވެ. މިއެވެ.) އަދި އެތާނގައި އެމީހުންގެ تَحِيَّة އަދި سَلام އެވެ. (އެއީ އެމީހުން އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކަށް ކުރާ ސަލާމެވެ. ނުވަތަ ملائكة ން ވަޑައިގެންނެވުމާ سلام އެވެ. އަދި އެމީހުންގެ އެންމެފަހުގެ دعاء އަދި نداء އަދި ٱلۡحَمۡدُ لِلَّهِ رَبِّ ٱلۡعَٰلَمِينَ އެވެ. (މާނައީ، އެންމެހައި حمد އާއި تعريف އާއި ثناء އެއް خاصّ ވެގެންވަނީ عالم ތަކުގެ ހުރިހާ އެއްޗެއް ހައްދަވައި އެތަކެތި تربيّة ކުރައްވާ އެންމެހާއެއްޗެއްގެ رَبّ އަށެވެ. މިއެވެ.)

(١١) އަދި الله تعالى މީސްތަކުންނަށް ނުބައިގޮތް އަވަސްކުރައްވާނަމަ އެމީހުން ހެޔޮގޮތް އަވަސްކުރައްވާފަދައިން. (އެބަހީ: ބައްދަލުކުރުން ހަލާކު ކުރެއްވުމަށް އިސްތިކުރައްވާފަދައިން ހެޔޮގޮތް ފަހިކޮށްދެއްވުމަށް އަވަސްކުރައްވާފަދައިން) ފަހެ އެމީހުންނަށް އެމީހުންގެ أَجَلُ يعنى: މަރު ނިމާކުރައްވާނެއެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެއާއި ބައްދަލުވުމަށް ބިރުވެރިނުވާމީހުން އެމީހުންގެ ނުކިޔަމަންތެރިކަމާއި މަގުފުރެދުމުގެ ތެރޭގައި ދުވުނުއެވިއްޖެ ހިތްވަރަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދޫކޮށްލައްވަމެވެ.

(١٢) އަދި އިންސާނާއަށް ގެއްލުމެއް ދިމާވެއްޖެނަމަ އޭނާ އަރިހަރަށް ބޯވެގެން ނުވަތަ އިށީނދެ އިނދެގެން ނުވަތަ ކޮޅަށް ހުރެގެން ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް އޭނާ دعاء ކުރެއެވެ. ދެން ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާގެ ކިބައިން އޭނާގެ ގެއްލުން ފިލުވާލައްވައިފިއްޔާ އޭނާ ކުރިޔަށް ނުބައިކަންތަކުގައި (ކާފިރުކަމުގައި) ދެމިހުރެއެވެ. އަދި އޭނާ ކޮންފަދަ ގެއްލުމެއް ދޫކުރެއްވުމަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް އޭނާ دعاء ނުކުރާހެންނެވެ. އެފަދައިން (އެބަހީ: މިނުކިޔަމަންތެރި އިންސާނާ ނުކިޔަމަންތެރިކަމުގައި ދެމިހުންނަހެންނެވެ) ހަދައިދެއްވައި إسْراف ކުރާ نبى ންނަށް تبع ނުވި މީސްތަކުންނަށް އެމީހުން ކުރާކަމެއް ރީތިކޮށް ދައްކާލެވިފައެވެ.

(١٣) (އޭ قريش ންނޭވެ!) ކަލޭމެންގެ ކުރިން أمّة ތަކެއް ފަހެ އެމީހުން شرك ކޮށް الله ގެ أمر އާއި خلاف ވެ އަނިޔާވެރިވިހިނދުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ހަލާކުކުރެއްވީމެވެ. އެމީހުންގެ ގާތަށް ބަޔާންވެގެންވާ حجّة އާއި دليل އާއިގެން އެމީހުން رسول ން ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އެމީހުން އީމާންވާކަށް ނުވިއެވެ. އެފަދައިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ހަލާކުކުރެއްވީމެވެ. (އޭ قريش ންނޭވެ! ކަލޭމެންނަށްވެސް ބަދަލުދެއްވާނީ އެގޮތަށެވެ.) ނުބައިކުށްވެރި މީހުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ جزاء ދެއްވަނީ އެފަދައިންނެވެ.

ثُمَّ جَعَلۡنَٰكُمۡ خَلَٰٓئِفَ فِي ٱلۡأَرۡضِ مِنۢ بَعۡدِهِمۡ لِنَنظُرَ كَيۡفَ تَعۡمَلُونَ ﴿١٤﴾ وَإِذَا تُتۡلَىٰ عَلَيۡهِمۡ ءَايَاتُنَا بَيِّنَٰتٖ قَالَ ٱلَّذِينَ لَا يَرۡجُونَ لِقَآءَنَا ٱئۡتِ بِقُرۡءَانٍ غَيۡرِ هَٰذَآ أَوۡ بَدِّلۡهُۚ قُلۡ مَا يَكُونُ لِيٓ أَنۡ أُبَدِّلَهُۥ مِن تِلۡقَآيِٕ نَفۡسِيٓۖ إِنۡ أَتَّبِعُ إِلَّا مَا يُوحَىٰٓ إِلَيَّۖ إِنِّيٓ أَخَافُ إِنۡ عَصَيۡتُ رَبِّي عَذَابَ يَوۡمٍ عَظِيمٖ ﴿١٥﴾ قُل لَّوۡ شَآءَ ٱللَّهُ مَا تَلَوۡتُهُۥ عَلَيۡكُمۡ وَلَآ أَدۡرَىٰكُم بِهِۦۖ فَقَدۡ لَبِثۡتُ فِيكُمۡ عُمُرٗا مِّن قَبۡلِهِۦٓۚ أَفَلَا تَعۡقِلُونَ ﴿١٦﴾ فَمَنۡ أَظۡلَمُ مِمَّنِ ٱفۡتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا أَوۡ كَذَّبَ بِـَٔايَٰتِهِۦٓۚ إِنَّهُۥ لَا يُفۡلِحُ ٱلۡمُجۡرِمُونَ ﴿١٧﴾

ލަފުޒީ

ثُمَّ جَعَلۡنَٰكُمۡ = ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން ލެއްވީމެވެ. خَلَٰٓئِفَ فِي ٱلۡأَرۡضِ = ބިމުގެ خليفة ންކަމުގައި. مِنۢ بَعۡدِهِمۡ = އެމީހުންގެ ފަހުން. لِنَنظُرَ كَيۡفَ تَعۡمَلُونَ ﴿١٤﴾ = ކަލޭމެން ކަންތައްކުރާގޮތް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެކެވޮޑިގެންނެވުމަށް ފެއްދެވުމަށްޓަކައި. وَإِذَا تُتۡلَىٰ عَلَيۡهِمۡ = އަދި އެމީހުންގެމައްޗަށް (مكّة ގެ مشرك ންގެމައްޗަށް) ކިޔަވައިދެވިއްޖެ. ءَايَاتُنَا بَيِّنَٰتٖ = ބަޔާންވެގެންވާ ތިމަންރަސްކަލާނގެ آية ތައް. قَالَ ٱلَّذِينَ لَا يَرۡجُونَ لِقَآءَنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެއާ ބައްދަލުވުމަކަށް އުއްމީދުނުކުރާ މީހުން ބުންޏެވެ. (ބުނެއެވެ.) ٱئۡتِ بِقُرۡءَانٍ غَيۡرِ هَٰذَآ = މި قرآن ނޫން އެހެން قرآن އެއް ގެންނަވާށެވެ. أَوۡ بَدِّلۡهُ = ނުވަތަ އެ قرآن ބަދަލުކުރައްވާށެވެ! قُلۡ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! مَا يَكُونُ لِيٓ = ތިމަންކަލޭގެފާނަކަށް (ހުއްދަވެގެން) ނުވެއެވެ. أَنۡ أُبَدِّلَهُۥ = އެ قرآن ބަދަލުކުރުމަކީ. مِن تِلۡقَآيِٕ نَفۡسِيٓ = ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ އަމިއްލަ ގޮތުން. إِنۡ أَتَّبِعُ = ތިމަންކަލޭގެފާނު تبع ނުވަމެވެ. إِلَّا مَا يُوحَىٰٓ إِلَيَّ = ތިމަންކަލޭގެފާނަށް وحى ކުރެވޭ އެއްޗަކަށް މެނުވީ. إِنِّيٓ أَخَافُ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނު ބިރުގަންނަވަމެވެ. إِنۡ عَصَيۡتُ رَبِّي = ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ربّ އަށް ތިމަންކަލޭގެފާނު ނާފަރުމާންވެއްޖެނަމަ. عَذَابَ يَوۡمٍ عَظِيمٖ ﴿١٥﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ ދުވަހެއްގެ عذاب އަށް. قُلۡ = (އޭ رسول الله އާއެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! لَوۡ شَآءَ ٱللَّهُ = الله އިރާދަކުރެއްވިނަމަ. مَا تَلَوۡتُهُۥ عَلَيۡكُمۡ = ކަލޭމެންނަށް އެ قرآن ތިމަންކަލޭގެފާނު ކިޔަވައިދެއްވާފައި ނުވާނެއެވެ. وَلَآ أَدۡرَىٰكُم بِهِۦ = އަދި ކަލޭމެންނަށް ތިމަންކަލޭގެފާނު އެކަން އަންގަވާފައި ނުވާނެއެވެ. فَقَدۡ لَبِثۡتُ فِيكُمۡ عُمُرٗا = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެތެރޭގައި ތިމަންކަލޭގެފާނު عُمُر ގެ ދިގުމުއްދަތެއްގައި ވަޑައިގަތީމެވެ. (ސާޅީސްއަހަރު) مِّن قَبۡلِهِۦٓ = އެ قرآن ކިޔަވާދެއްވުމުގެ ކުރިން. أَفَلَا تَعۡقِلُونَ ﴿١٦﴾ = ކަލޭމެން ފަހެ ވިސްނާނުލަމުހެއްޔެވެ؟ فَمَنۡ أَظۡلَمُ = ފަހެ

އަނިޔާވެރިކަންބޮޑީ ކާކުހެއްޔެވެ؟ ❁ مِمَّنِ ٱفْتَرَىٰ = އުފައްދައިގަތްމީހަކަށްވުރެ. ❁ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا = الله ގެމައްޗަށް ދޮގެއް. ❁ أَوْ كَذَّبَ بِـَٔايَٰتِهِۦٓ = ނުވަތަ އެމީހަކު އެކަލާނގެ އާޔަތްތައް ދޮގުކުރި. ❁ إِنَّهُۥ لَا يُفْلِحُ ٱلْمُجْرِمُونَ ﴿١٧﴾ = ހަމަކަށަވަރުން ނުބައިމީހުންނަށް ކާމިޔާބު ނުވާނެއެވެ. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(١٤) ދެން އެމީހުންނަށްފަހު ކަލޭމެން (قريش ން) ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބިމުގައި خليفة ވެރިކުރެއްވީމެވެ. އެއީ ކަލޭމެން ކަންތައްކުރާގޮތް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެކެވޭގޮތަށް ފާޅުކުރައްވާ ދެއްކެވުމަށެވެ.

(١٥) އަދި އެމީހުންގެ މައްޗަށް بيان ވެގެންވާ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް ކިޔަވައިދެއްވާއިރު ތިމަންރަސްކަލާނގެއާއި ބައްދަލުވުމަކަށް ބިރުވެރިނުވާމީހުން (ނުވަތަ ތިމަންރަސްކަލާނގެ عذاب އަށް ބިރުވެތި ނުވާމީހުން) ބުނާނެއެވެ. މި قرآن ނޫން އެހެން قرآن އެއް ގެނެސްދޭށެވެ! ނުވަތަ މި قرآن ބަދަލުކޮށްދޭށެވެ! (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ތިމަންކަލޭގެފާނު އަމިއްލައަށް މި قرآن ބަދަލުކުރުމަކީ އެއްގޮތަކަށް ތިމަންކަލޭގެފާނަށް އޮތްކަމެއްނޫނެވެ. (ނުވަތަ ކުރެވޭނެކަމެއްނޫނެވެ. / ހުއްދަކަމެއްނޫނެވެ.) ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވޭ وحي އަށް ފިޔަވައި ތިމަންކަލޭގެފާނު تبع ވާކަށެއް ނުވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނުންގެ ربّ އަށް ތިމަންކަލޭގެފާނު ނުކިޔަމަންވެއްޖެއްޔާ ބޮޑުވެގެންވާދުވަހެއްގެ (قيامة ދުވަހުގެ) عذاب އަށް ބިރުވެގެންވަޑައިގަންނަވަމެވެ.

(١٦) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! الله އިރާދަކުރެއްވިނަމަ ތިމަންކަލޭގެފާނުން ކަލޭމެންގެމައްޗަށް މި قرآن ނުކިޔަވާދެމެވެ. އަދި ކަލޭމެންނަށް މި قرآن އުގަންނައިދީވެސް ނުދެއްވިއެވެ. އަދި މި قرآن ބާވައިލެއްވުމުގެކުރިން ކަލޭމެންގެތެރޭގައި عُمُر ގެ ދުވަސްތަކެއްގައި (ސާޅީސްއަހަރު) ހުރީމެވެ. ކަލޭމެން ފަހެ އެއްޗެއް ނުވިސްނަމުހެއްޔެވެ؟

(١٧) ފަހެ الله ގެ މައްޗަށް ދޮގެއް އުފައްދައިގަތްމީހަކަށްވުރެ ބޮޑު އަނިޔާވެރިއަކީ ކާކުހެއްޔެވެ؟ ނުވަތަ އެކަލާނގެ آية ތައް ދޮގުކުރިމީހަކަށްވުރެ ބޮޑު އަނިޔާވެރިއަކީ ކާކުހެއްޔެވެ؟ (އެއަށްވުރެ ބޮޑު އަނިޔާވެރިއަކު ނުހުންނާނެއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން ނުބައިމީހުންނަކަށް ކާމިޔާބު ނުވާނެއެވެ.

وَيَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ مَا لَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنفَعُهُمْ وَيَقُولُونَ هَٰٓؤُلَآءِ شُفَعَٰٓؤُنَا عِندَ ٱللَّهِ ۚ قُلْ أَتُنَبِّـُٔونَ ٱللَّهَ بِمَا لَا يَعْلَمُ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَلَا فِى ٱلْأَرْضِ ۚ سُبْحَٰنَهُۥ وَتَعَٰلَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿١٨﴾ وَمَا كَانَ ٱلنَّاسُ إِلَّآ أُمَّةً وَٰحِدَةً فَٱخْتَلَفُوا۟ ۚ وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِن رَّبِّكَ لَقُضِىَ بَيْنَهُمْ فِيمَا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿١٩﴾ وَيَقُولُونَ لَوْلَآ أُنزِلَ عَلَيْهِ ءَايَةٌ مِّن رَّبِّهِۦ ۖ فَقُلْ إِنَّمَا ٱلْغَيْبُ لِلَّهِ فَٱنتَظِرُوٓا۟ إِنِّى مَعَكُم مِّنَ ٱلْمُنتَظِرِينَ ﴿٢٠﴾ وَإِذَآ أَذَقْنَا ٱلنَّاسَ رَحْمَةً مِّنۢ بَعْدِ ضَرَّآءَ مَسَّتْهُمْ إِذَا لَهُم مَّكْرٌ فِىٓ ءَايَاتِنَا ۚ قُلِ ٱللَّهُ أَسْرَعُ مَكْرًا ۚ إِنَّ رُسُلَنَا يَكْتُبُونَ مَا تَمْكُرُونَ ﴿٢١﴾

މުފްރަދާތު

وَيَعْبُدُونَ = އަދި އެމީހުން އަޅުކަންކުރަނިއެވެ. مِن دُونِ ٱللَّهِ = اللّٰه ފިޔަވައި. ۞ مَا لَا يَضُرُّهُمْ =
އެމީހުނަށް ގެއްލުމެއް ނުދެވޭ ތަކެއްޗަށް. وَلَا يَنفَعُهُمْ = އަދި އެމީހުންނަށް މަންފާއެއްވެސް ނުދެވޭ ތަކެއްޗަށް ۞
وَيَقُولُونَ = އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ. هَٰٓؤُلَآءِ شُفَعَٰٓؤُنَا = މިއީ އަހުރެމެންގެ شفاعة ތެރިންނެވެ. ۞ عِندَ
ٱللَّهِ = اللّٰه ގެ حضرة ގައި. قُلْ = ކަލޭގޮވާނުން ވިދާޅުވާށެވެ! أَتُنَبِّـُٔونَ ٱللَّهَ = ކަލޭމެން اللّٰه އަށް خبر
ދެނީހެއްޔެވެ؟ ۞ بِمَا لَا يَعْلَمُ = އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިނުވާ އެއްޗެއްގެ (سبحان اللّٰه) ۞ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَلَا فِى
ٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި އަދި ބިމުގައިވިއަސް. ۞ سُبْحَٰنَهُۥ وَتَعَٰلَىٰ = އެކަލާނގެ ހުސް طاهر
ވަންތަވެވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި މަތިވެރިވެވޮޑިގެންވެއެވެ. ۞ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿١٨﴾ = އެމީހުން އަޅުކަންކުރާތަކެތި
ފިޔަވައި(އެ ޝަރީކު ކުރާތަކެތީގެ ފިޔަވައި). ۞ وَمَا كَانَ ٱلنَّاسُ = އަދި މީސްތަކުން ނުވެއެވެ. ۞ إِلَّآ أُمَّةً وَٰحِدَةً
= އެއް أمّة އެއްކަމުގައި މެނުވީ. (އެއް دين އެއްގެ ބައެއްކަމުގައި މެނުވީ) ۞ فَٱخْتَلَفُوا۟ = ދެން އެމީހުން إختلاف
ވީއެވެ. ދެބަސްވީއެވެ. ۞ وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ = އަދި كلمة އެއް އިސްވެގެންވެ ނުވާނަމަ.
(އަޒުލީގައި ވާންފަށްކުރެއްވުމުގެ) ۞ مِن رَّبِّكَ = ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ ގެ حضرة ން. ۞ لَقُضِىَ بَيْنَهُمْ = އެމީހުންގެ
މެދުގައި ނިޔާކުރެވިއްޖެއިހެވެ. ۞ فِيمَا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿١٩﴾ = އެމީހުން އެކަމުގައި ދެބަސްވެ إختلاف ވާކަމުގެ.
۞ وَيَقُولُونَ = އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ. އެބަހީ: مشرك ން ބުނެއެވެ. ۞ لَوْلَآ أُنزِلَ عَلَيْهِ ءَايَةٌ =
އެކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް دليل އެއް ބާވައިނުލެއްވީ ކީއްވެގެން ބާވައެވެ؟ (ނުވަތަ ބާވައިލައްވާށޭ ބުނެއެވެ.) ۞ مِّن
رَّبِّهِۦ = އެކަލޭގެފާނުގެ رَبّ ގެ حضرة ން. ۞ فَقُلْ = ފަހެ ކަލޭގޮވާނުން ވިދާޅުވާށެވެ!۞ إِنَّمَا ٱلْغَيْبُ لِلَّهِ =
غيب ގެ ހުރިހާކަމެއް خاصّ ވެގެންވަނީ ހަމައެކަނި اللّٰه އަށެވެ. فَٱنتَظِرُوٓا۟ = ފަހެ ކަލޭމެން إنتظار ކުރާށެވެ! ۞
إِنِّى مَعَكُم مِّنَ ٱلْمُنتَظِرِينَ ﴿٢٠﴾ = ހަމަކަށަވަރުން މިއަހަރެން ވެސް ކަލޭމެންނާއެކު إنتظار ކުރާމީހުންގެ
ތެރޭގައިވެއެވެ. ۞ وَإِذَآ أَذَقْنَا ٱلنَّاسَ = އަދި މިއަހަރެމެން މީސްތަކުންނަށް ރަހަލައްވައިފިނަމަ. ۞ رَحْمَةً

= رحمة އެއްގެ. مِّنۢ بَعْدِ ضَرَّآءَ مَسَّتْهُمْ = އުދިހުންތަންޖެހުނުން ދަތިކަމަކަށްފަހު - ޖެހުނުއިރުގެކަމަށްފަހު.۞ إِذَا لَهُم مَّكْرٌ = އެމީހުންނަށް = އުޅުއްވާހަކަ އެދުރުން މަކަރާއި حيلة ހެދުމެވެ. މަކަރާއި ކަށްމެވެ. ۞ فِيٓ ءَايَاتِنَا = މިވަނީ ތަކެތީގެ އާޔަތްތަކާއިމެދު.۞ قُلِ ٱللَّهُ أَسْرَعُ مَكْرًا = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! الله މަކަރުހެދުމުގައި މާއަވަހެވެ. ۞ إِنَّ رُسُلَنَا = ހަމަކަށަވަރުން މިވަނީ ތަކެތީގެ رسول ން (ބަލަހައްޓާ މަލާއިކަތުން)۞ يَكْتُبُونَ مَا تَمْكُرُونَ ﴿٢١﴾ = ކަލޭމެން ހަދާ މަކަރުތައް ލިޔުއްވައެވެ. ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(١٨) އަދި الله ފިޔަވައި އެމީހުން - އެބަހީ مشرك ން - އަޅުކަންކުރަނީ އެމީހުނަށް ގެއްލުމެއް ނުދޭ، އަދި އެމީހުނަށް އެއްވެސް منفع އެއްނުދޭ ތަކެއްޗަށެވެ. އަދި އެމީހުން ބުނަނީ މިތަކެއްޗަކީ (ބުދުތަކަކީ) الله ގެ حضرة ގައި އަހަރުމެންނަށް شفاعة ތެރިވާނޭ شفاعة ތެރިން ތަކެވެ. ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އުޅޭތަކަކީ ހިތުގައިވާ އަދި ބިމުގައިވާ الله ދެނެވޮޑިނުވާ އެއްޗެއްތަކެއްގެ خبر ކަލޭމެން الله އަށް ދެނީހެއްޔެވެ؟ (އެހެނީ الله ގެ حضرة ގައި އެބުދުތައް شفاعة ވެރިވާނެ دليل އެއް حجّة އެއްނެތެވެ.) އެމީހުން އެ شريك ކުރާތަކެއް ފިޔަވައި الله ހުސް طاهر ވެ މަތިވެރިވެވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި މަތިވެރިވެވޮޑިގެންވެއެވެ.

(١٩) އަދި އެއް دين އެއްގެ މީހުންގެ ގޮތުގައި މިނިސްކުން ނުވެއެވެ. (އެބަހީ: އިންސާނުން މިނިސްކުނުގެ އެއް دين އެއްގެ أهل ވެރިންގެ ގޮތުގައެވެ. އެއީ توحيد ގެ دين އެވެ.) ދެންފަހު އެމީހުން إختلاف ވެ ދެބަސްވިއެވެ. (އެއްބަސްނުވި ކަމުގައިވާ مؤمن ން ކާފިރުވިއެވެ.) އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ން كلمة ފާއިތުވެގެން ނުވާނަމަ (އެބަހީ: މިނިސްކުން أجل ހަމަވާންދެން ބަލައިނުލެއްވުމުގެ كلمة ފާއިތު ނުވާނަމަ) އެމީހުންގެ ދެމެދުގައި އެ إختلاف ވެ ދެބަސްވާކަންތަކާއިމެދު ނިޔާކުރެވި ނިމިއްޖެއެވެ.

(٢٠) އަދި އެ مشرك ން ބުނެއެވެ. "އެކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް އެބަހީ: محمّد ގެފާނުގެ މައްޗަށް - (ފާޅުކަމާ ހަމަހަމަވާގޮތަށް މުޢުޖިޒާތެއް ފޮނުވިއްޔަ) معجزة އެއް دليل އެއް އެކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ން ބާވައިލެއްވީ ނުހަމައެވެ! ނުވަތަ ބާވައިލެއްވި ކީއްވެގެންތޯއެވެ؟" ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! "އެފަދަ އެންގެވުމަކީ غيب ގެ ކަންތައް خاصّ ވެގެންވަނީ ހަމައެކަނި الله އަށެވެ. (އެ މިނިސްކުންނޭވެ! حقّ އަކީ حقّ އެއް، އަދި بَاطِلُ باطل އެއް ނިޔާކުރެއްވުމުގެ ވަގުތަށް) ކަލޭމެން إنتظار ކުރާށެވެ! އަހަރުމެންވެސް މިވަނީ ކަލޭމެންނާއެކު إنتظار ކުރާމީހުންގެ ތެރެއިންނެވެ."

(٢١) އަދި މިނިސްކުނަށް ދަތިކަމަކަށްފަހު ބަލާ ދިރިއުޅުމުގެ ފަސޭހަކަމަކުން މިވަނީ ތަކެތީގެ އުމިސްކުނަށް رحمة އެއްގެ ރަހަ ދައްކަވާއިރު އެއީ އެމީހުން މިވަނީ ތަކެތީގެ آية ތަކާއި حجّة ތަކަށް مَكر ހަދައި ފުރައްސާރަކޮށް ދޮގުކުރެއެވެ. (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! الله ގެ مَكر މާ އަވަހެވެ. إِسْتِدْرَاجُ ން އެކަލާނގެ ކަލޭމެން ހިއްލަވައި عقوبة ދެއްވުން މާއަވަހެވެ. (އަދި އެކަލާނގެ ވަޙީ ކުރެއްވިއެވެ.) އަދި މިވަނީ ތަކެތީގެ ޙަފްޒުކުރައްވާ ملائكة ބަލަހަށްޓަވާ ކަލޭމެން ހަދާ މަކަރުތައް ލިޔުއްވައެވެ. އަދި ހުރާ ނުބައި ޢަމަލުތައް ލިޔުއްވައެވެ.

هُوَ ٱلَّذِى يُسَيِّرُكُمْ فِى ٱلْبَرِّ وَٱلْبَحْرِ ۖ حَتَّىٰٓ إِذَا كُنتُمْ فِى ٱلْفُلْكِ وَجَرَيْنَ بِهِم بِرِيحٍ طَيِّبَةٍ وَفَرِحُوا۟ بِهَا جَآءَتْهَا رِيحٌ عَاصِفٌ وَجَآءَهُمُ ٱلْمَوْجُ مِن كُلِّ مَكَانٍ وَظَنُّوٓا۟ أَنَّهُمْ أُحِيطَ بِهِمْ ۙ دَعَوُا۟ ٱللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ لَئِنْ أَنجَيْتَنَا مِنْ هَـٰذِهِۦ لَنَكُونَنَّ مِنَ ٱلشَّـٰكِرِينَ ﴿٢٢﴾ فَلَمَّآ أَنجَىٰهُمْ إِذَا هُمْ يَبْغُونَ فِى ٱلْأَرْضِ بِغَيْرِ ٱلْحَقِّ ۗ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ إِنَّمَا بَغْيُكُمْ عَلَىٰٓ أَنفُسِكُم ۖ مَّتَـٰعَ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ۖ ثُمَّ إِلَيْنَا مَرْجِعُكُمْ فَنُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٢٣﴾

ލަފްޒީ މާނަ

هُوَ ٱلَّذِى يُسَيِّرُكُمْ = ކަލާނގެ ހިންގަވަނީ (އަދި ދުއްވަވަނީ) ހަމަ ތިޔަބައިމީހުންނެވެ. ۞ فِى ٱلْبَرِّ وَٱلْبَحْرِ ۖ = އެއްގަމާއި ކަނޑުގައި. ۞ حَتَّىٰٓ إِذَا كُنتُمْ فِى ٱلْفُلْكِ = ކަލޭމެން ނަވުގައި (މުދުގައި ދުވާ އުޅަނދުގައި) ވެއްޖެއުމުންނާއި ހިނދެވެ. ۞ وَجَرَيْنَ بِهِم = އަދި ކަލާނގެ ނަގައިގެން އެ އުޅަނދު ދުވެއި. ۞ بِرِيحٍ طَيِّبَةٍ = ރަނގަޅު ވައިގައި. ۞ وَفَرِحُوا۟ بِهَا = އަދި އެމީހުން އެކަމާ އުފާވެއެވެ. ۞ جَآءَتْهَا رِيحٌ عَاصِفٌ (ދެން) ހަރުވަރު ގަދަވައިޖެހިއްޖެ. ۞ وَجَآءَهُمُ ٱلْمَوْجُ އަދި އެމީހުންނަށް ރާޅުތައް އަތުވެއްޖެ. ۞ مِن كُلِّ مَكَانٍ = ހުރިހާ ތަނަކުން. ۞ وَظَنُّوٓا۟ = އަދި އެމީހުންނަށް ހީވެއްޖެ. ۞ أَنَّهُمْ أُحِيطَ بِهِمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ވަށައިލެވިއްޖެކަމުގައި / ނުސަލާމަތްވެއްޖެ ކަމުގައި. ۞ دَعَوُا۟ ٱللَّهَ = އެމީހުން (ދެން) اللّه އަށް دعاء ކުރެއެވެ. ދަންނަވައެވެ. ۞ مُخْلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ = އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަން (دعاء) إخلاص ތެރިކޮށް حال . ۞ لَئِنْ أَنجَيْتَنَا مِنْ هَـٰذِهِۦ = ތިބާރަސްކަލާނގެ މިކަމުން އަހަރެން ސަލާމަތްކުރައްވައިފިއްޔާ. ۞ لَنَكُونَنَّ مِنَ ٱلشَّـٰكِرِينَ ﴿٢٢﴾ = ހަމަކަށަވަރުން شكر ވެރިންކަމުގައި އަހަރެންމެން ވާނެއެވެ. ۞ فَلَمَّآ أَنجَىٰهُمْ = ދެންފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ސަލާމަތްކުރެއްވި ހިނދުން. ۞ إِذَا هُمْ يَبْغُونَ فِى ٱلْأَرْضِ = އެއަށްފަހު އެމީހުން ބިމުގައި ނުކިޔަމަންތެރިވެ حدّ ފަހަނަޅައި ދުވެވެ. ۞ بِغَيْرِ ٱلْحَقِّ ۗ = އެއްވެސް حقّ އެއްނެތި. ۞ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ = އޭ މީސްތަކުންނޭވެ! ۞ إِنَّمَا بَغْيُكُمْ عَلَىٰٓ أَنفُسِكُم ۖ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ ނުކިޔަމަންތެރިކަމާއި بَاغى ކަމެއްވީ (އެބަހީ: އެކަމުގެ ނުބައި ނަތީޖާވަނީ) ކަލޭމެންގެ نفس ތަކުގެ މައްޗަށެވެ. ۞ مَّتَـٰعَ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ۖ = އަދި ދުނިޔޭގެ حياة ގެ އަރާމުކުރުމަށެވެ. (ކުޑަ ވަގުތުކޮޅަކަށެވެ.) ۞ ثُمَّ إِلَيْنَا مَرْجِعُكُمْ = ދެން ކަލޭމެން އެނބުރި رجوع ވުންވަނީ ހަމަ ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة އަށެވެ. ۞ فَنُنَبِّئُكُم = ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް خبر އަންގަވާނެއެވެ. ۞ بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٢٣﴾ = ކަލޭމެން (ދުނިޔޭގައި) ކުރަމުންދިޔަ ކަންތައްތައް. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٢٢) (އޭ މީސްތަކުންނޭވެ!) އެއްގަމާއި ކަނޑުގައި ކަލޭމެން ހިނގަވައި ދަތުރުފުޅު ކުރުވަނީ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. (އެކަންކަމުގެ މަގުތަކާއި ވަސީލަތްތައް ދެއްވަނީ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ.) ކަލޭމެން ސަފަރުކުރުމުގައި (އެބަހީ: މޫދުގައި ދުވާ އުޅަނދުފަހަރުގައި) ވެއްޖެއްމަ، އަދި ދެންފަހެ އެބޭފުޅުންނާއިގެން އެއުޅަނދު ރަނގަޅު ވައިގައި ދުވެދެއެވެ. އަދި އެކަމަށް އެމީހުން އުފާކުރެއެވެ. (ދެން ބާރުގަދަ) އެއުޅަނދަށް ގަދަވައި ޖެހިދެއެވެ. ކަނޑުގަދަވެ ރާޅާ ފަތުރާކުން ތުރުތަށް އެމީހުންނަށް އަތުވެދެއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް ހީވާނީ އެމީހުންގެ ވަށައިގެން ހަލާކު ޖެހިއްޖެކަމަށެވެ. (ދެން) އެމީހުން ވަރަށް إخلاص ތެރިކަމާއެކު الله އަށް دعاء ކުރާށެވެ. (ދަންނަވާށެވެ.) އިބަރަސްކަލާނގެ އަޅުގަނޑުމެން މިކަމުން ސަލާމަތްކޮށްދެއްވައިފިއްޔާ ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުމެނީ شكر ކުރާމީހުންގެ ތެރެއިންނެވެ. (އެބަހީ: ކާފަރުކަމުން އިބަރަސްކަލާނގެއަށް އަޅުކަން خلاص ކުރާބަޔަކަށް ވުމަށް ވާހުށީމެވެ.)

(٢٣) ދެންފަހެ އިބަރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ސަލާމަތްކުރެއްވިހިނދުން، އަނބުރާ އެމީހުން އެއްކޮށް حقّ އެއްނޫން ބިމުގައި އަނިޔާވެރިކަމާއި ނުހައްޤުގޮތުގައި بغاوة ކުރަނީއެވެ. ހަމަދުވަހަކުވެސް ކުރަނީއެވެ. އޭ މީސްތަކުންނޭވެ! ކަލޭމެންގެ ނުހައްޤުން ބަޣާވާތްކުރުމުގެ ނުބައިކަން ރައްދުވާނީ ކަލޭމެންގެ نفس ތަކަށެވެ. (الله އަކަށް އެއްވެސް ގެއްލުމެއް ނުދެވޭނެއެވެ.) އެއީ ދުނިޔޭގެ حياة ގެ ކުޑަ އަރާމުކުރުމެކެވެ. (އެބަހީ ދުނިޔޭގައި ނުހައްގުން ބަޣާވާތުގެ މަޖާކުރެވޭ ވަގުތީ ކުޑަ އުފާވެރިކަމެކެވެ.) ދެން ކަލޭމެން އަނބުރާ رجوع ވާނީ ހަމަ އިބަރަސްކަލާނގެ حضرة އަށެވެ. އަދި ދެން ކަލޭމެން (ދުނިޔޭގައި ކުރިކަމެއް) ކުރާކަމުގެ ކަންތައްތަކުގެ خبر އިބަރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ދެއްވާނެއެވެ.

إِنَّمَا مَثَلُ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا كَمَآءٍ أَنزَلْنَٰهُ مِنَ ٱلسَّمَآءِ فَٱخْتَلَطَ بِهِۦ نَبَاتُ ٱلْأَرْضِ مِمَّا يَأْكُلُ ٱلنَّاسُ وَٱلْأَنْعَٰمُ حَتَّىٰٓ إِذَآ أَخَذَتِ ٱلْأَرْضُ زُخْرُفَهَا وَٱزَّيَّنَتْ وَظَنَّ أَهْلُهَآ أَنَّهُمْ قَٰدِرُونَ عَلَيْهَآ أَتَىٰهَآ أَمْرُنَا لَيْلًا أَوْ نَهَارًا فَجَعَلْنَٰهَا حَصِيدًا كَأَن لَّمْ تَغْنَ بِٱلْأَمْسِ ۚ كَذَٰلِكَ نُفَصِّلُ ٱلْءَايَٰتِ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٢٤﴾ وَٱللَّهُ يَدْعُوٓا۟ إِلَىٰ دَارِ ٱلسَّلَٰمِ وَيَهْدِى مَن يَشَآءُ إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٢٥﴾ ۞ لِّلَّذِينَ أَحْسَنُوا۟ ٱلْحُسْنَىٰ وَزِيَادَةٌ ۖ وَلَا يَرْهَقُ وُجُوهَهُمْ قَتَرٌ وَلَا ذِلَّةٌ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلْجَنَّةِ ۖ هُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿٢٦﴾ وَٱلَّذِينَ كَسَبُوا۟ ٱلسَّيِّـَٔاتِ جَزَآءُ سَيِّئَةٍۭ بِمِثْلِهَا وَتَرْهَقُهُمْ ذِلَّةٌ ۖ مَّا لَهُم مِّنَ ٱللَّهِ مِنْ عَاصِمٍ ۖ كَأَنَّمَآ أُغْشِيَتْ وُجُوهُهُمْ قِطَعًا مِّنَ ٱلَّيْلِ مُظْلِمًا ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلنَّارِ ۖ هُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿٢٧﴾ وَيَوْمَ نَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا ثُمَّ نَقُولُ لِلَّذِينَ أَشْرَكُوا۟ مَكَانَكُمْ أَنتُمْ وَشُرَكَآؤُكُمْ ۚ فَزَيَّلْنَا بَيْنَهُمْ ۖ وَقَالَ شُرَكَآؤُهُم مَّا كُنتُمْ إِيَّانَا تَعْبُدُونَ ﴿٢٨﴾

ލަފުޒީމާނަ

إِنَّمَا مَثَلُ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا = ދުނިޔޭގެ حياة ގެ މިސާލުވާކަން ކަނޑައެޅި (އޭގެ މިސާލަކީ)۞ كَمَآءٍ أَنزَلْنَٰهُ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެތުން ބާވައިލެއްވި ފެނެއްގެ މިސާލެވެ. مِنَ ٱلسَّمَآءِ = އުޑުން. ۞ فَٱخْتَلَطَ بِهِۦ = ދެން އެފެނާއި ގުޅިއްޖެ. އެކުވެ މަސްސަރިވެއްޖެ۞ نَبَاتُ ٱلْأَرْضِ = ބިމުގެ ގަސްގިނަވެއްޖެއެވެ. ۞ مِمَّا يَأْكُلُ ٱلنَّاسُ وَٱلْأَنْعَٰمُ = މީސްތަކުންނާއި نَعَم ސޫފާ ބާވަތްތަކުގެތެރެއިން. ۞ حَتَّىٰٓ إِذَآ أَخَذَتِ ٱلْأَرْضُ = ބިންގަނޑު ހެދިއްޖެހެދުންތަކުން – ބިންގަނޑު ފެއްޓެ ޒީނަތްތެރިވެގެން.۞ زُخْرُفَهَا = އޭގެ ޒީނަތްތެރިކަން. އޭގެ ރީތިކަން ۞ وَٱزَّيَّنَتْ = އަދި ޒީނަތްތެރިވެއްޖެ.۞ وَظَنَّ أَهْلُهَآ = އަދި އެތަނުގެ أهل ވެރިން ހިތަށްއެރީ. ۞ أَنَّهُمْ قَٰدِرُونَ عَلَيْهَآ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އެތަނުގެ މައްޗަށް ކުޅަދާނަވެވޭނެކަމަށް. (އެބަހީ: އެގަސްތަކުގެ މޭވާ ނެގުމަށް... ކަނޑައި އަތުން ގަނޑުވާނޭކަމަށް) ۞ أَتَىٰهَآ أَمْرُنَا لَيْلًا أَوْ نَهَارًا = (ދެން) އެތަނަށް ރޭގަނޑު ނުވަތަ ދުވާލު ތިމަންރަސްކަލާނގެ أمر ފޮނުއްވައިފިއެވެ. (އެބަހީ: އެތަން ހަލާކުކުރުމަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަމުރުފުޅު އައިސްފިއެވެ.)۞ فَجَعَلْنَٰهَا حَصِيدًا = ދެންފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެތަނެއް ދަނޑުކަނޑާލެވިފައިވާ ގަސްތަކެއް ހެދެވީމެވެ. ۞ كَأَن لَّمْ تَغْنَ بِٱلْأَمْسِ = އިއްޔެ އެތާ ދަނޑު ނުވާކަހަލައެވެ. ۞ كَذَٰلِكَ نُفَصِّلُ ٱلْءَايَٰتِ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތަފުސީލުކޮށް تفصيل ކޮށް بيان ކުރައްވަމެވެ އާޔަތްތަކުން.۞ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٢٤﴾ = ފިކުރު ކުރާ ބައެއްމީހުންނަށް. ۞ وَٱللَّهُ يَدْعُوٓا۟ إِلَىٰ دَارِ ٱلسَّلَٰمِ = الله ގޮވައިލައްވަތީ دارالسّلام އަށެވެ. ސުވަރުގެއަށެވެ. ۞ وَيَهْدِى مَن يَشَآءُ = އަދި އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ ބަޔަކަށް މަގުދައްކަވައެވެ. ۞ إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٢٥﴾ = ސީދާ ތެދުމަގަށް. (އިސްލާމްދީނުގެ މަގަށް) ۞ لِّلَّذِينَ أَحْسَنُوا۟ = إحسان ތެރިވި (تقوى ވެރި ފުރިހަމަ) މީހުންނަށް. ۞ ٱلْحُسْنَىٰ وَزِيَادَةٌ = ސުވަރުގެއާ އަދި އިތުރު نعمة (އެއީ ﷲ ގެ وجه ފުޅަށް ބެލުމުގެ نعمة خاصّ ލިބިގެންވެއެވެ.) ۞ وَلَا يَرْهَقُ وُجُوهَهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ މޫނުތަކަށް ނުވައްދާނެއެވެ. ۞ قَتَرٌ وَلَا ذِلَّةٌ = ކަޅުވެސް ނިކަމެތިކަމެއް. ۞ أُو۟لَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلْجَنَّةِ = އެމީހުންނަކީ ސުވަރުގޭގެ އަހުލުވެރިންނެވެ. ۞ هُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿٢٦﴾ = އެމީހުން ދެމިހުންނާނީ އެތާނގައެވެ. ۞ وَٱلَّذِينَ كَسَبُوا۟ ٱلسَّيِّـَٔاتِ = އަދި ނުބައި ކަންތައްތައް ކުރިމީހުން. (ވަރަށްހާލެވެ!)۞ جَزَآءُ سَيِّئَةٍۭ بِمِثْلِهَا = އެމީހުން އެކުރި ނުބައިކަމާ އެއްވަރަށް ބަދަލުލިބޭނެއެވެ. ۞ وَتَرْهَقُهُمْ ذِلَّةٌ = އަދި އެމީހުން ނިކަމެތިކަމެއް ފޮރުވާލާނެއެވެ.

﴿مَّا لَهُم مِّنَ ٱللَّهِ مِنْ عَاصِمٍ﴾ = އެމީހުންނަށް الله ގެ حضرة ން ރައްކާ ކޮށްދޭނެ އެކަކުވެސް ނުވެއެވެ. ﴿كَأَنَّمَآ أُغْشِيَتْ وُجُوهُهُمْ﴾ = އެމީހުންގެ މޫނުތައް ނިވައިކޮށްލެވިފައިވާ ކަހަލައެވެ. ﴿قِطَعًا مِّنَ ٱلَّيْلِ مُظْلِمًا﴾ = ރޭގަނޑުގެ އަނދިރިކޮޅުތަކުން. ﴿أُولَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلنَّارِ﴾ = އެމީހުން އެއީ ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިންނެވެ. ﴿هُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ ٢٧﴾ = އެމީހުން ދެމިތިބޭނީ ހަމަ އެތާނގައެވެ. ﴿وَيَوْمَ نَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا﴾ = އަދި އެ އެންމެން މުޝްރިކުވެރިންގެ محشر ކުރައްވާދުވަހު. ﴿ثُمَّ نَقُولُ لِلَّذِينَ أَشْرَكُوا﴾ = ދެން شَرِيْكُ ކުރިމީހުންނަށް މުޝްރިކުވެރިންގެ وحي ކުރައްވާނެއެވެ. ﴿مَكَانَكُمْ أَنتُمْ وَشُرَكَآؤُكُمْ﴾ = ކަލޭމެންނާއި ކަލޭމެން (މުޝްރިކުވެރިންގެ) شَرِيْكُ ކުރިތަކެތި ހުއްޓާ ތިބޭށެވެ! ﴿فَزَيَّلْنَا بَيْنَهُمْ﴾ = ދެން މުޝްރިކުވެރިންގެ އަޅުކަމުގެ ގުޅުން ވަކިކުރައްވާނެއެވެ. ﴿وَقَالَ شُرَكَآؤُهُم﴾ = އަދި އެމީހުންގެ شَرِيْكُ ތަކުން ބުނާނެއެވެ. ﴿مَّا كُنتُمْ﴾ = ކަލޭމެން ނުވެއެވެ. ﴿إِيَّانَا تَعْبُدُونَ ٢٨﴾ = މިތަކެތި އަޅުކަން ކުރާކަށް ބަހައްޓައިގެން.

إِجْمَالِي މާނަ

(٢٤) ހަމަކަށަވަރުން ދުނިޔޭގެ ދިރިއުޅުމުގެ މިސާލަކީ މުޝްރިކުވެރިންގެ އުޑުން އެތުރުވައިލެއްވި ފެނާ ފަދަ މިސާލެވެ. ދެން މިސާލުކުރެއްވީ نَعَم ސުވާލުކުރަނީ ގަސްގަހާގެހި ނެގުމާއި ދިރި (ގަސްގަހާގެހި ފަދަ) ބިންގަސްތައް ދިރުމުގައި ބިމަށް ޒީނަތް ލިބިގަނެއެވެ. އަދި އެތަނުގެ أهل ވެރިފަރާތްތައް ދެން ހަމަ ގުދުރަތް ލިބިއެވެ. ދެން އަނބުރާ ރޭގަނޑު ނުވަތަ ދުވާލު ހަމަ ގަބުލުކުރަނީ ބޮޑު އަމުރު މުޝްރިކުވެރިންގެ ހަލާކުކުރުމުގެ (އެބަހީ: އެތަން ހަލާކުކޮށްލެވުނު ގޮތް) ކަނޑައިލެވުނެވެ. ދެން އެތަނަކީ ދުނިޔެ ކުރިން އެއްވެސް ތަނެއް ނުވާކަހަލައެވެ. އެތަން ހަލާކުވެގެން ދިޔައީތޯ؟ އެތަނެއް ދިރުމެއް އެކަމެއް ނެތް. އަދި ދުނިޔެއަށް ނޭނގޭނެ ޤަބޫލުކުރެއެވެ. فِكر ކުރާ މީހުންނަށް މުޝްރިކުވެރިންގެ (قدرة ދެއްކުމުގެ އެއްކަލަ ދައުލަތުގެ) دليل ދައްކައި حجّة ބަޔާން މުޝްރިކުވެރިންގެ نفصيل ކޮށްދެއްވީ އެކަމަށްޓަކައެވެ. (އެބަހީ: ދުނިޔޭގެ ދިރިއުޅުމެއް އެކަށީގެން ހަލާކުވާ ގޮތާއި އެއްގޮތް ބަޔާންކުރެއްވުމެވެ.)

(٢٥) އަދި الله سبحانه وتعالى (މިސާލުކުރެއްވި) ގޮވާލައްވަނީ دَارُالسَّلام އަށެވެ. ސުވަރުގެއަށެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ އަޅުތަކުން އެކަލާނގެ ސީދާމަގަށް ހިދާޔަތް ދެއްވައެވެ.

(٢٦) (ދުނިޔޭގައި ރަނގަޅު ހެޔޮ عمل ކުރި) إحسان ވެރި މުއުމިނުންނަށް - قيامة ދުވަހުން - ސުވަރުގޭ ހެޔޮވެއެވެ. އަދި އިތުރުވެސް نعمة ތަކެއްވެސް ލިބޭނެއެވެ. އެއީ އެންމެ ބޮޑު نعمة އަކީ ސުވަރުގޭ الله ގެ وجه ދެކުމުގެ نعمة އެވެ. އަދި އެމީހުންގެ މޫނުތަކުގައި އެއްވެސް ހަލާކުވުމެއް ފިހެމާކަމެއް ނުވާނެއެވެ. (ހޭނުމެ نعمة ތަކުގެ އިތުރިކަމުގެ ލާޒިމުކަމުން.) އެމީހުން އެއީ ސުވަރުގޭގެ އަހުލުވެރިންނެވެ. އަދި އެމީހުން ދާއިމީގޮތުގައި ހަމަ އެތާނގައެވެ.

(٢٧) އަދި ނުބައިކަންތައްތައް ކުރި މީސްތަކުން ދަންނައެވެ! އެމީހުންނަށް قيامة ދުވަހުން ހުށަހަޅައި އެމީހުން ކުރި ނުބައިކަމާއި އެއްފަދަ ބަދަލެވެ. އަދި އެމީހުންގެ މޫނުތައް ނިވައިލެވިފައިވާނީ ދުއްޓަކާއި ނިކަމެތިކަމުންނެވެ. އަދި الله ގެ ކޯފާއި عذاب ން އެމީހުން ސަލާމަތްކޮށްދޭނެ ހަމައެކަކުވެސް އެމީހުންނަކަށް ނުވާނެއެވެ. އެމީހުންގެ މޫނުތައް ކަޅުވެފައިވާނީތޯ؟ ކަޅު ރޭގަނޑުގެ ބައެއް އެމީހުންގެ މޫނުތައް ނިވައިކޮށްލީ ކަހަލައެވެ. އެމީހުން އެއީ ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިންނެވެ. އެމީހުން ދާއިމީ ހަމަ އެތާނގައެވެ.

(٢٨) އަދި އެއްކޮށް މުޝްރިކުވެރިންގެ محشر ކުރައްވާދުވަހުން شريك ކުރިމީހުންނަށް މުޝްރިކުވެރިންގެ وحي ކުރައްވާނެއެވެ. ކަލޭމެންނާއި (މުޝްރިކުވެރިންގެ) ހިތަވައި އެފަރާތްތަކަށް އަޅުކަންކުރި) شريك ތަކެއް ހިތަހިތާ ހުއްޓާށެވެ. ދެން މުޝްރިކުވެރިންގެ އެމީހުންނާއި ނުބައި شريك އެއްކޮށް ގުޅުން

ވަކިކުރައްވާހުރިމެވެ. އަދި އެ شريك ންނަށް شريك ކުރިމީހުންނާއި ދިމާއަށް ބުނާނެއެވެ. ކަލޭމެން ތިމަންބައިމީހުންނަށް އަޅުކަން ކުރި މީހުންކަމުގައި ނުވެއެވެ.

فَكَفَىٰ بِٱللَّهِ شَهِيدًۢا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ إِن كُنَّا عَنْ عِبَادَتِكُمْ لَغَٰفِلِينَ ﴿٢٩﴾ هُنَالِكَ تَبْلُوا۟ كُلُّ نَفْسٍ مَّآ أَسْلَفَتْ ۚ وَرُدُّوٓا۟ إِلَى ٱللَّهِ مَوْلَىٰهُمُ ٱلْحَقِّ ۖ وَضَلَّ عَنْهُم مَّا كَانُوا۟ يَفْتَرُونَ ﴿٣٠﴾ قُلْ مَن يَرْزُقُكُم مِّنَ ٱلسَّمَآءِ وَٱلْأَرْضِ أَمَّن يَمْلِكُ ٱلسَّمْعَ وَٱلْأَبْصَٰرَ وَمَن يُخْرِجُ ٱلْحَىَّ مِنَ ٱلْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ ٱلْمَيِّتَ مِنَ ٱلْحَىِّ وَمَن يُدَبِّرُ ٱلْأَمْرَ ۚ فَسَيَقُولُونَ ٱللَّهُ ۚ فَقُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿٣١﴾ فَذَٰلِكُمُ ٱللَّهُ رَبُّكُمُ ٱلْحَقُّ ۖ فَمَاذَا بَعْدَ ٱلْحَقِّ إِلَّا ٱلضَّلَٰلُ ۖ فَأَنَّىٰ تُصْرَفُونَ ﴿٣٢﴾ كَذَٰلِكَ حَقَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ عَلَى ٱلَّذِينَ فَسَقُوٓا۟ أَنَّهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٣٣﴾ قُلْ هَلْ مِن شُرَكَآئِكُم مَّن يَبْدَؤُا۟ ٱلْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُۥ ۚ قُلِ ٱللَّهُ يَبْدَؤُا۟ ٱلْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُۥ ۖ فَأَنَّىٰ تُؤْفَكُونَ ﴿٣٤﴾

ލަފްޒީމާނަ

فَكَفَىٰ بِٱللَّهِ = ފަހެ الله ފުދިވޮޑިގެންވެއެވެ. ۞ شَهِيدًۢا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ = އަހުރެމެންނާއި ކަލޭމެންނާއި ދެމެދުގެ ހެކިވެރިއަކުކަމުގައި. ۞ إِن كُنَّا عَنْ عِبَادَتِكُمْ لَغَٰفِلِينَ ﴿٢٩﴾ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ އަޅުކަމުން އަހުރެމެން ވީ غافل ވެގެންނެވެ. ۞ هُنَالِكَ تَبْلُوا۟ كُلُّ نَفْسٍ = އެހިނދު ކޮންމެ نفس އެއް ވެސް ކުރިއަށްފޮނުވިކަމެއް. ۞ مَّآ أَسْلَفَتْ ۚ = އެ نفس އެއް ކުރިއަށްފޮނުވި ކަމެއް ދެނެގަންނާނެއެވެ.. އަދި (ހިސާބުގެ ބޭކަށް ނެރެވިގެން). وَرُدُّوٓا۟ إِلَى ٱللَّهِ = އަދި އެމީހުން الله ގެ حضرة އަށް ރައްދުކުރެވޭނެއެވެ. ۞ مَوْلَىٰهُمُ ٱلْحَقِّ ۖ = އެއުރެންގެ حقّ ވެރިރަސްކަލާނގެ. ۞ وَضَلَّ عَنْهُم = އަދި އެމީހުންގެ ކިބައިން ގެއްލިގެންދެއެވެ. ۞ مَّا كَانُوا۟ يَفْتَرُونَ ﴿٣٠﴾ = އެމީހުން ދޮގުހަދަމުންދިޔަ (ދޮގުން އަޅުކަންކުރަމުން ދިޔަ إله ންނެވެ.) ۞ قُلْ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގަފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! مَن يَرْزُقُكُم = ކަލޭމެންނަށް ރިޒުގު ދެއްވަނީ ކާކުހެއްޔެވެ؟ (އުޑުން ބޮޑު މިންވަރަކަށް ހެވެރިވާ...) ۞ مِّنَ ٱلسَّمَآءِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑާއި ބިމުން. ۞ أَمَّن = ނުވަތަ ކާކުކަން ހެއްޔެވެ؟ ۞ يَمْلِكُ ٱلسَّمْعَ وَٱلْأَبْصَٰرَ = އިވުމާއި ފެނުމަށް މިލްކުވެރިވެވޮޑިގެންވަނީ. ۞ وَمَن يُخْرِجُ ٱلْحَىَّ = އަދި ދިރުންތެރިޔާ ނެރުއްވަނީ ކާކުހެއްޔެވެ؟ ۞ مِنَ ٱلْمَيِّتِ = މަރުވެފައިވާ ތަކެތިން. ۞ وَيُخْرِجُ ٱلْمَيِّتَ = އަދި މަރުވެފައިވާ ތަކެތި ނެރުއްވައި. مِنَ ٱلْحَىِّ = ދިރުންތެރި ތަކެތިން. ۞ وَمَن يُدَبِّرُ ٱلْأَمْرَ ۚ = އަދި ކަންތައް تَدْبِيْرُ ކުރައްވަނީ ކާކުހެއްޔެވެ؟ ۞ فَسَيَقُولُونَ ٱللَّهُ ۚ = ފަހެ ނިކަންޖެހި އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. އެއީ الله އެވެ. ۞ فَقُلْ = ފަހެ ކަލޭގަފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ۞ أَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿٣١﴾ = ފަހެ ކަލޭމެން ބިރުވެތިނުވަނީ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟

۞ فَذَٰلِكُمُ ٱللَّهُ = ފަހެ (ކަލޭމެންނޭވެ!) އެއީ الله އެވެ. ۞ رَبُّكُمُ ٱلْحَقُّ ۖ = އެއީ ކަލޭމެންގެ حقّ رَبُّ އެވެ. ۞ فَمَاذَا بَعْدَ ٱلْحَقِّ = ފަހެ حقّ (قبول ނުކުރުމަށް ފަހު) قبول ކުރާނީ ކޮންކަމެއްހެއްޔެވެ؟ ۞ إِلَّا ٱلضَّلَٰلُ ۖ = މަގުފުރެދުން މެނުވީ ނުވެއެވެ. ދެން قبول ކުރާނީ މަގުފުރެދުމެވެ. ۞ فَأَنَّىٰ تُصْرَفُونَ ﴿٣٢﴾ = ފަހެ ކަލޭމެން (حقّ ދިމާއިން) އެނބުރިގެން ދަނީ ކޮންކަހަލައަކުން ހެއްޔެވެ؟ ۞ كَذَٰلِكَ = އެފަދައިންނެވެ. (އެބަހީ: އެމީހުން حقّ

ފިޔަވައި މަގުފުރެދުމަށް އެނބުރިދިޔަކަމުގައިވާން) ۞ حَقَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ = ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ ގެ كلمة ފުރި حقّ ވި.۞ عَلَى ٱلَّذِينَ فَسَقُوٓاْ = فاسق ވީ މީސްތަކުންގެމައްޗަށް.۞ أَنَّهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٣٣﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން إيمان ނުވެއެވެ. (އިމާންނުވާނެއެވެ.) ۞ قُلْ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! هَلْ مِن شُرَكَآئِكُم = ކަލޭމެންގެ شريك ންގެ ތެރޭގައި ވޭތޯއެވެ.؟۞ مَّن يَبْدَؤُاْ ٱلْخَلْقَ = އައްވަލު މިސާލެއްނެތި އަލަށް خلق ތަކުން ހައްދަވާނެ ފަދައެއް. ۞ ثُمَّ يُعِيدُهُۥ = ދެން އެ خلق ތައް (މަރުވުމަށްފަހު) އަލުން إعاد ކުރާނެ. قُلِ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ۞ ٱللَّهُ يَبْدَؤُاْ ٱلْخَلْقَ = الله އައްވަލު މިސާލެއްނެތި خلق ތައް ފަށައިގެން ހައްދަވައެވެ. ثُمَّ يُعِيدُهُۥ = ދެން އެކަލާނގެ އެ خلق ތަކުން إعاد ކުރައްވާނެއެވެ. ۞ فَأَنَّىٰ تُؤْفَكُونَ ﴿٣٤﴾ = (حقّ ފިޔަވައި) ކަލޭމެން އެނބުރިދަނީ ކޮންފަރާތަކަށްހެއްޔެވެ؟۞

إجْمَالِي މާނަ

(٢٩) ފަހެ ކަލޭމެންނާއި އަޅުކަންކުރި ދެވަލުންގެ ހެކިވެރިއަކަށް ކަމުގައި الله ފުދިވޮޑިގެންވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން އަޅުކަންކުރުމާ ދެތި އަޅުކަމުން އަޅުކަންކުރުމުން غافل ވެގެންނުވެ. އަޅުކަންކުރި ކަމެއް ނުހަނު ގެއެވެ.

(٣٠) އެހިނދުން ކޮންމެ نفس އައްވަލު އެ نفس އެއް ކުރެއްވި ޢަމަލުތަކުގެ ކުރެ އެންމެހައި ކަންކަމެއް ސާފުކޮށް ބެލޭނެއެވެ. އަދި އެމީހުންގެ حقّ ސަލާމަތެއް ދެއްވާ الله ގެ حضرة އަށް އެނބުރި ގެންދެވޭނެއެވެ. އަދި އެމީހުން (ދެއްކީދިޔަ) ދޮގު ހަދާކަށް ހަދާކަށް ދެވަތައް ވަކިވެ ގެއްލިގެންދެއެވެ.

(٣١) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އުޑާއި ބިމުން ކަލޭމެނަށް ރިޒުޤު ދެއްވަނީ ކާކު އެ مشرك ން ކުރެ އަހަރެން ބައްލަވާށެވެ! ނުވަތަ އިވުމާއި ފެނުން ހުރި ملْكُ ވެ خاصّ ވެގެންވަނީ ކާކުތޯ (އަހަރެން ބައްލަވާށެވެ!) އަދި މަރުވެފައިވާ ތަކެތިން ދިރިތަކެއް، އަދި ދިރިތަކެތިން މަރުވެފައިވާ ތަކެތި ނެރުއްވައި އަދި ކަންތައްތައް تدبير ކުރައްވަނީ ކާކު އެމީހުން ކިޔާނެ ކޮން ކަލާނގެއެއް ބައްލަވާށެވެ! (އެގޮ ތަށްވާއިރު) ނިކަންހުރެ އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. އެއީ الله އެވެ. ފަހެ ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ކަލޭމެން ފަހެ ބިރުވެތިނުވާނީ ހެއްޔެވެ؟

(٣٢) (އޭ މީސްތަކުންނޭވެ!) މިކަންތައްތަކުން މިހުރިހާ ފަރާތަކަށް ކަލޭމެންގެ حقّ رَبُّ ކަމުގައިވާ الله އެވެ. حقّ قبول ނުކުރުމަށްފަހު ދެން قبول ކުރާނީ ކޮންއެއްޗެއް ހެއްޔެވެ؟ ދެން ހަމަ މަގުފުރެދުން ގޮތުގެ قبول ކުރާކަށް އެހެން އެއްޗެއް ނުވެއެވެ. ފަހެ حقّ ފިޔަވައި ކަލޭމެން އެނބުރިދަނީ ކޮންފަރާތަކަށް ހެއްޔެވެ؟

(٣٣) (އެމީހުން حقّ ފިޔަވައި މަގުފުރެދުމުގެ ފަރާތަށް އެނބުރިގެންދިޔަކަމުގައިވާން ހަމައެފަދައިން އެމީހުންގެ މައްޗަށް) އެބަހީ فاسق ވީމީހުންގެމައްޗަށް ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ كلمة ފުރި حقّ ވެއްޖެއެވެ. އެ كلمة ފުރިހަމަ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން إيمان ނުވާނެއެވެ. (އެއީ އެކަލާނގެ أزلى علم ފުރިހަމަވާގޮތެވެ.)

(٣٤) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! (އޭ މިމީހާ مشرك ންނޭވެ!) ކަލޭމެންގެ شريك ންގެ ތެރޭގައި އިސްވެދިޔަ އައްވަލު مثال އެއްނެތި خلق ތަކުން އަލަށް ފަށައިގެން ހައްދަވާނޭ شريك އަކު އަދި (އެތަކެތި މަރުވުމަށްފަހު) ހަމައެފަދައިން ހައްދަވައި إعاد ކުރައްވާނޭ شريك އަކު ވޭތޯއެވެ؟ الله އައްވަލު مثال އެއްނެތި ހަމަ އަލަށް ފެށުމަށްފަހު خلق ތަކުން ހައްދަވައެވެ. ދެން އެކަލާނގެ އެ خلق ތަކުން إعاد ކުރައްވާނެއެވެ. حقّ ފިޔަވައި ކަލޭމެން އެނބުރިދަނީ ކޮންފަރާތަކަށް ހެއްޔެވެ؟ (ދެން ހުށަހަޅާނީއެވެ.)

قُلْ هَلْ مِن شُرَكَآئِكُم مَّن يَهْدِىٓ إِلَى ٱلْحَقِّ ۚ قُلِ ٱللَّهُ يَهْدِى لِلْحَقِّ ۗ أَفَمَن يَهْدِىٓ إِلَى ٱلْحَقِّ أَحَقُّ أَن يُتَّبَعَ أَمَّن لَّا يَهِدِّىٓ إِلَّآ أَن يُهْدَىٰ ۖ فَمَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ ﴿٣٥﴾ وَمَا يَتَّبِعُ أَكْثَرُهُمْ إِلَّا ظَنًّا ۚ إِنَّ ٱلظَّنَّ لَا يُغْنِى مِنَ ٱلْحَقِّ شَيْـًٔا ۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمٌۢ بِمَا يَفْعَلُونَ ﴿٣٦﴾ وَمَا كَانَ هَـٰذَا ٱلْقُرْءَانُ أَن يُفْتَرَىٰ مِن دُونِ ٱللَّهِ وَلَـٰكِن تَصْدِيقَ ٱلَّذِى بَيْنَ يَدَيْهِ وَتَفْصِيلَ ٱلْكِتَـٰبِ لَا رَيْبَ فِيهِ مِن رَّبِّ ٱلْعَـٰلَمِينَ ﴿٣٧﴾ أَمْ يَقُولُونَ ٱفْتَرَىٰهُ ۖ قُلْ فَأْتُوا۟ بِسُورَةٍ مِّثْلِهِۦ وَٱدْعُوا۟ مَنِ ٱسْتَطَعْتُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ إِن كُنتُمْ صَـٰدِقِينَ ﴿٣٨﴾ بَلْ كَذَّبُوا۟ بِمَا لَمْ يُحِيطُوا۟ بِعِلْمِهِۦ وَلَمَّا يَأْتِهِمْ تَأْوِيلُهُۥ ۚ كَذَٰلِكَ كَذَّبَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۖ فَٱنظُرْ كَيْفَ كَانَ عَـٰقِبَةُ ٱلظَّـٰلِمِينَ ﴿٣٩﴾

ތަރުޖަމާ

قُلْ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ✿ هَلْ مِن شُرَكَآئِكُم = ކަލޭމެންގެ شريك ކުރާތަކެތީގެ ތެރޭގައި ވޭތޯއެވެ؟ ✿ مَّن يَهْدِىٓ = ތެދުމަގު ދައްކަވައިދޭނެ އެއްވެސް ފަރާތެއް. ✿ إِلَى ٱلْحَقِّ = حقّ އަށް. ✿ قُلِ ٱللَّهُ يَهْدِى = الله ތެދުމަގު ދައްކަވަނީ - ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ✿ لِلْحَقِّ = حقّ އަށް. ✿ أَفَمَن يَهْدِىٓ إِلَى ٱلْحَقِّ = އަދި حقّ އަށް ތެދުމަގު ދައްކަވާ ފަރާތެއްތޯއެވެ؟ ✿ أَحَقُّ أَن يُتَّبَعَ = تبع ވުމަށް حقّ ކަންބޮޑީ. ✿ أَمَّن لَّا يَهِدِّىٓ = ނުވަތަ ތެދުމަގު ނުދައްކާ ފަރާތެއްތޯއެވެ؟ ✿ إِلَّآ أَن يُهْدَىٰ = އެފަރާތަށް ތެދުމަގު ދެއްވިއްޔާމެނުވީ. ✿ فَمَا لَكُمْ = ކަލޭމެންނަށް ވީއިރު ކީއްވެހެއްޔެވެ؟ ✿ كَيْفَ تَحْكُمُونَ ﴿٣٥﴾ = ކަލޭމެން މިފަދަ حكم ކުރަނީ ކޮންގޮތަކަށްހެއްޔެވެ؟ ✿ وَمَا يَتَّبِعُ أَكْثَرُهُمْ = އެމީހުންގެ ގިނަމީހުން تبع ވާކަށް ނުވެއެވެ. ✿ إِلَّا ظَنًّا = ހަމަ (ޝައްކު) ހިތަށްއަރާކަމަކަށްމެނުވީ. ✿ إِنَّ ٱلظَّنَّ لَا يُغْنِى = ހަމަކަށަވަރުން ހިތަށްއަރާކަމަކުން ފައިދާނުކުރާނެއެވެ. ✿ مِنَ ٱلْحَقِّ شَيْـًٔا = حقّ ގެ ކުރިމަތީގައި އެއްވެސް ކަމެއްގައި. ✿ إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمٌ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އީ ދަންނަވާ ކަލާނގެއެވެ. ✿ بِمَا يَفْعَلُونَ ﴿٣٦﴾ = އެމީހުން ކުރާކަންތައް. ✿ وَمَا كَانَ هَـٰذَا ٱلْقُرْءَانُ = އަދި މި قرآن ނުވެއެވެ. ✿ أَن يُفْتَرَىٰ مِن دُونِ ٱللَّهِ = الله تعالى ފިޔަވައި ދޮގުހަދައިގެން ކަމުގައި. (އެބަހީ: މި قرآن އަކީ ހަމަ الله ގެ حضرة ން ބާވައިލެއްވި ފޮތެކެވެ. މިޔަކީ ދޮގުހަދައިގެން ހެދި އެއްޗެއް ނޫނެވެ.) ✿ وَلَـٰكِن = އަދި ހަމައެކަނި ✿ تَصْدِيقَ ٱلَّذِى بَيْنَ يَدَيْهِ = އޭގެ ކުރީގައި ބާވައިލެއްވި ފޮތްތަކަށް ތެދުކޮށްދޭ ފޮތެކެވެ. ✿ وَتَفْصِيلَ ٱلْكِتَـٰبِ = އަދި ފޮތް بيان ކޮށްދޭ تفصيل ކޮށްދޭ ފޮތެކެވެ. ✿ لَا رَيْبَ فِيهِ = އޭގައި އެއްވެސް ޝައްކެއްނުވެއެވެ. (ނުވަތަ ޝައްކެއްނެތް އެއީ) ✿ مِن رَّبِّ ٱلْعَـٰلَمِينَ ﴿٣٧﴾ = عالم ތަކުގެ ވެރި ربّ ގެ حضرة ން ބާވައިލެއްވި. ✿ أَمْ يَقُولُونَ = ނުވަތަ އެމީހުން ބުނަނީހެއްޔެވެ؟ ٱفْتَرَىٰهُ = އެކަލޭގެފާނު އަމިއްލައަށް ހަދައިގެން މި قرآن ހެއްދެވީއެވެ. ✿ قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!✿ فَأْتُوا۟ بِسُورَةٍ مِّثْلِهِۦ = (އެހެންވިއްޔާ) ދެން ކަލޭމެން އެފަދަ ސޫރަތެއް ގެނެސްދޭށެވެ! ✿ وَٱدْعُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން ގޮވާށެވެ!✿ مَنِ ٱسْتَطَعْتُم = (އެހީއަށް) ކަލޭމެންނަށް ކުޅަދާނަވީ ބަޔަކަށް. مِّن دُونِ ٱللَّهِ = الله ފިޔަވައި. ✿ إِن كُنتُمْ صَـٰدِقِينَ ﴿٣٨﴾ = ކަލޭމެންނަކީ ތެދުވެރިންނަކަށް ވާނަމަ. ✿ بَلْ كَذَّبُوا۟ = އަދި ދޮގުކުރީއެވެ؟ އެމީހުން

ދޭހުކުރިއްޔެވެ. ۞ بِمَا لَمْ يُحِيطُواْ بِعِلْمِهِۦ = އިޙާޠަނުކުރެވުނު އެކަމެއްގެ معلومات ނުވާކަމުގައެވެ. ۞ وَلَمَّا يَأْتِهِمْ تَأْوِيلُهُۥ = އަދި އެމީހުނަށް އޭގެ تَأْوِيل ނުއައިސް. تفسير ނުއިރޭ. ۞ كَذَٰلِكَ = އެފަދައިންނެވެ. ۞ كَذَّبَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ = މީހުންގެ ކުރީގެ މީހުންވެސް ދޮގުކުރި. ۞ فَٱنظُرْ كَيْفَ كَانَ = ވެގެންދިޔައީ ކޮންފަދައަކުންކަން ނިކަން ދެކެވަޑައިގަންނަވާށެވެ! ۞ عَـٰقِبَةُ ٱلظَّـٰلِمِينَ ﴿٣٩﴾ = އަނިޔާވެރިންގެ يعنى:مشرك ންގެ ނިމުން. (ފަހުކޮޅު)۞

إجْمَالِي މާނަ

(٣٥) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު (އެ مشرك ންނަށް) ވިދާޅުވާށެވެ! ކަލޭމެންގެ شريك ންގެ ތެރޭގައި حقّ އަށް މަގުދައްކައިދޭނެ އެއްވެސް شريك އެއްވޭތޯއެވެ؟ (ނުވާނެކަން ކަށަވަރެވެ.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! اللّه حقّ އަށް މަގުދައްކަވައެވެ. އަދިފަހެ އެފަރާތަކީ تبع ވުން حقّ ވާނެ ފަރާތެއް حقّ މަގަށް މަގުދައްކަވާ ފަރާތަ ކަމެއްވީ؟ ނުވަތަ އެހެން ފަރާތަކުން މަގުދައްކައިދީފިނަމަ މެނުވީ މަގު ނުދެއްކޭ ފަރާތަ ކަމެއްވީ؟ ފަހެ ކަލޭމެނަށް ވީއިރު ކީއްވެގެންތޯއެވެ؟ ކަލޭމެން މިއަށް حكم ކުރަނީ ކޮންފަދައަކުންތޯއެވެ؟

(٣٦) އަދި އެމީހުންގެ ގިނަމީހުން ހަމަ ހީއަކަށް މެނުވީ تبع ވާކަށް ނުވެއެވެ. حقّ ގެ مُقَابِلُ ގައި ހީއަކުން އެއްވެސް ކަމެއް ފުދިގެން ނުވާނެއެވެ. އަދި އެމީހުން އެކުރާ ކަންތައް ރަނގަޅަށް اللّه ދަންނަވޮޑިގެންވެއެވެ.

(٣٧) އަދި މި قرآن އަކީ اللّه ޓަވައިނުލައްވާ ގޮތުގައި ގޮތުގައި ހަދައިފަލާފައި ހުރި ކަލާމެއް ނޫނެވެ. (އެބަހީ: މި قرآن އަކީ ހަމަ اللّه ގެ حضرة ން އައިސްފައިވާ އެކަލާނގެ ބަސްފުޅެވެ. މީހަކު ދޮގުހަދައިގެން ހެއްދެވޭނެ ކަމެއް ނޫނެވެ.) އަދި ކިޔައިދޭނީ؟ މި قرآن އަކީ އޭގެކުރީގައި اللّه ބާވައިލެއްވި ފޮތްތަކަށް ތެދުކުރާ ފޮތެކެވެ. އަދި اللّه ބާވައިލެއްވި حكم ތަކުގެ تفصيل ކޮށް بيان ކޮށްދެއްވާ ފޮތެކެވެ. އެކަމުގައި އެއްވެސް ޝައްކެއް ނުވެއެވެ. އަދި އެފޮތަކީ عالم ތަކުގެ رَبّ ގެ حضرة ން ބާވައިލެއްވި ފޮތެކެވެ. އެއްވެސް ޝައްކެއް ނެތެވެ.

(٣٨) އަދި އެމީހުން އެބުނަނީތޯއެވެ. އެ قرآن އެކަލޭގެފާނު އަމިއްލައަށް ހަދައިގެން ކިޔައިދެއްވަނީއެވެ. (ދީން اللّه އަށް نسبة ކުރަނީއެވެ.) ކަލޭގެފާނު އެމީހުނަށް ވިދާޅުވާށެވެ! (އެހެންކަމަށްވާނަމަ ކަލޭމެންނަކީ ހަމަ ބަހަށް ކުޅަދާނަ أديب ންނެވެ.) ކަލޭމެން އެފަދަ އެއްޗެއް سورة އެއް ނިކަން ގެނެސްބަލާށެވެ! އަދި އެކަމުގައި ކަލޭމެނަށް އެހީވުމަށް اللّه މެނުވީ ކަލޭމެންނަށް ކުޅަދާނަވާ ހުރިހާ ފަރާތެއް ގޮވައިބަލާށެވެ. ކަލޭމެނީ ތެދުވެރިންކަމުގައިވާނަމައެވެ.

(٣٩) އެހެނެއްނޫނެވެ. އަދި ކީއްވެހެއްޔެވެ؟ އެމީހުންނަކީ އޭގެ خبر ދަތުވާ ނުދާނެ އަދި އެކަމުގެ معلومات ނެތްކަމުގައިވާ އެމީހުން ދޮގުކުރީއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް އޭގެ ފުރިހަމަ تفسير އާއި شرح އާއި ނުލިބެނީއެވެ. މީހުންގެ يعنى: މި مكّة މީހުންގެ ކުރީގައި ވޭތިވެދިޔަ أمّة ތަކުގެ މީހުންވެސް ހަމައެފަދައިން އެމީހުންގެ رسول ން ދޮގުކުރިއެވެ. ދެން ބަލާ އަނިޔާވެރި مشرك ންގެ ކަންތައް ވެގެންދިޔައީ ކޮންފަދައަކުންކަން އެމީހުންގެ ފަހުކޮޅު ނިކަން ދެކެވަޑައިގަންނަވާށެވެ!

وَمِنْهُم مَّن يُؤْمِنُ بِهِۦ وَمِنْهُم مَّن لَّا يُؤْمِنُ بِهِۦ ۚ وَرَبُّكَ أَعْلَمُ بِٱلْمُفْسِدِينَ ﴿٤٠﴾ وَإِن كَذَّبُوكَ فَقُل لِّى عَمَلِى وَلَكُمْ عَمَلُكُمْ ۖ أَنتُم بَرِيٓـُٔونَ مِمَّآ أَعْمَلُ وَأَنَا۠ بَرِىٓءٌ مِّمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٤١﴾ وَمِنْهُم مَّن يَسْتَمِعُونَ إِلَيْكَ ۚ أَفَأَنتَ تُسْمِعُ ٱلصُّمَّ وَلَوْ كَانُوا۟ لَا يَعْقِلُونَ ﴿٤٢﴾ وَمِنْهُم مَّن يَنظُرُ إِلَيْكَ ۚ أَفَأَنتَ تَهْدِى ٱلْعُمْىَ وَلَوْ كَانُوا۟ لَا يُبْصِرُونَ ﴿٤٣﴾ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَظْلِمُ ٱلنَّاسَ شَيْـًٔا وَلَٰكِنَّ ٱلنَّاسَ أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿٤٤﴾ وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ كَأَن لَّمْ يَلْبَثُوٓا۟ إِلَّا سَاعَةً مِّنَ ٱلنَّهَارِ يَتَعَارَفُونَ بَيْنَهُمْ ۚ قَدْ خَسِرَ ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ بِلِقَآءِ ٱللَّهِ وَمَا كَانُوا۟ مُهْتَدِينَ ﴿٤٥﴾ وَإِمَّا نُرِيَنَّكَ بَعْضَ ٱلَّذِى نَعِدُهُمْ أَوْ نَتَوَفَّيَنَّكَ فَإِلَيْنَا مَرْجِعُهُمْ ثُمَّ ٱللَّهُ شَهِيدٌ عَلَىٰ مَا يَفْعَلُونَ ﴿٤٦﴾

ލަފުޒީ މާނަ

وَمِنْهُم مَّن يُؤْمِنُ بِهِۦ = އަދި އެމީހުންގެތެރޭގައި އެބަހީ: مكّة مشرك ންގެތެރޭގައި – އެ قرآن އަށް. އީމާންވާ މީހުންވެއެވެ. އެބަހީ: ހިތުން އަމިއްލަ نفس އަށް އެއީ ތެދެއްކަމުގައި قبول ކުރެއެވެ.۞ وَمِنْهُم مَّن لَّا يُؤْمِنُ بِهِۦ = އަދި އެމީހުންގެތެރޭގައި އަމިއްލަ نفس އަށްވެސް އެއީ ތެދެއްކަމުގައި قبول ނުކުރާމީހުން ވެއެވެ. ۞ وَرَبُّكَ أَعْلَمُ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ۞ بِٱلْمُفْسِدِينَ ﴿٤٠﴾ = ފަސާދަކުރާމީހުން – (ދީނުގެ ކުށްކުރާމީހުން.) ۞ وَإِن كَذَّبُوكَ = އަދި އެމީހުން ކަލޭގެފާނު ދޮގުކުރިއްޔާ. ۞ فَقُلْ = ދެން ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!۞ لِّى عَمَلِى = މިއަޅުގަނޑުގެ ފަރާތުން މިއަޅުގަނޑުގެ عمل ވެއެވެ. دين ވެއެވެ. ۞ وَلَكُمْ عَمَلُكُمْ = އަދި ކަލޭމެންނަށް ކަލޭމެންގެ عمل ވެއެވެ. دين ވެއެވެ. ۞ أَنتُم بَرِيٓـُٔونَ = ކަލޭމެންނީ ބަރީއަވެގެންވާ ބައެވެ.۞ مِمَّآ أَعْمَلُ = މިއަޅުގަނޑު ކުރާ عمل ން.۞ وَأَنَا۠ بَرِىٓءٌ = އަދި މިއަޅުގަނޑު ބަރީއަވެގެންވަމެވެ.۞ مِّمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٤١﴾ = ކަލޭމެންގެ عمل ން. ކަލޭމެން ކުރާ ކަންތައްތަކުން. ۞ وَمِنْهُم = އަދި އެމީހުންގެތެރޭގައި ވެއެވެ.۞ مَّن يَسْتَمِعُونَ إِلَيْكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ބަސްފުޅު (ކަންނަލައިގެން) އަޑުއަހާމީހުން.۞ أَفَأَنتَ تُسْمِعُ ٱلصُّمَّ = ކަލޭގެފާނު ފަހެ ބީރުބައިކަލުން އަޑުއިއްވަވާނީހެއްތޯ؟ ۞ وَلَوْ كَانُوا۟ لَا يَعْقِلُونَ ﴿٤٢﴾ = އެމީހުންނަކީ ބުއްދި ނުކުރާބައެއް ކަމުގައިވިޔަސްވެސް. ۞ وَمِنْهُم = އަދި އެމީހުންގެތެރޭގައިވެއެވެ.۞ مَّن يَنظُرُ إِلَيْكَ = ކަލޭގެފާނަށް ބަލާމީހުން. ۞ أَفَأَنتَ تَهْدِى ٱلْعُمْىَ = ކަލޭގެފާނު ފަހެ އަނދިރިވެފައިވާމީހުންނަށް މަގުދައްކަވައިދެއްވާނީހެއްތޯ.۞ وَلَوْ كَانُوا۟ لَا يُبْصِرُونَ ﴿٤٣﴾ = އެމީހުންނަކީ ނުފެންނަބައެއްކަމުގައިވިޔަސްވެސް. ۞ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން މާތް اللّٰه . ۞ لَا يَظْلِمُ ٱلنَّاسَ شَيْـًٔا = ހަމައެއްވެސް ޒުލުމެއް މީސްތަކުންނަށް އަނިޔާވެރިވެވޮޑިނުގަންނަވައެވެ.۞ وَلَٰكِنَّ ٱلنَّاسَ = އަދި އެހެންނަމަވެސް މީސްތަކުން. ۞ أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿٤٤﴾ = އެމީހުން އެމީހުންގެ نفس ތަކަށް އަނިޔާވެރިވެނީއެވެ. ۞ وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ = އަދި މިލަންބަރަސްކަލާނގެ އެމީހުން محشر ކުރައްވާދުވަހު.۞ كَأَن لَّمْ يَلْبَثُوٓا۟ = އެމީހުން ކޮންމެވެސް (ދުނިޔޭގައި) ހުއްޓެވެ ނުވިއްޔާކަހަލައެވެ.۞ إِلَّا سَاعَةً مِّنَ ٱلنَّهَارِ = ދުވާލެއްގެ ވަގުތުކޮޅެއްގައިމެނުވީ.۞ يَتَعَارَفُونَ بَيْنَهُمْ = އެމީހުންގެ މެދުގައި ކުއްލިޔަކަށް تعارف ވެވަދި حال ހަމައިމުގައި.۞ قَدْ خَسِرَ ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ = ހަމަކަށަވަރުން ދޮގުކުރިމީހުން ގެއްލިހަލާކުވެއްޖެއެވެ.۞ بِلِقَآءِ ٱللَّهِ = اللّٰه އާއި ބައްދަލުވާދުވަސް. (ثواب އާއި عذاب ދޭ ދުވަސް.)۞ وَمَا كَانُوا۟ مُهْتَدِينَ ﴿٤٥﴾ = އަދި

ތެދުފުޅުގެމަތިން ބަރުހާނުކުރުމުގައި އެމީހުން ނުވެއެވެ. ❁ وَإِمَّا نُرِيَنَّكَ = އަދި އެހެންނާ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ދައްކަވާފިނަމަވެސް. ❁ بَعْضَ ٱلَّذِى نَعِدُهُمْ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް وعد ކުރެއްވި ބައެއްކަންތައް (ބައެއް وعد) ❁ أَوْ نَتَوَفَّيَنَّكَ = ނުވަތަ (އޭގެކުރިން) ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު މަރުގެންނަވާފިނަމަވެސް. ❁ فَإِلَيْنَا مَرْجِعُهُمْ = ދެން އެމީހުން رجوع ވާންވާނީ ހަމަ ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة އަށެވެ. ❁ ثُمَّ ٱللَّهُ شَهِيدٌ = ދެން اللّه އީ ހެކިވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.❁ عَلَىٰ مَا يَفْعَلُونَ (٤٦) = އެމީހުންކުރާ ކަންތައްތަކުގެމައްޗަށް.❁

إجْمَالِي މާނަ

(٤٠) مكّة ގެ مشرك ންގެތެރޭގައި އެ قرآن އަކީ حقّ ތެދުބަސްފުޅުކަމުގައި ދިމާ އަދިއެކަމަށް قبول ނުކޮށް ތެދުބަސްފުޅަށް ވެއެވެ. (ދޮގުކުރަނީ ބޮޑާކަމާއި ދުނިޔޭގެމަންފާތަކަށްޓަކައެވެ.) އަދި ދިމާގެ އަދިއެކަލަ نفس އަށް ތެދުބަސްފުޅަށް ވިޝްވާސްކުރާ (އެދިމާގެ جاهل ކަމުން ދޮގުކުރާމީހުންވެއެވެ.) އޭ رسول اللّه އެވެ! ކަލޭގެފާނުންގެ ربّ އެދޮގުކުރާ މީހުންގެ ކަންތައްތައް ދަންނަވޮޑިގެންވެއެވެ.

(٤١) (އޭ رسول اللّه އެވެ!) އަދި އެމީހުން ކަލޭގެފާނު ދޮގުކުރަންޏާ ދެންނެވި ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ؛ ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ عمل ވެއެވެ. - އެ ގެ جزاء ވެއެވެ. ނުވަތަ دِين ވެއެވެ. އަދި ކަލޭމެންނަށް ކަލޭމެންގެ عملގެ جزاء ވެއެވެ. ނުވަތަ دين ވެއެވެ. ތިމަންކަލޭގެފާނު ކުރާކަންތައްތަކުން ކަލޭމެން ބަރީއަވެގެންވެއެވެ. އަދި ކަލޭމެންކުރާ ކަންތައްތަކުން ތިމަންކަލޭގެފާނު ބަރީއަވެގެންވެއެވެ.

(٤٢) އަދި އެމީހުންގެތެރޭގައި އެބައި: އެ مشرك ންގެތެރޭގައި ކަލޭގެފާނުން ވިދާޅުވާ ބަސްފުޅު އަޑުއަހާމީހުންވެއެވެ. ކަލޭގެފާނު ވަކި ވިސްނައި فِكر ނުކުރާބޮޑުބަހަރުކަން އިއްވައިދިޔުމާނުލެއްވެވޭނެއެވެ. (އަޑުއިވުނަސް ވިސްނުން ނެތްކަމަށް އޮއްވާ އަޑުގެ ފައިދާއެއް ނެތްނޫނެވެ.)

(٤٣) އަދި އެމީހުންގެތެރޭގައި ކަލޭގެފާނާދިމާއަށް ބަލާމީހުންވެއެވެ. ކަލޭގެފާނު ވަކި އަނދިރިބައިރަކަށް މަގުދައްކާދިނުމާނުލެއްވެވޭނެއެވެ.

- ދެންނެވެއެވެ. މިދެއާއަށްވުރެން ދޭ ޑިމާދަދި ކަންޏާހަކަށް އިވުނަސް އަދި ލޯހަކަށް ފެނުނަސް ސިކުނޑިން އެއްޗެއް ވިސްނުމުގެ توفيق اللّه ދެއްވާފައިނުވާނަމަ އެއިވުމުގެ އަދި ފެނުމުގެ ފައިދާއެއް ނުކުރާނެކަމެވެ.

(٤٤) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެއްވެސް ޒަރާކަށް އެއްވެސް މާނައެއްގައި މީސްތަކުންނަށް اللّه އަނިޔާވެރިވެވޮޑި ނުގެންނަވައެވެ. އަދި އެހެންނަމަވެސް މީސްތަކުން އެމީހުންގެ އަމިއްލަ نفس ތަކަށް އަނިޔާވެރިވަނީއެވެ.

(٤٥) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން محشر ކުރައްވާވުދުވަހު (އެއްކުރައްވާދުވަހު) އެމީހުންނަށް ހީވާނީ ދުނިޔޭގައި އެއްބަހަކާ އަނގެއްބަހަރަކަށް ފިޔަވައި تعارف ވެވުމަށް ބަޔަކު ދުވާލު ހިނދުކޮޅެއްގައި މެނުވީ އެމީހުން (ދުނިޔޭގައި) ތިބެވެ ނުހިމެނުއްކަމަކެވެ.ހަމަކަށަވަރުން اللّه އާއި ބައްދަލުވުމާއިމެދު ދޮގުހެދިމީހުން އެބައި آخرة ދޮގުކުރިމީހުން –ގެއްލި ހަލާކުވެއްޖެއެވެ. އަދި ތެދުމަގު ލިބުނުބަރުހާނުކުރުމުގައި އެމީހުން ނުވިއެވެ.

(٤٦) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެ مشرك ންނަށް وعد ކުރައްވާވާފަދަ ބައެއް عذاب ހަމަކަށަވަރުން (ކަލޭގެފާނު އަވަހާރަވުމުގެ ކުރިން) ކަލޭގެފާނަށް ދައްކަވާފިނަމަވެސް. ނުވަތަ އޭގެކުރިން ކަލޭގެފާނު މަރުގެންނަވާފިނަމަވެސް. ދެންވެސް އެ އެންމެން އެނބުރި رجوع ވާންވާނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة އަށެވެ. އަދި އެމީހުން އެކުރާ ކަންތައްތަކަށް اللّه ހެކިވެވޮޑިގެންވާނެއެވެ.

وَلِكُلِّ أُمَّةٍ رَّسُولٌ ۖ فَإِذَا جَآءَ رَسُولُهُمْ قُضِيَ بَيْنَهُم بِٱلْقِسْطِ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿٤٧﴾ وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا ٱلْوَعْدُ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٤٨﴾ قُل لَّآ أَمْلِكُ لِنَفْسِى ضَرًّا وَلَا نَفْعًا إِلَّا مَا شَآءَ ٱللَّهُ ۗ لِكُلِّ أُمَّةٍ أَجَلٌ ۚ إِذَا جَآءَ أَجَلُهُمْ فَلَا يَسْتَـْٔخِرُونَ سَاعَةً ۖ وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ ﴿٤٩﴾ قُلْ أَرَءَيْتُمْ إِنْ أَتَىٰكُمْ عَذَابُهُۥ بَيَٰتًا أَوْ نَهَارًا مَّاذَا يَسْتَعْجِلُ مِنْهُ ٱلْمُجْرِمُونَ ﴿٥٠﴾ أَثُمَّ إِذَا مَا وَقَعَ ءَامَنتُم بِهِۦٓ ۚ ءَآلْـَٰٔنَ وَقَدْ كُنتُم بِهِۦ تَسْتَعْجِلُونَ ﴿٥١﴾ ثُمَّ قِيلَ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ ذُوقُوا۟ عَذَابَ ٱلْخُلْدِ هَلْ تُجْزَوْنَ إِلَّا بِمَا كُنتُمْ تَكْسِبُونَ ﴿٥٢﴾ ۞ وَيَسْتَنۢبِـُٔونَكَ أَحَقٌّ هُوَ ۖ قُلْ إِى وَرَبِّىٓ إِنَّهُۥ لَحَقٌّ ۖ وَمَآ أَنتُم بِمُعْجِزِينَ ﴿٥٣﴾

ލަފުޒުމާނަ

وَلِكُلِّ أُمَّةٍ رَّسُولٌ = އަދި ކޮންމެ أمّة އަކަށްވެސް رسول އަކުވެއެވެ.* فَإِذَا جَآءَ رَسُولُهُمْ = ދެންފަހެ އެމީހުންގެ رسول މާ (قيامة ދުވަހުން) އެމީހުންގެ ގާތަށް ވަޑައިގަތުމުން. * قُضِيَ بَيْنَهُم = އެމީހުންގެ މެދުގައި ނިޔާކުރައްވައެވެ. * بِٱلْقِسْطِ = عدل ގައި. * وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿٤٧﴾ = އަދި އެމީހުންނަށް އަނިޔާ ނުކުރައްވާނެއެވެ. * وَيَقُولُونَ = އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ. (އެބަހީ: އެ مشرك ން ބުނެއެވެ.) * مَتَىٰ هَٰذَا ٱلْوَعْدُ = ކޮބާ وعد (ކުރެވިފައިވާ ކަންތައް) އައުމަކީ ކޮންއިރަކުންތޯއެވެ؟ * إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٤٨﴾ = ތިޔަބައިމީހުން ތެދުވެރިން ކަމުގައިވާނަމަ. * قُلْ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ތިބާ ވިދާޅުވާށެވެ! * لَّآ أَمْلِكُ لِنَفْسِى = އަހުރެންގެ نفس އަށް މިލްކުވެގެން ނުވެއެވެ.* ضَرًّا وَلَا نَفْعًا = ގެއްލުމެއްވިޔަސް އަދި منفع އެއްވިޔަސް.* إِلَّا مَا شَآءَ ٱللَّهُ = الله އިރާދަކުރެއްވި އެއްޗެއްމެނުވީ.* لِكُلِّ أُمَّةٍ أَجَلٌ = ކޮންމެ أمّة އަކަށްވެސް މުއްދަތެއްވެއެވެ. (ނިމުމުގެ ވަގުތެއްވެއެވެ.) * إِذَا جَآءَ أَجَلُهُمْ = އެމީހުންގެ މުއްދަތު ހަމަ ވެއްޖެނަމަ (أَجَلُ ޖެހުމުން.)* فَلَا يَسْتَـْٔخِرُونَ سَاعَةً = ފަހެ އެމީހުން (އެވަގުތަށްވުރެ) ހިނދުކޮޅެއްވެސް ފަސްނުވާނެއެވެ.* وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ ﴿٤٩﴾ = އަދި އެމީހުން (އެވަގުތަށްވުރެ) އަވަސްވެސް ނުވާނެއެވެ. * قُلْ أَرَءَيْتُمْ = ތިބާ ވިދާޅުވާށެވެ! (އޭ މުޝްރިކުންނޭވެ!) ތިޔަބައިމީހުން خبر ދޭށެވެ! * إِنْ أَتَىٰكُمْ عَذَابُهُۥ = ތިޔަބައިމީހުންނަށް އެކަލާނގެ عذاب އަތުވެއްޖެއްޔާ. * بَيَٰتًا أَوْ نَهَارًا = ރޭގަނޑުގައި ނުވަތަ ދުވާލުގައި. * مَّاذَا يَسْتَعْجِلُ مِنْهُ = އޭގެ - އެބަހީ: އެ عذاب ން އަވަސްކުރަން އެދެނީ ކޮންއެއްޗެއް ބޭނުންވެގެންތޯއެވެ؟ * ٱلْمُجْرِمُونَ ﴿٥٠﴾ = مجرم ންގެ މީހުން / ނުބައި ނުރަކާ ކާފިރުން. * أَثُمَّ = އެހިނދުންތޯއެވެ؟* إِذَا مَا وَقَعَ = އެ (عذاب) އަތުވެއްޖެއްޔާ. ءَامَنتُم بِهِۦٓ = ތިޔަބައިމީހުން އެއަށްތޯ إيمان ވީ. * ءَآلْـَٰٔنَ = މިހާރުތޯއެވެ؟ * وَقَدْ كُنتُم = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުންވީއެވެ. * بِهِۦ تَسْتَعْجِلُونَ ﴿٥١﴾ = އެކަން އަވަސްކުރުމަށް އެދޭކަމުގައި.* ثُمَّ قِيلَ = ދެން ބުނެވޭނެއެވެ. / އަންގަވާނެއެވެ.* لِلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ = އަނިޔާވެރިވި މީހުންނަށް / مشرك ންނަށް. * ذُوقُوا۟ عَذَابَ ٱلْخُلْدِ = ދެމިހުންނަނިވި عذاب ގެ ރަހަ ތިޔަބައިމީހުން ބަލައިގަންނާށެވެ! * هَلْ تُجْزَوْنَ = ތިޔަބައިމީހުންނަށް جزاء އެއްވާނީތޯއެވެ؟. إِلَّا بِمَا كُنتُمْ تَكْسِبُونَ ﴿٥٢﴾ = ތިޔަބައިމީހުން ކުރަމުންދިޔަ عمل ން މެނުވީ. * ۞ وَيَسْتَنۢبِـُٔونَكَ = އެމީހުން -

يعني: مشرك ން – ކަލޭގެފާނުން ކިބައިން خبر އަހައެވެ.❁ أَحَقٌّ هُوَ = އެއީ ހަމަ حقّ ހެއްޔެވެ؟. / ތެދުތޯއެވެ.
❁ قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ❁ إِي وَرَبِّيٓ = އާއެކެވެ. ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގަންދީ ވިދާޅުވަމެވެ. ❁ إِنَّهُۥ لَحَقٌّ = އެއީ ހަމަކަށަވަރުންވެސް حقّ ތެދެވެ. ❁ وَمَآ أَنتُم = އަދި ކަލޭމެން ނުވަމުއެވެ. ❁ بِمُعۡجِزِينَ (٥٣) = ނުކުޅެދުއްވައިލެވޭނޭ ބަޔަކުކަމުގައި.❁

إِجْمَالِي މާނަ

(٤٧) އަދި ކޮންމެ أمّة އަކަށް رسول ބޭކަލަކުވެއެވެ. ފަހެ އެމީހުންގެ رسول އާ އެމީހުންގެ ގާތަށް ވަޑައިގެންނެވުމުން އެމީހުންގެ ދެމެދުގައި عدل ވެރިކަމާއެކު ނިޔާކުރެވޭނެއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް އަނިޔާ ނުކުރެވޭނެއެވެ. (އެބަހީ: رسول އާ ވަޑައިގެން ދީނަށް ގޮވާލެއްވުމަށްފަހު إيمان ނުވިނަމަ ދެން އެމީހުންނަށް عذاب ފޮނުއްވައި އެމީހުންގެ ކަންތައް ނިންމަވައެވެ. / ނުވަތަ قيامة ދުވަހުން ކޮންމެ أمّة އެއްގެ ގާތަށް އެ أمّة އެއްގެ رسول ވަޑައިގެންނެވުމުން އެމީހުންގެ ދެމެދުގައި حساب ބެއްލެވި جزاء ދެއްވި ނިމޭނެއެވެ. މިދެމާނަ مفسّر ންގެ ފަރާތުން بيان ވެގެންވެއެވެ. والله أعلم بالصّواب)

(٤٨) އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ. ތިޔަ ވިދާޅުވާ ދުވަހެއް/ ތިޔަ وعد ކުރައްވާ ދުވަހަކާއި عذاب އެއް ދެއްވާނީ ކޮންއިރަކުންހެއްޔެވެ؟ ކަލޭމެންނީ ތެދުވެރިންކަމުގައިވާނަމަ ނިކަން ބުނެބަލާށެވެ.

(٤٩) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ތިމަންކަލޭގެފާނުންގެ އަމިއްލަ نفس އަށް ގެއްލުމެއްވިޔަސް އަދި منفع އެއްވިޔަސް ތިމަންކަލޭގެފާނަކަށް މިލްކުވެގެން ނުވެއެވެ. އޭގެ ތެރެއިން އެއްވެސް ކަމެއް الله އިރާދަކުރެއްވި މިންވަރަކަށް މެނުވީ ނުވެއެވެ. ކޮންމެ أمّة އަކަށްވެސް މުއްދަތެއްވެއެވެ. އެމީހުންގެ މުއްދަތު ހަމަވެއްޖެނަމަ ދެންހަމަ ކުޑަވަގުތުކޮޅަކަށް ފަސްވެސް ނުވެއެވެ. އަދި އެވަގުތާ ކުރިން ވަގުތުކޮޅަކަށް ކުރިއަށްވެސް ނުވެއެވެ.

(٥٠) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އެކަލާނގެ عذاب ކަލޭމެންނަށް ރޭގަނޑު ނުވަތަ ދުވާލު އަތުވެއްޖެއްޔާ ދެން مجرم ން އެ عذاب ތެރެއިން އަވަސްކުރުމަށް އެދޭނީ ކޮންއެއްޗަކަށްބާވައެވެ؟

(٥١) އެ عذاب ތެދުވުމުން އޭރުން إيمان ވާނީ ކަލޭމެންނަށް އެ عذاب އައުމުން ދެން އެހިނދުން ހެއްޔެވެ؟ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނަކީ އެ عذاب އައުން އަވަސްކުރުމަށް އެދިފައެވެ.

(٥٢) ދެން އެހިނދުން އަނިޔާވެރިންނަށް އަންގާނެއެވެ. يعني: مشرك ންނަށް އަންގާނެއެވެ. ދެމިހުންނަނިވި عذاب ގެ ރަހަ ކަލޭމެން ބަލައިގަންނާށެވެ. ކަލޭމެން (ދުނިޔޭގައި) ކުރަމުންދިޔަ ނުބައި ކަންތައްތަކުގެ ސަބަބުން މެނުވީ ކަލޭމެންނަށް عذاب ލިބޭކަމުގައި އެބަހީހެއްޔެވެ؟ (އެބަހީ: ކަލޭމެންނަށް عذاب ދެއްވާނީ އޭގެ ސަބަބުންނެވެ.)

(٥٣) (އޭ رسول الله އެވެ!) އެމީހުން ކަލޭގެފާނުންނާއި ސުވާލުކޮށް އަހާނެއެވެ. ކަލޭގެފާނު ތިޔަ ވިދާޅުވާ ކަންތައް އެއީ ހަމަ حقّ ތެދުތޯއެވެ؟ (އެއީ قيامة އައުމާއި ހިސާބުބެއްލެވުމާ / ޖަޒާ ދެއްވާ، މިއީ ހަމަ حقّ ތެދުތޯއެވެ؟) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އާއެކެވެ. ތިމަންކަލޭގެފާނުންގެ ربّ ގަންދެއްވައި ވިދާޅުވަމެވެ. އެއީ ހަމަކަށަވަރުންވެސް حقّ ތެދެވެ. (އަދި އެކަންކަން الله ހިންގަވައިދެއްކުން އެކަލާނގެ ކުޅެއްވުމުން) ނުކުޅެދުއްވައިލެވޭނޭ ބަޔަކުކަމުގައި ކަލޭމެން ނުވެއެވެ.

وَلَوْ أَنَّ لِكُلِّ نَفْسٍ ظَلَمَتْ مَا فِى ٱلْأَرْضِ لَٱفْتَدَتْ بِهِۦ ۗ وَأَسَرُّوا۟ ٱلنَّدَامَةَ لَمَّا رَأَوُا۟ ٱلْعَذَابَ ۖ وَقُضِىَ بَيْنَهُم بِٱلْقِسْطِ ۚ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿٥٤﴾ أَلَآ إِنَّ لِلَّهِ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۗ أَلَآ إِنَّ وَعْدَ ٱللَّهِ حَقٌّ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٥٥﴾ هُوَ يُحْىِۦ وَيُمِيتُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٥٦﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ قَدْ جَآءَتْكُم مَّوْعِظَةٌ مِّن رَّبِّكُمْ وَشِفَآءٌ لِّمَا فِى ٱلصُّدُورِ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ ﴿٥٧﴾ قُلْ بِفَضْلِ ٱللَّهِ وَبِرَحْمَتِهِۦ فَبِذَٰلِكَ فَلْيَفْرَحُوا۟ هُوَ خَيْرٌ مِّمَّا يَجْمَعُونَ ﴿٥٨﴾ قُلْ أَرَءَيْتُم مَّآ أَنزَلَ ٱللَّهُ لَكُم مِّن رِّزْقٍ فَجَعَلْتُم مِّنْهُ حَرَامًا وَحَلَٰلًا قُلْ ءَآللَّهُ أَذِنَ لَكُمْ ۖ أَمْ عَلَى ٱللَّهِ تَفْتَرُونَ ﴿٥٩﴾

ލުޣަތު

وَلَوْ أَنَّ لِكُلِّ نَفْسٍ ظَلَمَتْ = ކާފަރުވީ އަދި އަނިޔާވެރިވި ކޮންމެ نفس އަކަށްވިޔަސް (ވާނަންނަމަ) ۞ مَا فِى ٱلْأَرْضِ = ބިމުގައިވާހާމެއްޗެއް. ۞ لَٱفْتَدَتْ بِهِۦ = ހަމަކަށަވަރުން އެއިން އޭނާ (قيامة ދުވަހުން) فدية ދިނީހެވެ. وَأَسَرُّوا۟ ٱلنَّدَامَةَ = އަދި އެމީހުން ހިތާމަ ވަންހަނާކުރީމެވެ. ۞ لَمَّا رَأَوُا۟ ٱلْعَذَابَ = އެމީހުން عذاب ދުށިހިނދުން ۞ وَقُضِىَ بَيْنَهُم = އަދި އެމީހުންގެ މެދުގައި ނިޔާކުރެވޭނެއެވެ. ۞ بِٱلْقِسْطِ = عدل އަށް. ۞ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿٥٤﴾ = އަދި އެމީހުންނަކަށް އަނިޔާނުވެވޭނެއެވެ. ۞ أَلَآ = ދަންނާށެވެ!۞ إِنَّ لِلَّهِ = ހަމަކަށަވަރުން الله އަށެވެ. (مِلْك ވެގެންވެއެވެ.) ۞ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާހާމެއްޗެއް. ۞ أَلَآ = ދަންނާށެވެ!۞ إِنَّ وَعْدَ ٱللَّهِ حَقٌّ = ހަމަކަށަވަރުން الله ގެ وعد ތެދު އަދި حقّ އެވެ. ۞ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ = އަދި އެހެންނަމަވެސް އެމީހުންގެ ގިނަބައިމީހުން. ۞ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٥٥﴾ = އެމީހުންނަކަށް (އެގޮތެއް) ނޭނގެއެވެ. ۞ هُوَ يُحْىِۦ وَيُمِيتُ = އެކަލާނގެ (މަރުވި) ދިރުއްވާ މަރުއްވަވައެވެ. ۞ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٥٦﴾ = އަދި ކަލޭމެން އަނބުރާ رجوع ވެވޭނީ ހަމަ އެކަލާނގެ حضرة އަށެވެ. ۞ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ = އޭ މީސްތަކުންނޭވެ! ۞ قَدْ جَآءَتْكُم مَّوْعِظَةٌ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ ގާތަށް وعظ نصيحة އައިސްފިއެވެ. ۞ مِّن رَّبِّكُمْ = ކަލޭމެންގެ رَبّ ގެ حضرة ން. ۞ وَشِفَآءٌ لِّمَا فِى ٱلصُّدُورِ = އަދި ހިތްތަކުގައިވާ (جاهل ކަމުގެ ބައްޔަށާ) شفاء އާއި / ދަރުވާއި. ۞ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ = އަދި ތެދުމަގާއި رحمة އެވެ. ۞ لِّلْمُؤْمِنِينَ ﴿٥٧﴾ = مؤمن ންނަށެވެ. ۞ قُلْ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ۞ بِفَضْلِ ٱللَّهِ وَبِرَحْمَتِهِۦ = (ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވި وحى އާ ދީނުގެ ބޮޑުނިޢުމަތް) الله ގެ فضل ވެރިކަމުންނާއި އަދި އެކަލާނގެ رحمة ންނެވެ. ۞ فَبِذَٰلِكَ فَلْيَفْرَحُوا۟ = ފަހެ އެކަމުގައި އެމީހުން އުފާކުރާހުށިކަމެވެ! ۞ هُوَ خَيْرٌ = އެކަމަކީ (އެބަހީ: إسلام دين އާއި وحى) މާ ހެޔޮކަމެކެވެ. ۞ مِّمَّا يَجْمَعُونَ ﴿٥٨﴾ = އެމީހުން އެއްކުރާ ތަކެތިއަށްވުރެ. (ދުނިޔޭގެ ތަކެތިވުރެ)۞ قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!۞ أَرَءَيْتُم = ކަލޭމެން ދެކެއްޖެހެއްޔެވެ؟ (ކަލޭމެން خبر ދީބަލާށެވެ!) ۞ مَّآ أَنزَلَ ٱللَّهُ لَكُم = الله ކަލޭމެންނަށް ބާވައިލެއްވި ތަކެތީގެތެރެއިން. ۞ مِّن رِّزْقٍ = ރިޒުޤުގެތެރެއިން ۞ فَجَعَلْتُم مِّنْهُ = ކަލޭމެން އެއިން ބައެއްތަކެތި

ހަދައިފީމުއެވެ. ❁ حَرَامًا وَحَلَٰلًا = (އަމިއްލައަށް) حرام ތަކެއްޗާއި حلال ތަކެއްޗަކަށް ހަދައިގެން. ❁ قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ❁ ءَآللَّهُ أَذِنَ لَكُمْ = (އެކަމަށް) الله ކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް އިޛުނަދެއްވީ ހެއްޔެވެ؟ ❁ أَمْ عَلَى ٱللَّهِ تَفْتَرُونَ ﴿٥٩﴾ = ނުވަތަ الله ގެ އަރިހަށް ކަލޭމެން ދޮގުހަދަނީހެއްޔެވެ؟❁

إجْمَالِي މާނަ

(٥٤) އަދި ކާފިރުވެއްޖެ ކޮންމެ نفس އަކަށް (އެ نفس އެއް عذاب ން ސަލާމަތްވުމަށްޓަކައި) فدية ދޭން ބިމުގައިވާހާތަކެތި ލިބިގެންވިޔަސް އެ عذاب އެފެނުމުން ދެކޮޅިނުހަދާ އެތަކެތިން فدية ދިނީހެވެ. އަދި އެފެނުމުން ހިތާމަ ވަންހަނާކޮށް ސިއްރުކުރާނެއެވެ. (އެއީ އެފެނުމުގެ ދަތިކަމާއި ދެރަވިފެނުމުން ނާންގާންކަމަށްވެ.) އަދި އެމީހުންގެމެދުގައި – އެބަހީ ކާފިރުވިމީހުންގެ ވެރިކަންކުރި މީހުންނާއި އެމީހުންނާއި تبع ވިމީހުންގެމެދުގައި - عدل ވެރިކޮށްމެ ނިޔާކޮށްދެވޭނެއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް (ޒުލްމު) އެއްވެސް އަނިޔާއެއް ނުވާނެއެވެ.

(٥٥) ކަލޭމެން ދަންނާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާހާތަކެތީގެ ملك ވެވޮޑިގެންވަނީ ހަމަ الله އެވެ. (އެހެންވީމާ ކާފިރުން فدية ދޭން އެއްޗެއް އޮންނާނެތޯ ކޮންތާކުން ހޯދާނީ ހެއްޔެވެ؟) އަދި ދަންނާށެވެ! الله ގެ وعد ތެދު އެއީ ހަމަ حقّ وعد ތެދެކެވެ. (އެބަހީ: ކާފިރުންނަށް عذاب ދެއްވުމަށް އެކަލާނގެ ކުރައްވާފައިވާ وعد ތެދު އެއީ ހަމަ حقّ އެވެ.) އަދި އެކަމަކު އެމީހުންގެ ގިނަމީހުން އެކަން ނޭނގެއެވެ.

(٥٦) އެކަލާނގެ ދިރުއްވާ މަރުއްވަވައެވެ. (ކާފިރުން މަރުވުމަށްފަހު އަލުން ދިރުއްވާވޮޑިގެންވަނީ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ.) އަދި ކަލޭމެން އެނބުރި رجوع ވާންވާނީ ހަމަ އެކަލާނގެ حضرة އަށެވެ.

(٥٧) އޭ މީސްތަކުންނޭވެ! ކަލޭމެންގެ ކައިރިއަށް ކަލޭމެންގެ ربّ ގެ حضرة ން نصيحة އާއި وعظ އަތުވެއްޖެއެވެ. އަދި ހިތްތަކުގައިވާ جاهل ކަމުގެ ބަލިތަކަށް شفاء އާއި އަދި مؤمن ންނަށް ތެދުމަގާއި رحمة ހަމަކަށަވަރުން އަތުވެއްޖެއެވެ. އެއީ ކީރިތި قرآن އެވެ. އަދި އިސްލާމްދީނެވެ.

(٥٨) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! (މިކަން ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވީ وحي އާއި ދީނެވެ އެންމެ ރަނގަޅު نعمة އަކީ) الله ގެ فضل ވެރިކަމާއި އެކަލާނގެ رحمة ލިބުން މާބޮޑުކަމެވެ. ފަހެ އޭގެ ސަބަބުން އެމީހުން އުފާކުރާށެވެ. އަދި އެތަކެތި (އެބަހީ: قرآن އާއި إسلام دين) އެމީހުން އެއްކުރާ ދުނިޔޭގެ ތަކެތިއަށްވުރެ ވަރަށް ހެޔޮވެގެންވެއެވެ.

(٥٩) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! (އޭ މުޝްރިކު مشرك ންނޭވެ!) ރިޒްގުގެ ތަކެތިން الله تعالى ކަލޭމެންނަށް ބާވައިލައްވާފައިވާ ތަކެތި ކަލޭމެން ނިކަން ބަލާށެވެ! ފަހެ ކަލޭމެން (އަމިއްލައަށް) ބައެއްތަކެތި حرام ކަމަކަށް ހަދައި ބައެއްތަކެތި حلال ކަމަކަށް ހަދަނީއެވެ. ކަލޭގެފާނު (އެމީހުންނަށް) ވިދާޅުވާށެވެ! އެކަމަށް އެހެން حكم ކުރެއްވީ الله ކަލޭމެންނަށް ހުއްދަދެއްވައިގެން ހެއްޔެވެ؟ ނުވަތަ ކަލޭމެން الله އަށް ދޮގުހަދަނީހެއްޔެވެ؟

• ދަންނައެވެ! މިއާޔަތް ބައެއްތަކެތި حرام ކޮށް އަނެއްބައެއްތަކެތި حلال ކޮށްހެދި ވާހަކަ أنفال ސޫރަތުގައިވެސް ވެއެވެ. މިއީ ހަމަ مشرك ންކުރިކަމެކެވެ. مشرك ންކުރާ އެކަމަކީ الله ގެ حكم ބަދަލުކުރުމުގެ މައްޗަށް ކުރާ ކަމަކަށް ވުމުން މިވާ وعيد ސިފަކުރެވޭނެއެވެ. واللّه أعلم .

وَمَا ظَنُّ ٱلَّذِينَ يَفۡتَرُونَ عَلَى ٱللَّهِ ٱلۡكَذِبَ يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِۗ إِنَّ ٱللَّهَ لَذُو فَضۡلٍ عَلَى ٱلنَّاسِ وَلَٰكِنَّ أَكۡثَرَهُمۡ لَا يَشۡكُرُونَ ٦٠ وَمَا تَكُونُ فِي شَأۡنٖ وَمَا تَتۡلُواْ مِنۡهُ مِن قُرۡءَانٖ وَلَا تَعۡمَلُونَ مِنۡ عَمَلٍ إِلَّا كُنَّا عَلَيۡكُمۡ شُهُودًا إِذۡ تُفِيضُونَ فِيهِۚ وَمَا يَعۡزُبُ عَن رَّبِّكَ مِن مِّثۡقَالِ ذَرَّةٖ فِي ٱلۡأَرۡضِ وَلَا فِي ٱلسَّمَآءِ وَلَآ أَصۡغَرَ مِن ذَٰلِكَ وَلَآ أَكۡبَرَ إِلَّا فِي كِتَٰبٖ مُّبِينٍ ٦١ أَلَآ إِنَّ أَوۡلِيَآءَ ٱللَّهِ لَا خَوۡفٌ عَلَيۡهِمۡ وَلَا هُمۡ يَحۡزَنُونَ ٦٢ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَكَانُواْ يَتَّقُونَ ٦٣ لَهُمُ ٱلۡبُشۡرَىٰ فِي ٱلۡحَيَوٰةِ ٱلدُّنۡيَا وَفِي ٱلۡأٓخِرَةِۚ لَا تَبۡدِيلَ لِكَلِمَٰتِ ٱللَّهِۚ ذَٰلِكَ هُوَ ٱلۡفَوۡزُ ٱلۡعَظِيمُ ٦٤ وَلَا يَحۡزُنكَ قَوۡلُهُمۡۘ إِنَّ ٱلۡعِزَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًاۚ هُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلۡعَلِيمُ ٦٥

ޝަރުޙާ

وَمَا ظَنُّ ٱلَّذِينَ يَفۡتَرُونَ = އަދި ދޮގުހަދައިގެންނިސްބަތްކުރާ މީހުންގެ ހިތުގައި ހީކުރަނީ ކީއްތޯއެވެ. ❁ عَلَى ٱللَّهِ ٱلۡكَذِبَ = اللّٰه ގެ މައްޗަށް ދޮގު. ❁ يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِۗ = قيامة ދުވަހުން. ❁ إِنَّ ٱللَّهَ لَذُو فَضۡلٍ = ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه އީ އިސްވެރިކަންވެރިވަންތަ ފަރާތެއްކަމުގައެވެ. ❁ عَلَى ٱلنَّاسِ = މީސްތަކުންގެ މައްޗަށް. ❁ وَلَٰكِنَّ أَكۡثَرَهُمۡ = އަދި އެއްކަލަ ގިނަ މީހުންނީ. ❁ لَا يَشۡكُرُونَ ٦٠ = އެމީހުން شكر ނުކުރެއެވެ. ❁ وَمَا تَكُونُ فِي شَأۡنٖ = (އޭ رسول اللّٰه އެވެ!) ކަލޭގެފާނު އެއްވެސްކަމެއްގައި ނުވެއެވެ. ❁ وَمَا تَتۡلُواْ مِنۡهُ مِن قُرۡءَانٖ = އަދި ކަލޭގެފާނު قرآن ން ކިޔަވާވަޑައިނުގަންނަވައެވެ. ❁ وَلَا تَعۡمَلُونَ مِنۡ عَمَلٍ = އަދި ކަލޭގެފާނު އެއްވެސް عمل އެއް ނުކުރެއެވެ. ❁ إِلَّا كُنَّا عَلَيۡكُمۡ شُهُودًا = މިލަންބަސްކަނޑައެޅުމަށް ކަލޭގެފާނު މައްޗަށް ހާޒިރުވެތިބެވުން ނެތި. އެކަންތައް ކުރެއްވި އިރުވެސް اللّٰه ހާޒިރުވެތިބެވޭނެ حاضر ވެވޮޑިގެންނުވާނެއެވެ. ❁ إِذۡ تُفِيضُونَ فِيهِۚ = ކަލޭގެފާނު އެކަމުގައި ވަދެވަޑައިގަންނަވާއިރު. ❁ وَمَا يَعۡزُبُ عَن رَّبِّكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ އަށް غائب ވެގެން ނުވެއެވެ. ނިވައިވެގެންނުވެއެވެ. ❁ مِن مِّثۡقَالِ ذَرَّةٖ = ذَرَّة އެއްގެ ބަރުދަނުގެ މިންވަރުވެސް. ❁ فِي ٱلۡأَرۡضِ وَلَا فِي ٱلسَّمَآءِ = ބިމުގައިވިޔަސް އަދި އުޑުގައި ވިޔަސް. ❁ وَلَآ أَصۡغَرَ مِن ذَٰلِكَ = އަދި އޭގެ ކުޑައެއްޗެއް ވިޔަސް. ❁ وَلَآ أَكۡبَرَ = އަދި ބޮޑުއެއްޗެއް ވިޔަސް. ❁ إِلَّا فِي كِتَٰبٖ مُّبِينٍ ٦١ = بيان ވެގެންވާ ފޮތެއްގައި ލިޔެވިފައި. ❁ أَلَآ = ދަންނާށެވެ! ❁ إِنَّ أَوۡلِيَآءَ ٱللَّهِ = ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه ގެ وَلِيُّ ން. ❁ لَا خَوۡفٌ عَلَيۡهِمۡ = އެމީހުންގެ މައްޗަށް އެއްވެސް ބިރެއްނެތެވެ. ❁ وَلَا هُمۡ يَحۡزَنُونَ ٦٢ = އަދި އެމީހުން ހިތާމަ ކުރާކަށް ނުވެއެވެ. ❁ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ = އެމީހުންނަކީ إيمان ވި މީހުންނެވެ. ❁ وَكَانُواْ يَتَّقُونَ ٦٣ = އަދި އެމީހުން ބިރުވެތިވެތިބި މީހުންނެވެ تقوى ވެރިވި މީހުން ކަމުގައިވެ. ❁ لَهُمُ ٱلۡبُشۡرَىٰ = އުފާވެރިކަންހުރީ އެމީހުންނަށެވެ. ❁ فِي ٱلۡحَيَوٰةِ ٱلدُّنۡيَا وَفِي ٱلۡأٓخِرَةِۚ = ދުނިޔޭގެ ދިރިއުޅުމުގައާއި އަދި آخرة ގައިވެސް. ❁ لَا تَبۡدِيلَ لِكَلِمَٰتِ ٱللَّهِۚ = اللّٰه ގެ كلمة ތަކަށް ބަދަލުވުމެއް ނެތެވެ. ❁ ذَٰلِكَ هُوَ = އެއީ އެއީކަން. ❁ ٱلۡفَوۡزُ ٱلۡعَظِيمُ ٦٤ = ބޮޑުވެގެންވާ ކާމިޔާބުކަމެވެ. ❁ وَلَا يَحۡزُنكَ قَوۡلُهُمۡۘ = (އޭ رسول اللّٰه އެވެ!) އެމީހުންގެ ބަހުން ކަލޭގެފާނު ހިތާމަކުރައްވާ ނުލައްވާށެވެ.

ނުދެއްވާށެވެ!❁ إِنَّ ٱلْعِزَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا = ހަމަކަށަވަރުން އެންމެހައި عزّة އެއްވަނީ الله އަށެވެ.❁ هُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ (٦٥) = އެކަލާނގެ އީ އައްސަވާވޮޑިގެންވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.❁

إجْمَالِي މާނަ

(٦٠) އަދި الله އަށް ދޮގުހަދައިގަތްމީހުން (حلال ކުރެއްވި ތަކެތި حرام ކޮށް، حرام ކުރެއްވި ތަކެތި حلال ކޮށް) ގެދިމީހުން އެމީހުންނާމެދު قيامة ދުވަހުން الله ކަންތައްކުރައްވާނެކަމާމެދު އެމީހުން ހިތަކީ ކޮންގޮތަކަށްބާވައެވެ؟ ހަމަކަށަވަރުން الله އީ (އަޅުތަކުންގެ ކުށަށް عقوبة އަވަސްނުކުރައްވާ) މީސްތަކުންނަށް ހެޔޮވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. އަދި އެކަމަކު އެމީހުންކުރެ ގިނަމީހުން شكر ނުކުރެއެވެ.

(٦١) އޭ رسول الله އެވެ! ކަލޭގެފާނު ކަމެއްގައިވިޔަސް، އަދި قرآن ތިލާވަތްކުރެއް ކިޔަވާ ވިޔަފާރިވިޔަސް އަދި ކަލޭފާނުމެން އެއްވެސްކަމެއްކުރާއިރުވެސް ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް الله ހާޟިރުވެވޮޑިގެންވާ ކަމެއްވެސް ނޫނެވެ. (އެބަހީ: ކޮންމެކަމެއްކުރާއިރުވެސް ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް الله ހާޟިރުވެވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި ބިމުގައިވިޔަސް އަދި އުޑުގައިވިޔަސް ذرّ އެއްގެ ބަރުދަނުގެ އެއްޗެއްވިޔަސް އެއްޗެއް ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ ދެނެވޮޑިގެންވުމުން ވަކިވެގެން ނުވެއެވެ. އެކަލާނގެއަށް ނިވައިވެގެން ނުވެއެވެ. އަދި އެއަށްވުރެ ކުޑަ އެއްޗަކަސް އަދި ބޮޑު އެއްޗަކަސް ބަޔާންވެގެންވާ ފޮތެއްގައި ލިޔެވިގެންވާ ގޮތުން ނޫނީ ނުވެއެވެ. (އެބަހީ: ކޮންމެއެއްޗެއްވެސް ލިޔެވިގެންވެއެވެ.

(٦٢) ދަންނައެވެ! ހަމަކަށަވަރުން الله ގެ وَلِيُّ ންގެމައްޗަކަށް ބިރެއްނެތެވެ. އަދި އެމީހުންނަކީ ހިތާމަކުރާނޭ ބަޔަކުކަމުގައި ނުވެއެވެ. (އެހެނީ އެމީހުންނަށް الله އެމީހުންނަކީ ރުހިވޮޑިގެންފައިވާ ބައެކެވެ.)

(٦٣) އެމީހުންނަކީ އެބަހީ: الله ގެ وَلِيُّ ންނަކީ - إيمان ވީމީހުންނެވެ. އަދި الله އަށް ބިރުވެތިވާމީހުންނެވެ. އެކަލާނގެއަށް تقوى ވެރިވާމީހުންނެވެ.

(٦٤) އެމީހުންނަށް ހުރި ދުނިޔޭގައި آخرة ގައިވެސް بُشْرَى އެވެ. އުފާވެރިކަމެވެ. އަދި الله ގެ كلمة ތުގެބަދަލަކަށް ބަދަލުވުމެއް ނުވެއެވެ. ބޮޑުވެގެންވާ ނަސީބަކީ - كاميابى އަކީ އެއީއެވެ. (އެބަހީ: ދުނިޔާ حياة ގައްޔާއި آخرة ގައިވެސް އުފާވެރިކަމެވެ.)

(٦٥) (އޭ رسول الله އެވެ!) އެމީހުންގެ - يعنى އެ مشرك ންގެ – ވާހަކަތަކުން ކަލޭގެފާނު ހިތާމަވިރިނުދެއްވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އެންމެހައި عزّة އެއް މިލްކުވެވޮޑިގެންވަނީ الله އަށެވެ. ހުރިހާ ބާރެއްވަނީ އެކަލާނގެއަށެވެ. (އެމީހުންގެ ކިބައިން ބަދަލު ހިއްޕަވަން އެދިވޮޑިގެންވިއިރަކުން ބަދަލުހިއްޕަވާނެއެވެ. އެމީހުންނަށް نصر ދޭނޭ މީހަކުވެސް ނުވާނެއެވެ.) އެކަލާނގެއީ އައްސަވާވޮޑިގެންވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

أَلَآ إِنَّ لِلَّهِ مَن فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَن فِي ٱلْأَرْضِ ۗ وَمَا يَتَّبِعُ ٱلَّذِينَ يَدْعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ شُرَكَآءَ ۚ إِن يَتَّبِعُونَ إِلَّا ٱلظَّنَّ وَإِنْ هُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ ﴿٦٦﴾ هُوَ ٱلَّذِي جَعَلَ لَكُمُ ٱلَّيْلَ لِتَسْكُنُوا۟ فِيهِ وَٱلنَّهَارَ مُبْصِرًا ۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ لِّقَوْمٍ يَسْمَعُونَ ﴿٦٧﴾ قَالُوا۟ ٱتَّخَذَ ٱللَّهُ وَلَدًا ۗ سُبْحَٰنَهُۥ ۖ هُوَ ٱلْغَنِيُّ ۖ لَهُۥ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِي ٱلْأَرْضِ ۚ إِنْ عِندَكُم مِّن سُلْطَٰنٍۭ بِهَٰذَآ ۚ أَتَقُولُونَ عَلَى ٱللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٦٨﴾ قُلْ إِنَّ ٱلَّذِينَ يَفْتَرُونَ عَلَى ٱللَّهِ ٱلْكَذِبَ لَا يُفْلِحُونَ ﴿٦٩﴾ مَتَٰعٌ فِي ٱلدُّنْيَا ثُمَّ إِلَيْنَا مَرْجِعُهُمْ ثُمَّ نُذِيقُهُمُ ٱلْعَذَابَ ٱلشَّدِيدَ بِمَا كَانُوا۟ يَكْفُرُونَ ﴿٧٠﴾

މުފްރަދާތު

أَلَآ إِنَّ لِلَّهِ = ދަންނާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން الله އަށް ملك ވާ خاصّ ވެގެންވެއެވެ. ❁ مَن فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ = އުޑުތަކުގައިވާހާ ބައެއް. ❁ وَمَن فِي ٱلْأَرْضِ = އަދި ބިމުގައިވާހާ ބައެއްވެސް. ❁ وَمَا يَتَّبِعُ = އަދި تبع އެވަނީ ކޮންއެއްޗަކަށްތޯއެވެ؟ (އަދި އެ تبع ވާބަޔަކީ) ❁ ٱلَّذِينَ يَدْعُونَ = އަޅުވެތިވާމީހުން. ❁ مِن دُونِ ٱللَّهِ = الله ފިޔަވައި شُرَكَآءَ = އެބައިބައި شريك ކުރާބަޔަށް. ❁ إِن يَتَّبِعُونَ = އެމީހުން تبع ވާކަމުގައި ނުވެއެވެ. ❁ إِلَّا ٱلظَّنَّ = ހީއަށް މެނުވީ. ❁ وَإِنْ هُمْ = އަދި އެމީހުން ނުވެއެވެ. ❁ إِلَّا يَخْرُصُونَ ﴿٦٦﴾ = ހަދަހިތާން خيال ކުރާބަހަކު ކަމުގައިމެނުވީ. ❁ هُوَ ٱلَّذِي = ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. ❁ جَعَلَ لَكُمُ ٱلَّيْلَ = ކަލޭމެންނަށް ރޭގަނޑު ލެއްވީ. ❁ لِتَسْكُنُوا۟ فِيهِ = އޭގައި ހަމަޖެހިގެން ކަލޭމެން (ނިދާލައި ވަރުބަލި ފިލުވުމަށް) ހަމަޖެހުމަށް. ❁ وَٱلنَّهَارَ مُبْصِرًا = އަދި ދުވާލު އެއްޗެހި ފެންނަ ގޮތަށް ލެއްވީ. ❁ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަމުގައި ވެއެވެ. ❁ لَءَايَٰتٍ = ކަނޑައެޅި بيان ވެގެންވާ دليل . ❁ لِّقَوْمٍ يَسْمَعُونَ ﴿٦٧﴾ = އަޑުއަހާ ބައެއް. (ބަސްއަހައި فكر ކުރާބަޔަކަށް.) ❁ قَالُوا۟ ٱتَّخَذَ ٱللَّهُ وَلَدًا = އެމީހުން ބުންޏެވެ. الله ދަރިއަކު إختيار ކުރެއްވިއެވެ. ❁ سُبْحَٰنَهُۥ = އެކަލާނގެ ހުސް طاهر ވެގެންވެއެވެ. ❁ هُوَ ٱلْغَنِيُّ = އެކަލާނގެއީ (އެއްވެސް خلق އަކަށްބޭނުން) ނުވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ لَهُۥ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ = އުޑުތަކުގައިވާހާ އެއްޗެއް އެކަލާނގެއަށް މިލްކުވާ خاصّ ވެގެންވެއެވެ. ❁ وَمَا فِي ٱلْأَرْضِ = އަދި ބިމުގައިވާހާ އެއްޗެއްވެސް. ❁ إِنْ عِندَكُم مِّن سُلْطَٰنٍ = ކަލޭމެން ގާތުގައި އެއްވެސް حجّة އެއް دليل އެއް ނުވެއެވެ. ❁ بِهَٰذَآ = އެކަލާނގެ ދަރިކަމަށް (ملائكة ނަސާރާ الله ގެ ދަރިންނެއްކަމަށް ބުނާ ބުނުމަށް) ❁ أَتَقُولُونَ عَلَى ٱللَّهِ = الله ގެ މައްޗަށް ކަލޭމެން ބުނަނީހެއްޔެވެ؟ ❁ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٦٨﴾ = ކަލޭމެންނަށް ނޭނގޭކަންތައް. قُلْ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގޮތް ވިދާޅުވާށެވެ! ❁ إِنَّ ٱلَّذِينَ يَفْتَرُونَ = ހަމަކަށަވަރުން އުފައްދައިގެން ދޮގުހަދާމީހުން. ❁ عَلَى ٱللَّهِ ٱلْكَذِبَ = الله ގެ މައްޗަށް ދޮގު. ❁ لَا يُفْلِحُونَ ﴿٦٩﴾ = އެމީހުން ކާމިޔާބު ނުވާނެއެވެ. ❁ مَتَٰعٌ فِي ٱلدُّنْيَا = ދުނިޔޭގައިވާ އަރާމުތަކެކެވެ. ❁ ثُمَّ إِلَيْنَا مَرْجِعُهُمْ = ދެން އެމީހުން رجوع ވުންވާނީ ހަމަ ތިމަންރަސްކަލާނގެ

حضرة އަށެވެ.۞ ثُمَّ نُذِيقُهُمُ = ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ރަހަލައްވާނެތެވެ. ۞ ٱلْعَذَابَ ٱلشَّدِيدَ = ގަދަވެގެންވާ عذاب ގެ.۞ بِمَا كَانُوا۟ يَكْفُرُونَ ﴿٧٠﴾ = އެމީހުން ކާފިރުވާކަމުގައިވިކަމުގެ ސަބަބުން.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٦٦) ކަލޭގެފާނު ދަންނާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާ ބަޔަކު މިލްކުވެގެންވަނީ ހަމަ الله އަށެވެ. އަދި الله ފިޔަވައި شريك ންކަމަށް ގޮވާމީހުން އެ تبع ވަނީ ކޮންއެއްޗަކާއި ބާވައެވެ؟ ހަމައެކަނި ގުމާނަކަށްމެނުވީ އެމީހުން تبع ވާކަމުގައިނުވެއެވެ. އަދި ހަމަ خيال އުފެއްދުމާ ބަޔަކު ކަމުގައިމެނުވީ އެމީހުން ނުވެއެވެ.

(٦٧) ކަލޭމެންނަށްޓަކައި ރޭގަނޑު ލެއްވީ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. އެއީ (ދުވާލުގެ މަސައްކަތުގެ ވަރުބަލިކަން ފިލުވައި) ކަލޭމެންގެ نفس ތަކަށް ހަމަޖެހުން ގެނައުމަށްޓަކައެވެ. އަދި ދުވާލު އެއީ އަލިކަމުދޭ އެއްޗެއްކަމުގައި ލައްވައިދެއްވީ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަންތަކުގައިވެސް ބަސްއަހާ (އަދި فكر ކުރާ) ބަޔަކަށް ކަނޑައެޅި بيان ވެގެންވާ دليل ތައްވާކަން ކަށަވަރެވެ.

(٦٨) އަދި އެމީހުން يعنى: مشرك ން ބުނެއެވެ. الله سبحانه وتعالى ދަރިކަލަކު إختيار ކުރައްވައިފިއެވެ. (އެފަދަ ކަންތައްތަކުން) އެކަލާނގެ ހުސް طاهر ވަންތަވެވޮޑިގެންވެއެވެ. އެކަލާނގެ އެއީ އެއްވެސް مخلوق އަކާއި ނުލައި ފުދިވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާހައިތަކެއްޗެ مِلْكُ ވެވޮޑިގެންވަނީ ހަމަ އެކަލާނގެއަށެވެ. (އެކަލާނގެ އެއްވެސް ދަރިކަލަކަށް ބޭނުންވެވޮޑިގެން ނުވެއެވެ.) އެހެން ކަލޭމެން ބުނާ (އެބަހީ: الله އަށް ދަރިކަލަކުވޭ ބުނުމުގެ) އެއްވެސް حجّة އެއް دليل އެއް ކަލޭމެންނަކަށް ނުވެއެވެ. ކަލޭމެން ދަނީ الله އާމެދު ކަލޭމެންނަށް ނޭނގޭކަމެއް ބުނަނީހެއްތޯއެވެ؟

(٦٩) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން الله ގެ މައްޗަށް ދޮގުހަދައިގަންނަމީހުން ކާމިޔާބު ނުވާނެއެވެ.

(٧٠) އެމީހުން ދުނިޔޭގައި އުފާކުރާ ކުޑަކުޑަ މަތާޢުކޮށްލުމެއްގެއެވެ. ދެން އެމީހުން އެނބުރި رجوع ވެންވާނީ ހަމަ ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة އަށެވެ. ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ގަދަވެގެންވާ عذاب ގެ ރަހަ ލައްވާނެތެވެ. އެއީ އެމީހުން (ދުނިޔޭގައި) ކާފިރުވާކަމުގައިވިކަމުގެ ސަބަބުންނެވެ.

۞ وَٱتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ نُوحٍ إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِۦ يَٰقَوْمِ إِن كَانَ كَبُرَ عَلَيْكُم مَّقَامِى وَتَذْكِيرِى بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ فَعَلَى ٱللَّهِ تَوَكَّلْتُ فَأَجْمِعُوٓا۟ أَمْرَكُمْ وَشُرَكَآءَكُمْ ثُمَّ لَا يَكُنْ أَمْرُكُمْ عَلَيْكُمْ غُمَّةً ثُمَّ ٱقْضُوٓا۟ إِلَىَّ وَلَا تُنظِرُونِ ﴿٧١﴾ فَإِن تَوَلَّيْتُمْ فَمَا سَأَلْتُكُم مِّنْ أَجْرٍ ۖ إِنْ أَجْرِىَ إِلَّا عَلَى ٱللَّهِ ۖ وَأُمِرْتُ أَنْ أَكُونَ مِنَ ٱلْمُسْلِمِينَ ﴿٧٢﴾ فَكَذَّبُوهُ فَنَجَّيْنَٰهُ وَمَن مَّعَهُۥ فِى ٱلْفُلْكِ وَجَعَلْنَٰهُمْ خَلَٰٓئِفَ وَأَغْرَقْنَا ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا ۖ فَٱنظُرْ كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلْمُنذَرِينَ ﴿٧٣﴾ ثُمَّ بَعَثْنَا مِنۢ بَعْدِهِۦ رُسُلًا إِلَىٰ قَوْمِهِمْ فَجَآءُوهُم بِٱلْبَيِّنَٰتِ فَمَا كَانُوا۟ لِيُؤْمِنُوا۟ بِمَا كَذَّبُوا۟ بِهِۦ مِن قَبْلُ ۚ كَذَٰلِكَ نَطْبَعُ عَلَىٰ قُلُوبِ ٱلْمُعْتَدِينَ ﴿٧٤﴾

ބަހުޖަވާ

❁ وَٱتْلُ عَلَيْهِمْ = (އޭ رسول الله އެވެ!) އަދި ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް ކިޔަވައިދެއްވާށެވެ! نَبَأَ نُوحٍ = نُوحُ (عليه السّلام) ގެ خبر . ❁ إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِۦ = އެކަލޭގެފާނު އެކަލޭގެފާނުގެ قوم އަށް ވިދާޅުވިހިނދު. ❁ يَٰقَوْمِ = އޭ އަހުރެންގެ قوم އެވެ. (قوم ގެމީހުންނޭވެ!) ❁ إِن كَانَ كَبُرَ عَلَيْكُم = ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ބޮޑުވެއްޖެއްޔާ. ❁ مَّقَامِى = (ކަލޭމެންގެ ދެމެހުރުމި) މިތަންކަލޭގެފާނުގެ مقام . ❁ وَتَذْكِيرِى بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ = އަދި އަހުރެން الله ގެ އާޔަތްތަކުން ހަނދާންކޮށްދިނުމާއި. ❁ فَعَلَى ٱللَّهِ تَوَكَّلْتُ = ފަހެ الله ގެ حضرة އަށް އަހުރެން وكيل ކޮށްފީމެވެ. ❁ فَأَجْمِعُوٓا۟ أَمْرَكُمْ = ފަހެ ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ ކަންތައް ޖަމާކުރާށެވެ! (عَزْمُ ކުރާށެވެ!) وَشُرَكَآءَكُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެ شريك ންތަކާއި (ބައިވެރިންތަކަށް ގޮވާށެވެ!) ❁ ثُمَّ لَا يَكُنْ أَمْرُكُمْ = ދެން ކަލޭމެންގެ ކަންތައް ނުވާހުށިކަމެވެ. ❁ عَلَيْكُمْ غُمَّةً = ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ފޮރުވިގެން (ނުސާފުވެގެން) ❁ ثُمَّ ٱقْضُوٓا۟ إِلَىَّ = ދެން މިތަންކަލޭގެފާނަށް އެކަން (އެބަހީ ކަލޭމެން ކުރާ ކަމެއް) ކަލޭމެން ނިންމާށެވެ! ❁ وَلَا تُنظِرُونِ ﴿٧١﴾ = އަދި ކަލޭމެން މިތަންކަލޭގެފާނަށް ލަސްކޮށްނުދޭށެވެ! ❁ فَإِن تَوَلَّيْتُمْ = ފަހެ ކަލޭމެން (މިތަންކަލޭގެފާނާއި تبع ވުމުން) އެނބުރި ފުރަގަސްދިނުމުންނާ. ❁ فَمَا سَأَلْتُكُم = ފަހެ މިތަންކަލޭގެފާނު ކަލޭމެން ކިބައިން ނުއެދެމެވެ. (ސުވާލުނުކުރަމެވެ.) ❁ مِّنْ أَجْرٍ = އެއްވެސް އުޖޫރައަކަށް. ❁ إِنْ أَجْرِىَ = މިތަންކަލޭގެފާނުގެ އުޖޫރަ ނުވެއެވެ. ❁ إِلَّا عَلَى ٱللَّهِ = الله ގެ حضرة ންމެނުވީ. ❁ وَأُمِرْتُ = އަދި މިތަންކަލޭގެފާނަށް އަމުރުކުރައްވާފައިވެއެވެ. ❁ أَنْ أَكُونَ = މިތަންކަލޭގެފާނު ވުމަށެވެ. ❁ مِنَ ٱلْمُسْلِمِينَ ﴿٧٢﴾ = މުސްލިމުންގެ ތެރެއިން (ކިޔަމަންތެރިންގެ ތެރެއިން) ❁ فَكَذَّبُوهُ = ފަހެ އެމީހުން އެކަލޭގެފާނު ދޮގުކުރިއެވެ. ❁ فَنَجَّيْنَٰهُ = ފަހެ މިއަޅުގަނޑުމެން އެކަލޭގެފާނު ސަލާމަތްކުރެއްވީމެވެ. ❁ وَمَن مَّعَهُۥ = އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުގައިވާ މީހުންނާއި. ❁ فِى ٱلْفُلْكِ = ނަވުގައި. ❁ وَجَعَلْنَٰهُمْ خَلَٰٓئِفَ = އަދި މިއަޅުގަނޑުމެން އެމީހުން ޚަލީފާ. (އެބަހީ: އެނަވުގައި ތިބި މީހުންތައް) ބިމުގައި ދެންވެރިން ކަމުގައި ހެދެއްވީމެވެ. ❁ وَأَغْرَقْنَا ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ = އަދި ދޮގުކުރިމީހުން މިއަޅުގަނޑުމެންގެ غَرَق ކުރައްވައިފީމެވެ. ❁ بِـَٔايَٰتِنَا = މިއަޅުގަނޑުމެންގެ އާޔަތްތައް. ❁ فَٱنظُرْ كَيْفَ كَانَ = ފަހެ ބަލައްވާށެވެ! ކިހިނެއް ވީކަން ދެކެވަޑައިގަންނަވާށެވެ! عَٰقِبَةُ ٱلْمُنذَرِينَ ﴿٧٣﴾ = އިންޒާރުދެވުނު މީހުންގެ ނިމުން. އެމީހުންގެ ފަހުރަކާތް. ❁ ثُمَّ بَعَثْنَا مِنۢ بَعْدِهِۦ = ދެން އެކަލޭގެފާނުގެ ފަހުން

ތިމަންނަރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވީމެވެ. ❁ رُسُلاً = رَسُولُ ބޭކަލުން. إِلَىٰ قَوْمِهِمْ = އެބޭކަލުންގެ قوم އަށް.❁
فَجَآءُوهُم بِٱلْبَيِّنَٰتِ = ދެން އެބޭކަލުން ބަޔާންވެގެންވާ معجزة އާއި دليل އާއިގެން އެމީހުންގެގާތަށް
ވަޑައިގެންނެވިއެވެ.❁ فَمَا كَانُوا = ފަހެ އެމީހުން ނުވިއެވެ.❁ لِيُؤْمِنُوا بِمَا كَذَّبُوا بِهِ = އެއެއްޗަށް
އެމީހުން ދޮގުކުރި އެއްޗަކަށް إيمان ވިބަހަރުކަކުގައި. ❁ مِن قَبْلُ = މީގެ ކުރިން. كَذَٰلِكَ نَطْبَعُ =
ތިމަންނަރަސްކަލާނގެ ސިއްކަޖައްސަވަނީ އެފަދައިންނެވެ.❁ عَلَىٰ قُلُوبِ ٱلْمُعْتَدِينَ (٧٤) =
ހައްދުފަހަނަޅައިގަތުމީހުންގެ ހިތްތަކުގެ މަތީގައި. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٧١) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު އެ مشرك ންނަށް نوح عليه السّلام ގެ ވާހަކަ ކިޔައިދެއްވާށެވެ! އޭރު އެކަލޭގެފާނު އެކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެމީހުންނަށް ވިދާޅުވިހިނދުންނެވެ. (އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.) އޭ ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެމީހުންނޭވެ! (ކަލޭމެންގެމެދުގައި) ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ مقام އާއި ދަރަޖަ އަދި ކަލޭމެންނަށް ތިމަންކަލޭގެފާނު الله ގެ އާޔަތްތައް ހަނދާންކޮށްދެއްވުމާއި މިކަންކަން ކަލޭމެންގެމައްޗަށް ބޮޑުކަމަކަށް ވެއްޖެއްޔާ، ދެން އެކަލާނގެއަށް ކަލޭމެން ތިމަންކަލޭގެފާނު قتل ކުރުމަށް ނުވަތަ ރަށުންބޭރުކުރަން ފައްސަވައިލުމަށް قصد ކޮށްފިއްޔާ) ތިމަންކަލޭގެފާނު ވީ وكيل ކުރި ހަވާލުކުރީ الله އާއެވެ. ދެން އަދި ކަލޭމެން ކުރަން قصد ކުރާކަމެއް ކުރުމަށް ތައްޔާރުވުމާއި އަދި ކަލޭމެންގެ އަރިހުމަށް ކަލޭމެންގެ ބައިވެރިންތަކަށްވެސް ގޮވާލާށެވެ! ދެން ކަލޭމެންގެ ކަންތައް ކަލޭމެންގެމައްޗަށް އޮޅިގެން، ވާނުވާ ނޭނގޭގޮތަށް ނުހަދައި ހަރުގަނޑު ވިސްނައިފިތުން ތިމަންކަލޭގެފާނު ހަލާކުކޮށްލާށެވެ! އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނަށް އެއްވެސް ފުރުސަތެއް ނުދީ ނިންމައިލާށެވެ!

(٧٢) ފަހެ ކަލޭމެން (ތިމަންކަލޭގެފާނާއި تبع ނުވެ) އަނބުރާ ފުރަގަސްދީފިއްޔާވެސް ތިމަންކަލޭގެފާނު ކަލޭމެންގެ ކިބައިން އެއްވެސް އުޖޫރައަކަށް – ބަދަލަކަށް – ނުއެދެމެވެ. ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ އަޖުރު ދަރުމަވަންތަ އުޖޫރައަކީ الله ގެ حضرة ން ލިބޭނެއެވެ. އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނަށް އަމުރުކުރެއްވިއެވެ ތިމަންކަލޭގެފާނު ކިޔަމަންތެރިންގެ ތެރެއިން ވުމަށެވެ.

(٧٣) ދެންފަހެ އެމީހުން އެކަލޭގެފާނާ ދޮގުކޮށްފިއެވެ. އަދި ތިމަންނަރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނާ އަދި އެކަލޭގެފާނާއެކު ނަވުގައި ތިބިމީހުން ސަލާމަތްކޮށްދެއްވީމެވެ. އަދި އެމީހުން يعنى: ނަވުގައި ތިބިމީހުން އައު ދެން އައިބަޔަކު ދުނިޔޭގައި ހިނގާ ތިމަންނަރަސްކަލާނގެ ލެއްވީމެވެ. އަދި ތިމަންނަރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް ދޮގުކުރި މީހުން ތިމަންނަރަސްކަލާނގެ ކަނޑުގައި غرق ކުރެއްވީމެވެ. އިންޒާރުކުރެވުނު މީހުންގެ ނިމުން އެމީހުންގެ حياة ގެ ފަހުކޮޅު ވެގެންދިޔައީ ކިހިނެއް ކަމެއްކަން ދެކެވަޑައިގަންނަވާށެވެ! (އެ طوفان ގައި ގެއްލިދިޔައީ އަނގަމައި ހަމަތަކުން مشرك ން މަރުވެގެން ދިޔައެވެ. ބާކީވީ ހަމައެކަނި އެކަލޭގެފާނާއިއެކު مُؤمِنُ ންނެވެ.)

(٧٤) ދެން އެކަލޭގެފާނަށްފަހު ގިނަ رسول ބޭކަލުން އެބޭކަލުންގެ قوم އަށް رسول ކަމުގައި ތިމަންނަރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވީމެވެ. ފަހެ بيان ވެގެންވާ حجّة އާއި دليل އާއިގެން އެބޭކަލުން އެބައިމީހުންގެގާތަށް ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ފަހެ އެމީހުން ކުރިން ދޮގުކުރިކަންތައްތަކަށް إيمان ވާކަށް ނުވިއެވެ. ހައްދުފަހަނަޅައިގަތުމީހުންގެ ހިތްތަކުގެ މަތީގައި ތިމަންނަރަސްކަލާނގެ ސިއްކަޖައްސަވަނީ އެފަދައިންނެވެ.

ثُمَّ بَعَثْنَا مِنۢ بَعْدِهِم مُّوسَىٰ وَهَٰرُونَ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَمَلَإِيْهِۦ بِـَٔايَٰتِنَا فَٱسْتَكْبَرُوا۟ وَكَانُوا۟ قَوْمًا مُّجْرِمِينَ ﴿٧٥﴾ فَلَمَّا جَآءَهُمُ ٱلْحَقُّ مِنْ عِندِنَا قَالُوٓا۟ إِنَّ هَٰذَا لَسِحْرٌ مُّبِينٌ ﴿٧٦﴾ قَالَ مُوسَىٰٓ أَتَقُولُونَ لِلْحَقِّ لَمَّا جَآءَكُمْ ۖ أَسِحْرٌ هَٰذَا وَلَا يُفْلِحُ ٱلسَّٰحِرُونَ ﴿٧٧﴾ قَالُوٓا۟ أَجِئْتَنَا لِتَلْفِتَنَا عَمَّا وَجَدْنَا عَلَيْهِ ءَابَآءَنَا وَتَكُونَ لَكُمَا ٱلْكِبْرِيَآءُ فِى ٱلْأَرْضِ وَمَا نَحْنُ لَكُمَا بِمُؤْمِنِينَ ﴿٧٨﴾ وَقَالَ فِرْعَوْنُ ٱئْتُونِى بِكُلِّ سَٰحِرٍ عَلِيمٍ ﴿٧٩﴾ فَلَمَّا جَآءَ ٱلسَّحَرَةُ قَالَ لَهُم مُّوسَىٰٓ أَلْقُوا۟ مَآ أَنتُم مُّلْقُونَ ﴿٨٠﴾ فَلَمَّآ أَلْقَوْا۟ قَالَ مُوسَىٰ مَا جِئْتُم بِهِ ٱلسِّحْرُ ۖ إِنَّ ٱللَّهَ سَيُبْطِلُهُۥٓ ۖ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُصْلِحُ عَمَلَ ٱلْمُفْسِدِينَ ﴿٨١﴾

މުފްރަދާތު

ثُمَّ بَعَثْنَا مِنْ بَعْدِهِمْ = ދެން އެބޭކަލުންގެ ފަހުން މިވަންހަރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވީމެވެ. ۞ مُّوسَىٰ وَهَٰرُونَ = موسى އާއި هارون (عليهما السّلام) ۞ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَمَلَإِيْهِۦ = فِرْعَونُ އާއި އޭނާގެ قوم ގެ ބޮޑެތިންގާތަށް. ۞ بِـَٔايَٰتِنَا = މިވަންހަރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކާއިގެން. ۞ فَٱسْتَكْبَرُوا۟ = ފަހެ އެމީހުން ބޮޑާވެއްޖެއެވެ. ކިބުރުވެރިވެއްޖެއެވެ. ۞ وَكَانُوا۟ قَوْمًا مُّجْرِمِينَ ﴿٧٥﴾ = އަދި އެމީހުންވީ مجرم ނުބައިގައުމެކެވެ. ގަދަފަރިތަންނަކަށްވީއެވެ. ۞ فَلَمَّا جَآءَهُمُ ٱلْحَقُّ = ދެން އެމީހުންގެ ގާތަށް حقّ އައިރުން. (معجزة އާއި دليل އައިރުން) ۞ مِنْ عِندِنَا = މިވަންހަރަސްކަލާނގެ حضرة ން. ۞ قَالُوٓا۟ = އެމީހުން ބުނެއެވެ. ۞ إِنَّ هَٰذَا لَسِحْرٌ مُّبِينٌ ﴿٧٦﴾ = ހަމަކަށަވަރުން މިއީ بيان ފެނުންވާ سحر އެވެ. ۞ قَالَ مُوسَىٰٓ = موسى (عليه السّلام) ވިދާޅުވިއެވެ. ۞ أَتَقُولُونَ لِلْحَقِّ = ކަލޭމެން حقّ އަށް (حقّ އާއިމެދު) ބުނަނީހެއްޔެވެ؟ ۞ لَمَّا جَآءَكُمْ ۖ = ކަލޭމެންގާތަށް حقّ އައިރުން. ۞ أَسِحْرٌ هَٰذَا = މިއީ سِحْر އެވެ. ނުވަތަ سِحْر އެއްހެއްޔެވެ؟ ۞ وَلَا يُفْلِحُ ٱلسَّٰحِرُونَ ﴿٧٧﴾ = އަދި سِحْرُ ވެރިންނަށް ކާމިޔާބު ނުވާނެއެވެ. ۞ قَالُوٓا۟ = އެމީހުން ބުނެއެވެ. ۞ أَجِئْتَنَا لِتَلْفِتَنَا = ކަލޭގެފާނު އަޅުގަނޑުމެންގާތަށް މިއަށް ވަޑައިގެންނެވީ އަޅުގަނޑުމެން އަނބުރާލުމަށްޓަކައިހެއްޔެވެ؟ ۞ عَمَّا وَجَدْنَا = އަޅުގަނޑުމެން ދުށްއެއްޗަކުން. عَلَيْهِ ءَابَآءَنَا = އެއްޗެއްގެމަތީގައި އަޅުގަނޑުމެންގެ ކާބަފައިން ތިއްބާ ۞ وَتَكُونَ لَكُمَا = އަދި ކަލޭމެން ދެފަރާތަށް ޖޯކުރުމަށްހެއްޔެވެ.. ۞ ٱلْكِبْرِيَآءُ فِى ٱلْأَرْضِ = ބިމުގައި ބޮޑުކަމާއި ވެރިކަން. ۞ وَمَا نَحْنُ = އަދި އަޅުގަނޑުމެން ނުވަމުއެވެ. ۞ لَكُمَا بِمُؤْمِنِينَ ﴿٧٨﴾ = ކަލޭމެން ދެމީހުންނަށް އީމާންވާމީހުންކަމުގައި. (ޢިލްމުވެރި ބޮޑެތިސާޙިރުންގެ) ۞ وَقَالَ فِرْعَوْنُ = އަދި فرعون **ވިދާޅުވިއެވެ.** ۞ ٱئْتُونِى. = އަޅުގަނޑާގާތަށް ގެނެސްދޭށެވެ! ۞ بِكُلِّ سَٰحِرٍ عَلِيمٍ ﴿٧٩﴾ = ކޮންމެ ދަންނަ سحر ހެދުމުގެ سحر ވެރިއަކު. ۞ فَلَمَّا جَآءَ ٱلسَّحَرَةُ = ދެންފަހެ سحر ވެރިން އައިރުން. ۞ قَالَ لَهُم مُّوسَىٰٓ = موسى (عليه السّلام)

އެމީހުންނަށް ވިދާޅުވިއެވެ. ۞ أَلْقُوا = ކަލޭމެން އުކާށެވެ! (އެއްލާށެވެ!) ۞ مَآ أَنتُم مُّلْقُونَ ﴿٨٠﴾ = ކަލޭމެން އުކާނެއެއްޗެއް. ۞ فَلَمَّآ أَلْقَوْا = ފަހެ އެމީހުން އުކައިލިހިނދުން. ۞ قَالَ مُوسَىٰ = موسى (عليه السّلام) ވިދާޅުވިއެވެ. ۞ مَا جِئْتُم بِهِ ٱلسِّحْرُ = سحر ގެގޮތުން ކަލޭމެން އެގެނައި އެއްޗެހިއީ (ކުރިކަމެއްވިއްޔާ) ۞ إِنَّ ٱللَّهَ سَيُبْطِلُهُۥٓ = ހަމަކަށަވަރުން ނިކަންހުރެ اللّه تعالى އެއެއްޗެއް باطل ކުރައްވާހުށްޓެވެ. ۞ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُصْلِحُ = ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى ރަނގަޅެއް ނުކުރައްވައެވެ. / صُلْحَ ނުކުރައްވައެވެ. ۞ عَمَلَ ٱلْمُفْسِدِينَ ﴿٨١﴾ = فاسد ކުރާމީހުންގެ عمل . ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٧٥) އެބައިމީހުންގެފަހުން ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ موسى އާއި هارُون (عليهما السّلام) رسول ކަމާއިގެން فرعون އާއި އޭނާގެ ބޮޑެތިންނާގާތަށް ފޮނުއްވީމެވެ. އެބޭކަލުން ވަކިއެކަށީގެންވާ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔާތްތަކާއި معجزة ތަކާއިގެންނެވެ. ފަހެ އެމީހުން ބޮޑާވެގެންފިއެވެ. كِبر ވެރިވެގެންފިއެވެ. އެމީހުންނީ مجرم ނުބައިބަޔަކުއެވެ. ފާފަވެރިން ކަމުގައެވެ.

(٧٦) ފަހެ އެމީހުންގެގާތަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة ން حقّ އައިހިނދުން. (އެބަހީ: موسى عليه السّلام އެގެންގެންގޮސް ދެއްކެވި ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة ންވާ حقّ ގޮތްތެރިވެ ދެއްކެވި دليل އާއި حجّة އައިހިނދުން) އެމީހުން ބުންޏެވެ. ހަމަކަށަވަރުން މިއީ ބަޔާންވެގެންވާ سحر އެކެވެ.

(٧٧) موسى (عليه السّلام) ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭމެންނަށް حقّ އައިހިނދުން ކަލޭމެން މިއަށްބުނަނީ އެއީ سحر އެއްކަމުގައިހެއްޔެވެ؟ (އެހެންކަމަކަށްނުވާނެ) ހަމަ يقين ންވެސް سحر ވެރިންނަށް ކާމިޔާބު ނުވާނެއެވެ.

(٧٨) އެމީހުން ބުންޏެވެ. (އޭ موسى އެވެ.!) ކަލޭގެފާނު އަހުރެމެންގެގާތަށް ތިޔަވަޑައިގެންނެވީ އަހުރެމެންގެ ކާބަފައިން އުޅުއްވައިގަތްގޮތުން ވަކިކޮށް އަހުރެމެން (އެކަށިގެންވާ) ދުރުކޮށް އަހުރެމެން އަނބުރާލުމަށްހެއްޔެވެ؟ ބޮޑުކަން އަހުރެމެން ބިންމަތީގައި ލިބިގަތުމަށްހެއްޔެވެ؟. އަދި ކަލޭމެން ދެމީހުންނަށް (އެބަހީ: موسى އާއި هارون عليهما السّلام ދެމީހުންނަށް) ބިންމަތީގައި ބޮޑުކަމާއި ވެރިކަން ލިބިގަތުމަށްހެއްޔެވެ؟ ތިޔަދެމީހުންނަށް إيمان ވާނޭ ބައެއްކަމުގައި އަހުރެމެން ނުވަމުއެވެ.

(٧٩) އަދި فرعون ބުންޏެވެ. سحر ދަންނަ ހުރިހާ سحر ވެރިން އަހުރެމެންގެގާތަށް ކަލޭމެން ގެންނާށެވެ!(ދެން فرعون އަންގައިގެން އެރާއްޖޭގެ އެންމެމަތީ سحرވެރިން ގެނުވައި ޖަމާކުރުވައިފިއެވެ.)

(٨٠) ފަހެ سحر ވެރިން އައިހިނދުން موسى عليه السّلام އެމީހުންނަށް ވިދާޅުވިއެވެ. (سحر ގެގޮތުން) ކަލޭމެން އުކާނޭ އެއްޗެއް ކަލޭމެން (ميدان އަށް) އުކާށެވެ!

(٨١) ފަހެ އެމީހުން އެތަކެތި އުކައިލިހިނދުން موسى عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. سحر ގެގޮތުން ކަލޭމެން ގެނައި އެއްޗެހި (ކުރިމަތިކޮށް) ހަމަކަށަވަރުން ނިކަންހުރެ اللّه تعالى باطل ކުރައްވާހުށްޓެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން فاسد ކުރާމީހުންގެ ޢަމަލު اللّه تعالى ސީދާ ނުކުރައްވާހުށްޓެވެ.

وَيُحِقُّ ٱللَّهُ ٱلْحَقَّ بِكَلِمَـٰتِهِۦ وَلَوْ كَرِهَ ٱلْمُجْرِمُونَ ﴿٨٢﴾ فَمَآ ءَامَنَ لِمُوسَىٰٓ إِلَّا ذُرِّيَّةٌ مِّن قَوْمِهِۦ عَلَىٰ خَوْفٍ مِّن فِرْعَوْنَ وَمَلَإِيْهِمْ أَن يَفْتِنَهُمْ ۚ وَإِنَّ فِرْعَوْنَ لَعَالٍ فِى ٱلْأَرْضِ وَإِنَّهُۥ لَمِنَ ٱلْمُسْرِفِينَ ﴿٨٣﴾ وَقَالَ مُوسَىٰ يَـٰقَوْمِ إِن كُنتُمْ ءَامَنتُم بِٱللَّهِ فَعَلَيْهِ تَوَكَّلُوٓا۟ إِن كُنتُم مُّسْلِمِينَ ﴿٨٤﴾ فَقَالُوا۟ عَلَى ٱللَّهِ تَوَكَّلْنَا رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا فِتْنَةً لِّلْقَوْمِ ٱلظَّـٰلِمِينَ ﴿٨٥﴾ وَنَجِّنَا بِرَحْمَتِكَ مِنَ ٱلْقَوْمِ ٱلْكَـٰفِرِينَ ﴿٨٦﴾ وَأَوْحَيْنَآ إِلَىٰ مُوسَىٰ وَأَخِيهِ أَن تَبَوَّءَا لِقَوْمِكُمَا بِمِصْرَ بُيُوتًا وَٱجْعَلُوا۟ بُيُوتَكُمْ قِبْلَةً وَأَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ ۗ وَبَشِّرِ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٨٧﴾

ލަފުޒުމާނަ

وَيُحِقُّ ٱللَّهُ ٱلْحَقَّ = އަދި الله تعالى حقّ ސާބިތުކުރައްވައެވެ. ❁ بِكَلِمَـٰتِهِۦ = އެކަލާނގެ كلمة ތަކުގެ ސަބަބުން. (އެކަލާނގެ أمر ތަކުން) ❁ وَلَوْ كَرِهَ ٱلْمُجْرِمُونَ ﴿٨٢﴾ = مُجْرِم ން ނުރުހުނަސް (ފާފަވެރި ކުށްވެރިންނަށް ނުރުހުނަސް) ❁ فَمَآ ءَامَنَ لِمُوسَىٰٓ = ފަހެ موسى (عليه السّلام) އަށް އީމާން ނުވެއެވެ. ❁ إِلَّا ذُرِّيَّةٌ مِّن قَوْمِهِۦ = އެކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެ ދަރިކޮޅުގެ ބައެއް މެނުވީ. (ޒުވާނުންތަކެއް މެނުވީ) ❁ عَلَىٰ خَوْفٍ مِّن فِرْعَوْنَ = އެއީ فرعون ގެ ބިރުވެރިކަމާއެކުގައެވެ. ❁ وَمَلَإِيْهِمْ = އަދި (އެ އީމާންވީ) މީހުންގެ أشراف ންގެ ބިރުވެރިކަމާއެކު. ❁ أَن يَفْتِنَهُمْ = އެމީހުން فتنة ވެރިކުރުމާއިމެދު ބިރުގަނެގެން. ❁ وَإِنَّ فِرْعَوْنَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން فرعون . ❁ لَعَالٍ فِى ٱلْأَرْضِ = ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ ބިމުގައި ބޮޑާވެގަތް މީހެކެވެ. ❁ وَإِنَّهُۥ لَمِنَ ٱلْمُسْرِفِينَ ﴿٨٣﴾ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ ވަނީ ހައްދުފަހަނަ އަޅައިގެން ދިޔުންތެރިންގެ ތެރޭގައެވެ. ❁ وَقَالَ مُوسَىٰ يَـٰقَوْمِ = އަދި موسى عليه السّلام - ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ އަހުރެންގެ قوم ގެ މީހުންނޭވެ! ❁ إِن كُنتُمْ ءَامَنتُم بِٱللَّهِ = ކަލޭމެން الله އަށް އީމާންވެއްޖެކަމުގައިވާނަމަ. ❁ فَعَلَيْهِ تَوَكَّلُوٓا۟ = ފަހެ އެކަލާނގެއަށް ކަލޭމެން وكيل ކުރާށެވެ! ❁ إِن كُنتُم مُّسْلِمِينَ ﴿٨٤﴾ = ކަލޭމެން الله އަށް ކިޔަމަންތެރިވާ ބަޔަކުކަމުގައިވާނަމަ. ❁ فَقَالُوا۟ = ފަހެ އެމީހުން ދަންނަވައިފިއެވެ. ❁ عَلَى ٱللَّهِ تَوَكَّلْنَا = އަހަރެމެން وكيل ކުރީމު ހަމަ الله އަށެވެ. رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا = އޭ އަހަރެމެންގެ ربّ އެވެ! އަހަރެމެން ނުލައްވާނދޭވެ! ❁ فِتْنَةً لِّلْقَوْمِ ٱلظَّـٰلِمِينَ ﴿٨٥﴾ = އަނިޔާވެރި قوم ގެ މީހުންނަށް فتنة އެއްކަމުގައި. ❁ وَنَجِّنَا بِرَحْمَتِكَ = އަދި އިބަރަސްކަލާނގެ رحمة ގެ ސަބަބުން އަހަރެމެން ސަލާމަތް ކުރައްވާނދޭވެ! ❁ مِنَ ٱلْقَوْمِ ٱلْكَـٰفِرِينَ ﴿٨٦﴾ = ކާފިރު قوم ގެ މީހުންކޮޅުން. ❁ وَأَوْحَيْنَآ إِلَىٰ مُوسَىٰ وَأَخِيهِ = އަދި موسى އާއި އެކަލޭގެފާނުގެ أخ އާއި (عليهما السّلام) މިދެކަލުންނަށް އިބަރަސްކަލާނގެ وحي ކުރެއްވީމެވެ. ❁ أَن تَبَوَّءَا لِقَوْمِكُمَا = ތިޔަދެކަލުންގެ قوم އަށް إختيار ކުރައްވާ ހިއްޕަވާށެވެ! ހަދަވަންސަވާށެވެ! ❁ بِمِصْرَ

بُيُوتًا = مصر ގައި ގެތަކެއް / (ނުވަތަ މިސްކިތްތަކެއް) ✿ وَٱجْعَلُوا۟ بُيُوتَكُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެ ގެތައް ކުރާށެވެ! ✿ قِبْلَةً = قبلة އަށް (قبلة އަށް مُقَابِلُ ވާގޮތަށް ނުވަތަ ނަމާދުކުރާތަންތަން) ✿ وَأَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ = އަދި ކަލޭމެން ނަމާދު قائم ކުރާށެވެ! ✿ وَبَشِّرِ ٱلْمُؤْمِنِينَ (٨٧) = އަދި مؤمن ންނަށް އުފާވެރި خبر ދެއްވާށެވެ! ✿

إجْمَالِي މާނަ

(٨٢) އަދި اللّه تعالى އެކަލާނގެ كلمة ތަކުން (أمر ތަކުން) حقّ ސާބިތުކުރައްވައެވެ. مجرم ން (ކާފަރުވެރި އެކުދުންތެރިން) ނުރުހުނަސް ވެސް ވެއެވެ.

(٨٣) ފަހެ موسى عليه السّلام އަށް އެކަލޭގެފާނުގެ قوم ން މަދުބައެއްކުދިންނޭ (އެބަޔުގެ ދަރިކޮޅެއް ފިޔަވާ) އެކަލޭގެފާނަށް إيمان ނުވެއެވެ. އެއީ فرعون އާއި އަދި އެ إيمان ވީމީހުންގެ ބޮޑެތިމީހުންނަށް ބިރުންނެވެ. އެއީ އެމީހުން (إيمان ވީކަން އެނގިއްޖެނަމަ) އެބޮޑެތިމީހުން فتنة ކޮށްފާނެކަމުގެ ބިރަށްވެސް ވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން فرعون ބިމުގައި ބޮޑާވެ كِبر ވެރިވެއްޖެކަސްކަނަވަރުވެވެ. އަދި އޭނާވީ ހަމަކަށަވަރުން ހައްދުފަހަނައަޅައިގަތްމީހުންގެ ތެރެއިންނެވެ.

(٨٤) موسى عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ އަހުރެންގެ قوم ގެމީހުންނޭވެ! ކަލޭމެން اللّه އަށް إيمان ވެގެންވަންނަމަ ފަހެ ކަނޑައެޅިގެން އެކަލާނގެއަށް ކަލޭމެން وكيل ކުރާށެވެ! ކަލޭމެން اللّه އަށް ކިޔަމަންތެރިވެގެންވަންނަމައެވެ.

(٨٥) އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. އަހުރެމެން وكيل ކުރީ ބަރޯސާވެރިވީ ހަމަ اللّه އަށެވެ. އޭ އަހުރެމެންގެ ربّ އާއެވެ! އަނިޔާވެރިވެގެންވާ މީސްތަކުންނަށް فتنة އެއްކަމުގައި އަހުރެމެން ނުހައްދަވާނދޭވެ! (އެމީހުން އަހުރެމެން فتنة ވެރިކުރަން ދެއްވާށެވެ! إمتحان ނުކުރައްވާނދޭވެ!)

(٨٦) އަދި އިބަރަސްކަލާނގެ رحمة ތަކުން ކާފިރު قوم ގެ ނިބައިން އަހުރެމެން ސަލާމަތްކުރައްވާނދޭވެ.

(٨٧) އަދި موسى އާއި އެކަލޭގެފާނުގެ أخ ހާރޫން (عليهما السّلام) އިބަރަސްކަލާނގެ وحى ކުރެއްވީމެވެ. ތިޔައިދެބޭކަލުން مصر ގައި ގެތަކެއް ނުވަތަ މިސްކިތްތަކެއް ތިޔައިދެބޭކަލުންގެ قوم ގެ މީހުންނަށްޓަކައި إختيار ކުރައްވާށެވެ، ހައްދަވާށެވެ! އަދި އެގެތައް قبلة އަށް މޫނުވާގޮތަށް ހައްދަވާށެވެ!(އެއީ ބިރުވެރިވާވަގުތު ނަމާދު ކުރުމަށްޓަކައެވެ.) އަދި ނަމާދު قائم ކުރައްވާށެވެ! އަދި مؤمن ންނަށް (ކިޔަމަންތެރިންނަށް) އުފާވެރިކަމުގެ خبر ދެއްވާށެވެ!

وَقَالَ مُوسَىٰ رَبَّنَآ إِنَّكَ ءَاتَيْتَ فِرْعَوْنَ وَمَلَأَهُۥ زِينَةً وَأَمْوَٰلًا فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا رَبَّنَا لِيُضِلُّوا۟ عَن سَبِيلِكَ ۖ رَبَّنَا ٱطْمِسْ عَلَىٰٓ أَمْوَٰلِهِمْ وَٱشْدُدْ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ فَلَا يُؤْمِنُوا۟ حَتَّىٰ يَرَوُا۟ ٱلْعَذَابَ ٱلْأَلِيمَ ﴿٨٨﴾ قَالَ قَدْ أُجِيبَت دَّعْوَتُكُمَا فَٱسْتَقِيمَا وَلَا تَتَّبِعَآنِّ سَبِيلَ ٱلَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٨٩﴾ ۞ وَجَٰوَزْنَا بِبَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ٱلْبَحْرَ فَأَتْبَعَهُمْ فِرْعَوْنُ وَجُنُودُهُۥ بَغْيًا وَعَدْوًا ۖ حَتَّىٰٓ إِذَآ أَدْرَكَهُ ٱلْغَرَقُ قَالَ ءَامَنتُ أَنَّهُۥ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا ٱلَّذِىٓ ءَامَنَتْ بِهِۦ بَنُوٓا۟ إِسْرَٰٓءِيلَ وَأَنَا۠ مِنَ ٱلْمُسْلِمِينَ ﴿٩٠﴾ ءَآلْـَٰٔنَ وَقَدْ عَصَيْتَ قَبْلُ وَكُنتَ مِنَ ٱلْمُفْسِدِينَ ﴿٩١﴾ فَٱلْيَوْمَ نُنَجِّيكَ بِبَدَنِكَ لِتَكُونَ لِمَنْ خَلْفَكَ ءَايَةً ۚ وَإِنَّ كَثِيرًا مِّنَ ٱلنَّاسِ عَنْ ءَايَٰتِنَا لَغَٰفِلُونَ ﴿٩٢﴾

މުފުރަދާތު

وَقَالَ مُوسَىٰ رَبَّنَآ = އަދި موسى (عليه السّلام) ދެންނެވިއެވެ. އޭ އަޅަގަނޑުގެ رب އެވެ! إِنَّكَ ءَاتَيْتَ فِرْعَوْنَ وَمَلَأَهُۥ = ހަމަކަށަވަރުން ތިބާރަސްކަލާނގެ قرعون އާއި އަދި އޭނާގެ ބޮޑެތިންނަށް ދެއްވައިފިއެވެ. ۞ زِينَةً وَأَمْوَٰلًا = ޒީނަތްތެރިކަމާއި މުދާތަށް. ۞ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا = ދުނިޔޭގެ حياة ގައި.۞ رَبَّنَا لِيُضِلُّوا۟ عَن سَبِيلِكَ = އޭ އަޅަގަނޑުގެ رب އެވެ! އެއިން އެމީހުން ތިބާރަސްކަލާނގެ މަގުން މީސްތަކުން ގެއްލުވައިލަނީއެވެ.۞ رَبَّنَا އޭ އަޅަގަނޑުގެ رب އެވެ! ٱطْمِسْ عَلَىٰٓ أَمْوَٰلِهِمْ = އެމީހުންގެ މުދާތަށް ނައްތާލައްވާ ހަލާކުކޮށްލައްވާނދޭވެ!۞ وَٱشْدُدْ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ އަދި އެމީހުންގެ ހިތްތަށް ހަރުކަށިކޮށްލައްވާނދޭވެ! فَلَا يُؤْمِنُوا۟ = ފަހެ އެމީހުން އީމާން ނުވާނެއެވެ.۞ حَتَّىٰ يَرَوُا۟ ٱلْعَذَابَ ٱلْأَلِيمَ ﴿٨٨﴾ = އެމީހުންނަށް ވޭންދެނިވި عذاب ފެނިއްޖައުމަށް ދާންދެން. ۞ قَالَ = الله تعالى وحى ކުރެއްވިއެވެ.۞ قَدْ أُجِيبَت دَّعْوَتُكُمَا = ހަމަކަށަވަރުން ތިޔައިދެ ދެކަލުންގެ دعاء އިޖާބަކުރެވިއްޖެއެވެ. فَٱسْتَقِيمَا = ފަހެ ތިޔައިދެ ދެކަލުން ސީދާމަގުގައި (ދަޢުވަތުގައި ތިރަކުރުމުގައި) ތިއްބަވާށެވެ!۞ وَلَا تَتَّبِعَآنِّ = އަދި ތިޔައިދެކަލުން تبع ވެ ވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ! ۞ سَبِيلَ ٱلَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٨٩﴾ = ކަންނޭނގޭ ބަޔަކު މީހުންގެ މަގަށް. (އެމީހުންގެ ގޮތަށް)۞ ۞ وَجَٰوَزْنَا بِبَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ٱلْبَحْرَ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ بني إسرائيل މީހުން ކަނޑު ހުރަސްކޮށްދިނީމު ދެވުނުމަށް ކޮށްދެއްވީމެވެ. ۞ فَأَتْبَعَهُمْ فِرْعَوْنُ = އަދި فرعون އެމީހުންނަށް تبع ވިއެވެ (ފަހަތުން) އައެވެ. وَجُنُودُهُۥ = އަދި އޭނާގެ ސިފައިންނާއި.۞ بَغْيًا وَعَدْوًا = ދަތިކުރުމަކަށާއި عداوة ކުރުމަކަށްޓަކައި (އަނިޔާވެރިކަމުގެ ގޮތުން) ۞ حَتَّىٰٓ إِذَآ أَدْرَكَهُ ٱلْغَرَقُ = އޭނާ غرق ވުން ގައިގަޔަށް އައިހާހިނދު. (އޮޔާ ގެއްލިދާން) ۞ قَالَ ءَامَنتُ = އޭނާ ދެންނެވިއެވެ. އަހުރެން އީމާންވެއްޖައީމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ۞ أَنَّهُۥ لَآ إِلَٰهَ = ހަމަކަށަވަރުން إله އަކު ނުވާކަމަށް.۞ إِلَّا ٱلَّذِىٓ ءَامَنَتْ بِهِۦ بَنُوٓا۟ إِسْرَٰٓءِيلَ = ބަނީ އިސްރާއީލު އެކަލާނގެއަށް إيمان ވެއްޖެ ކަލާނގެ ފިޔަވައި.۞ وَأَنَا۠ مِنَ ٱلْمُسْلِمِينَ ﴿٩٠﴾ = އަދި އަހުރެންވެސް مسلم ންގެ

ތެރެއިންނެވެ. ކިޔަމަންތެރިންގެ ތެރެއިންނެވެ. ❁ ءَآلْـَٔنَ = މިހާރުހެއްޔެވެ؟ (އެބަހީ: ކަލޭ އީމާންވާނީ މިހާރުހެއްޔެވެ؟) ❁ وَقَدْ عَصَيْتَ قَبْلُ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން (عذاب އައުމުގެ) ކުރިން ކަލޭވަނީ އުރެދިފައެވެ. ❁ وَكُنتَ = ކަލޭވީމުއެވެ.❁ مِنَ ٱلْمُفْسِدِينَ ﴿٩١﴾ = فاسد ކުރާމީހުންގެ ތެރެއިން. ❁ فَٱلْيَوْمَ = ފަހެ މިއަދު.❁ نُنَجِّيكَ بِبَدَنِكَ = ކަލޭގެ ހަށިގަނޑު ތިމަންރަސްކަލާނގެ ސަލާމަތްކުރައްވާހުށީމެވެ.❁ لِتَكُونَ = ކަލޭވުމަށްޓަކައި. ❁ لِمَنْ خَلْفَكَ ءَايَةً = ކަލޭގެ ފަހުން އަންނަމީހުންނަށް عبرة އަކަށް. ❁ وَإِنَّ كَثِيرًا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ގިނަބަޔަކު. ❁ مِّنَ ٱلنَّاسِ = މީސްތަކުންގެ ތެރެއިން. ❁ عَنْ ءَايَاتِنَا لَغَافِلُونَ ﴿٩٢﴾ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކަށް غافل ވެގެންވާކަންކަމަވެއެވެ. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٨٨) އަދި موسى عليه السّلام ދެންނެވިއެވެ. އޭ އަޅަގަންނާގެ ربّ އެވެ! ތިބާރަސްކަލާނގެ فرعون އަށާއި އޭނާގެ قوم ގެބޮޑުންނަށް ދުނިޔޭގެ ހަޔާތުގައި زينة ތެރިކަމާއި ގިނަ މުދާ ދެއްވައިފީއެވެ. އޭ އަޅަގަންނާގެ ربّ އެވެ! އެމީހުން އުޅުދަރުން މީސްތަކުން ތިބާރަސްކަލާނގެ ސަބީލުގެމަގުން ދުރުކޮށް މަގުފުރައްދައިލަނީއެވެ. އޭ އަޅަގަންނާގެ ربّ އެވެ! އެމީހުންގެ މުދާތައް ނައްތާލައްވައި ހަލާކުކޮށްލައްވާނދޭވެ! އަދި އެމީހުންގެ ހިތްތައް ހަރުކަށިކޮށްލައްވައި ގަދަކޮށްލައްވާނދޭވެ! (އެއީ إيمان ކަމަށް ދެން ނުހުށޭނެ ގޮތަށެވެ.) ވީހިނދެއް عذاب ނުފެންނަހާހިސް ދެން އެމީހުން އީމާން ނުވާނެއެވެ.

(٨٩) الله وحي ކުރެއްވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިޔައިގެ ދެކަލުންގެ دعاء ، الله އިޖާބަކުރައްވައިފީއެވެ. ފަހެ ތިޔައިގެ ދެކަލުން ސީދާމަގުގައި (ކިޔަމަންތެރިކަމާއިއެކު) ތިއްބަވާށެވެ! އަދި ކަންކަމުގެ ހަޤީޤަތް ނުދަންނަ މީހުންގެމަގުގައި ތިޔައިގެ ދެކަލުން تبع ވެވަޑައި ނުގަންނަވާށެވެ!

(٩٠) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ بني إسرائيل މީހުން ކަނޑު ހުރަސްކުރައްވައިފީމެވެ. (ހުރަސްކުރުމަށް ވާގޮތް ހައްދަވައިދެއްވީމެވެ.) ދެންފަހެ އެމީހުންގެ ފަހަތުން އެމީހުންނާއި تبع ވީ فرعون އާއި އޭނާގެ ސިފައިން ޒުލުމުވެރިކަމާއި عداوة ތެރިކަމުގެގޮތުން އައެވެ. ދެން އެ فرعون ކަނޑުގެތެރޭގައި غرق ވާން ގާތްވިހިނދު އޭނާ ދެންނެވިއެވެ. بني إسرائيل މީހުން އީމާންވެގެންވާ ކަލާނގެ މެނުވީ އެހެން إله އަކު ނުވާކަމަށް އަހުރެން إيمان ވެއްޖައީމެވެ. ތެދުކޮށްފީމެވެ. އަދި އަހުރެންވަނީ مسلم ންގެ ތެރެއިންނެވެ. ކިޔަމަންތެރިންގެ ތެރެއިންނެވެ.

(٩١) (އޭގެ ޖަވާބުގައި الله وحي ކުރެއްވިއެވެ.) ކަލޭ އީމާންވާނީ މިހާރުހެއްޔެވެ؟ އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭވަނީ މީގެކުރިން އުރެދިފައެވެ. އަދި ކަލޭވީ فَاسد ންގެ ތެރެއިންނެވެ.

(٩٢) ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ މިއަދު ކަލޭގެ ހަށިގަނޑު ފަހުން އަންނަމީހުންނަށް دليل އަކަށް عبرة އަކަށް ވުމަށް ސަލާމަތްކުރައްވާހުށީމެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން މީސްތަކުންކުރެ ގިނަބަޔަކު ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކަށް غافل ވެގެންވެއެވެ.

وَلَقَدْ بَوَّأْنَا بَنِيٓ إِسْرَٰٓءِيلَ مُبَوَّأَ صِدْقٍ وَرَزَقْنَٰهُم مِّنَ ٱلطَّيِّبَٰتِ فَمَا ٱخْتَلَفُوا۟ حَتَّىٰ جَآءَهُمُ ٱلْعِلْمُ ۚ إِنَّ رَبَّكَ يَقْضِى بَيْنَهُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ فِيمَا كَانُوا۟ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿٩٣﴾ فَإِن كُنتَ فِى شَكٍّ مِّمَّآ أَنزَلْنَآ إِلَيْكَ فَسْـَٔلِ ٱلَّذِينَ يَقْرَءُونَ ٱلْكِتَٰبَ مِن قَبْلِكَ ۚ لَقَدْ جَآءَكَ ٱلْحَقُّ مِن رَّبِّكَ فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ ٱلْمُمْتَرِينَ ﴿٩٤﴾ وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ فَتَكُونَ مِنَ ٱلْخَٰسِرِينَ ﴿٩٥﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ حَقَّتْ عَلَيْهِمْ كَلِمَتُ رَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٩٦﴾ وَلَوْ جَآءَتْهُمْ كُلُّ ءَايَةٍ حَتَّىٰ يَرَوُا۟ ٱلْعَذَابَ ٱلْأَلِيمَ ﴿٩٧﴾

ލުޣަތު

وَلَقَدْ بَوَّأْنَا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން މިވަނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބޭތިއްބެވީމެވެ.(ނުވަތަ ތަންދެއްވީމެވެ.)❁ بَنِيٓ إِسْرَٰٓءِيلَ = ބަނީއިސްރާއީލު މީހުންނަށް. ❁ مُبَوَّأَ صِدْقٍ = ރަނގަޅު މަންޒިލުގައެވެ.❁ وَرَزَقْنَٰهُم = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ރިޒުގުދެއްވީމެވެ.❁ مِّنَ ٱلطَّيِّبَٰتِ = ރަނގަޅު حلال ތަކެތިން. ❁ فَمَا ٱخْتَلَفُوا۟ = ފަހެ އެމީހުން إختلاف ނުވެއެވެ. ❁ حَتَّىٰ جَآءَهُمُ ٱلْعِلْمُ ۚ = އެމީހުންނަށް علم ލިބިއްޖައުމަށް ދާންދެން. ❁ إِنَّ رَبَّكَ يَقْضِى بَيْنَهُمْ = (އޭ رَسُوْلُ الله އެވެ،) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އެމީހުންގެ ދެމެދުގައި ނިޔާކުރައްވާހުއްޓެވެ. ❁ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ = قيامة ދުވަހުން. ❁ فِيمَا كَانُوا۟ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿٩٣﴾ = އެކަމާއިމެދު އެމީހުންގެދެމެދުގައި إختلاف ވެކަމުގައިވި ކަންތަކާއިމެދު. ❁ فَإِن كُنتَ فِى شَكٍّ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު ޝައްކެއްގައިވާނަމަ.❁ مِّمَّآ أَنزَلْنَآ إِلَيْكَ = ކަލޭގެފާނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބާވައިލެއްވިކަމެއްގައިވާނަމަ. ❁ فَسْـَٔلِ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު ސުވާލުކުރައްވާށެވެ! ❁ ٱلَّذِينَ يَقْرَءُونَ ٱلْكِتَٰبَ = ތޯރާތް ކިޔާ މީހުންނާ. مِن قَبْلِكَ ۚ = ކަލޭގެފާނުގެ ކުރިން. ❁ لَقَدْ جَآءَكَ ٱلْحَقُّ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް حقّ އަތުވެއްޖެއެވެ.❁ مِن رَّبِّكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ން. ❁ فَلَا تَكُونَنَّ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު ވެވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ! ❁ مِنَ ٱلْمُمْتَرِينَ ﴿٩٤﴾ = ޝައްކުކުރާމީހުންގެ ތެރެއިން. ❁ وَلَا تَكُونَنَّ = އަދި ކަލޭގެފާނު ވެވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ! ❁ مِنَ ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ = ދޮގުކުރިމީހުންގެ ތެރެއިން.❁ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ = الله ގެ އާޔަތްތަކަށް.❁ فَتَكُونَ = ފަހެ އޭރުން ކަލޭގެފާނު ވެވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ. ❁ مِنَ ٱلْخَٰسِرِينَ ﴿٩٥﴾ = ގެއްލި ހާނިވެގެންވާމީހުންގެ ތެރެއިން. ❁ إِنَّ ٱلَّذِينَ حَقَّتْ عَلَيْهِمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންގެމައްޗަށް حقّ ވެއްޖެ މީހުން.❁ كَلِمَتُ رَبِّكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ (عذاب ގެ) كلمة ތުގެ. ❁ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٩٦﴾ = އެމީހުން إيمان އެއް ނުވާނެއެވެ.❁ وَلَوْ جَآءَتْهُمْ = އަދި އެމީހުން ކައިރިއަށް އައިނަމަވެސް.❁ كُلُّ ءَايَةٍ = ކޮންމެ

އާޔަތެއް - ކޮންމެ دليل އެއް. ۞ حَتَّىٰ يَرَوُا = އެމީހުން ދެކެފެންނަންދެން.۞ ٱلْعَذَابَ ٱلْأَلِيمَ ﴿٩٧﴾ = ވޭންދެނިވި عذاب ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٩٣) އަދި ހަމަކަށަވަރުން بني إسرائيل ނަ ތެދުވެރިވެގެންވާ ތަނަކަށް - މަންޒިލަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބޭތިއްވީމެވެ. (އެއީ شام ކަރައާއި بيت المقدس ކަރުގައިވީއެވެ.) އަދި ރަނގަޅު حلال ރިޒުޤު ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ދެއްވީމެވެ. ދެންފަހެ އެމީހުންގެ ގާތަށް علم އަތުވެއްޖައުމަށްދާންދެން އެމީހުން إختلاف ނުވެއެވެ. (يعنى: بني إسرائيل ންގެ ފޮތުގައި محمّد ގެފާނުން رسول ކަމާއިގެން ފޮނުއްވާނެކަމުގެ معلومات އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ ސިފަފުޅުތަކަކާއިގެންދާން އެމީހުންގެ ފޮތުގައި مشهور ވެގެންވެއެވެ. އެކަލާގެފުޅު އެމީހުންގެ ފޮތުގައި ދެބަސްވުމެއް إختلاف ވުމެއްނެތެވެ. ދެން އެމީހުންގާތަށް އެކަލޭގެފާނު ވަޑައިގަތުމުން އެމީހުން ދެބަސްވެ إختلاف ވިއެވެ. والله أعلم) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ربّ قيامة ދުވަހުން އެމީހުންގެ މެދުގައި އެކަމާމެދު ދެބަސްވެ އަދި إختلاف ވާކަމުގައި ފަނޑިޔާރުކަމުގައި ނިޔާކުރައްވާ ހުކުމެވެ.

(٩٤) އޭ رسول الله އެވެ! ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވި وحى އާއިމެދު ކަލޭގެފާނު ޝައްކުގައިވާނަމަ ފޮތްކިޔާމީހުންނާ ސުވާލުކުރައްވާށެވެ: ކަލޭގެފާނުގެ ކުރިން ބާވައިލެއްވުނު ފޮތްކިޔާ يهودى ނަޞާރާ ނިކަން އަހުލުވެރިބައިމީހުންނެވެ! އެއީ عبد الله بْنُ سَلَام ފަދަ ބޭކަލުންނެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ން ކަލޭގެފާނަށް حقّ އަތުވެއްޖެއެވެ. (يقينُ ނުވެސް ދިނުމެ رسول އެއްކަމުގެ حقّ އަތުވެއްޖެއެވެ.) ފަހެ ޝައްކުކުރާމީހުންގެތެރެއިން ކަލޭގެފާނު ވާވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ!

(٩٥) އަދި الله ގެ އާޔަތްތަށް ދޮގުކުރިމީހުންގެތެރެއިން ކަލޭގެފާނު ވާވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ! ފަހެ ކަލޭގެ ގެއްލި ހަލާކުވެގެންވާ މީހުންގެތެރެއިން ކަލޭގެފާނު ވާވަޑައިގަންނާނެއެވެ.

(٩٦) ހަމަކަށަވަރުން އެބައިމީހުންގެމައްޗަށް ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ كلمة ލާޒިމް - (لَعْنَة ގެ كلمة ލާޒިމް - ނުވަތަ عذاب ގެ كلمة ލާޒިމް) حقّ ވެއްޖެބައެއް إيمان އެއް ނުވާނެއެވެ.

(٩٧) އަދި އެމީހުންގެގާތަށް ކޮންމެ آية އެއް ކޮންމެ معجزة އެއް އައިކަމުގައި ވޭންދެނިވި عذاب އެމީހުންނަށް ފެނިއްޖައުމަށްދާންދެން (އެމީހުން އީމާނެއް ނުވާނެއެވެ.) އަދި عذاب އައުމުން ދެންވާ އީމާންކަން ފައިދާ ނުކުރާނެއެވެ.

فَلَوْلَا كَانَتْ قَرْيَةٌ ءَامَنَتْ فَنَفَعَهَآ إِيمَـٰنُهَآ إِلَّا قَوْمَ يُونُسَ لَمَّآ ءَامَنُوا۟ كَشَفْنَا عَنْهُمْ عَذَابَ ٱلْخِزْىِ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا وَمَتَّعْنَـٰهُمْ إِلَىٰ حِينٍ ﴿٩٨﴾ وَلَوْ شَآءَ رَبُّكَ لَءَامَنَ مَن فِى ٱلْأَرْضِ كُلُّهُمْ جَمِيعًا ۚ أَفَأَنتَ تُكْرِهُ ٱلنَّاسَ حَتَّىٰ يَكُونُوا۟ مُؤْمِنِينَ ﴿٩٩﴾ وَمَا كَانَ لِنَفْسٍ أَن تُؤْمِنَ إِلَّا بِإِذْنِ ٱللَّهِ ۚ وَيَجْعَلُ ٱلرِّجْسَ عَلَى ٱلَّذِينَ لَا يَعْقِلُونَ ﴿١٠٠﴾ قُلِ ٱنظُرُوا۟ مَاذَا فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ وَمَا تُغْنِى ٱلْـَٔايَـٰتُ وَٱلنُّذُرُ عَن قَوْمٍ لَّا يُؤْمِنُونَ ﴿١٠١﴾ فَهَلْ يَنتَظِرُونَ إِلَّا مِثْلَ أَيَّامِ ٱلَّذِينَ خَلَوْا۟ مِن قَبْلِهِمْ ۚ قُلْ فَٱنتَظِرُوٓا۟ إِنِّى مَعَكُم مِّنَ ٱلْمُنتَظِرِينَ ﴿١٠٢﴾ ثُمَّ نُنَجِّى رُسُلَنَا وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ۚ كَذَٰلِكَ حَقًّا عَلَيْنَا نُنجِ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١٠٣﴾

ލަފްޒީ މާނަ

فَلَوْلَا كَانَتْ قَرْيَةٌ = އެއްވެސް ރަށެއް ވިޔަފަހެވެ.)❁ ءَامَنَتْ = އީމާންވެއްޖެ ބަޔަކު އިމާންވި❁ فَنَفَعَهَآ إِيمَـٰنُهَآ = އެބަޔަކަށް އެމީހުންގެ ފައިދާކުރުމެވެ.❁ إِلَّا قَوْمَ يُونُسَ = يُونُسُ (عليه السّلام) ގެ قوم މީހުނެވެ.❁ لَمَّآ ءَامَنُوا۟ = އެމީހުން އީމާންވި ހިނދުން.❁ كَشَفْنَا عَنْهُمْ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ ކިބައިން كَشْفُ ކުރައްވައިފީމެވެ.❁ عَذَابَ ٱلْخِزْىِ = ނިކަމެތިކަމުގެ عذاب .❁ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا = ދުނިޔޭގެ حياة ގައި.❁ وَمَتَّعْنَـٰهُمْ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް އުފާދެއްވައިފީމެވެ.❁ إِلَىٰ حِينٍ ﴿٩٨﴾ = ވަގުތަކަށް.❁ وَلَوْ شَآءَ رَبُّكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އިރާދަކުރެއްވިނަމަ.❁ لَءَامَنَ = ހަމަކަށަވަރުން އީމާންވާނެއެވެ.❁ مَن فِى ٱلْأَرْضِ = ބިމުގައިވާ ބަޔަކު.❁ كُلُّهُمْ جَمِيعًا = އެ އެންމެން އެކުގައި.❁ أَفَأَنتَ تُكْرِهُ ٱلنَّاسَ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު މީސްތަކުންނަށް مَجْبُور ކުރައްވަނީތޯއެވެ؟. حَتَّىٰ يَكُونُوا۟ مُؤْمِنِينَ ﴿٩٩﴾ = އެމީހުން مؤمن ން ކަމުގައި ވެއްޖެއުމަށްޓަކައިތޯ.❁ وَمَا كَانَ لِنَفْسٍ = އަދި އެއްވެސް ނަފްސަކަށް ނުވެއެވެ.❁ أَن تُؤْمِنَ = އީމާންވުމަކަށް.❁ إِلَّا بِإِذْنِ ٱللَّهِ = اللّٰه ގެ އިޒުނަވަންތަކަމާއިއެކު މެނުވީ.❁ وَيَجْعَلُ ٱلرِّجْسَ = އަދި އެކަލާނގެ عذاب ނުވަތަ ކާފަރުވުން ލައްވައެވެ.❁ عَلَى ٱلَّذِينَ لَا يَعْقِلُونَ ﴿١٠٠﴾ = ނުވިސްނާމީހުންގެ މައްޗަށް / ބުއްދީގެ ބޭނުން ނުކުރާމީހުންގެ މައްޗަށް.❁ قُلِ ٱنظُرُوا۟ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ކަލޭމެން ނިހަނު ބަލައިބަލާށެވެ! (ބަލާ فكر ކުރާށެވެ!)❁ مَاذَا فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާ އެއްޗެހިތަކެއް. (ނުވަތަ އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާ ކަންކަމާއެއްޗެހި)❁ وَمَا تُغْنِى ٱلْـَٔايَـٰتُ = އަދި دليل ތަކާއި عبرة ތަކުން ފައިދާއެއް ނުކުރާނެއެވެ.❁ وَٱلنُّذُرُ = އަދި إنذار ކުރާ رسول ބޭކަލުންގެ ފައިދާއެއް ނުކުރާނެއެ.❁ عَن قَوْمٍ لَّا يُؤْمِنُونَ ﴿١٠١﴾ = އީމާން ނުވާބަޔަކަށެވެ.❁ فَهَلْ يَنتَظِرُونَ = ފަހެ އެމީހުން އެބަ إنتظار ކުރަނީހެއްތޯ؟ (މާނައީ: އެމީހުން إنتظار ނުކުރެއެވެ.)❁ إِلَّا مِثْلَ أَيَّامِ ٱلَّذِينَ خَلَوْا۟ = ދިޔަބަޔަކު (ދުނިޔެއިން) أمّة ތަކަކަށް އައިފަދަ ދުވަސްތަކަކަށްމެނުވީ. (އެބަޔަކަށް عذاب އައިފަދައިން.)❁ مِن قَبْلِهِمْ = މީހުންގެ ކުރިން.❁ قُلْ فَٱنتَظِرُوٓا۟ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ކަލޭމެން إنتظار ކުރާށެވެ!❁ إِنِّى مَعَكُم =

ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނުވެސް ކަލޭމެން އެކުގައެވެ. ۞ مِّنَ ٱلْمُنتَظِرِينَ ﴿١٠٢﴾ = إنتظار ކުރާމީހުންގެ ތެރެއިންނެވެ. ۞ ثُمَّ نُنَجِّى رُسُلَنَا = ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ رسول ން ސަލާމަތް ކުރައްވަމެވެ. ۞ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا = އަދި އީމާންވި މީހުންނާއި. ۞ كَذَٰلِكَ = އެފަދައިން ۞ حَقًّا عَلَيْنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ މައްޗަށްވާ حقّ އެކެވެ. ۞ نُنجِ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١٠٣﴾ = مؤمن ން ސަލާމަތްކުރައްވަމެވެ. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٩٨) (اللّٰه ގެ عذاب އައުމަށްފަހު އީމާންވި) އެއްވެސް ރަށެއްގެ ބަޔަކަށް އެމީހުންގެ އެ އީމާންކަމުން يُونس ގެ ގޮތުންގެ قوم ގެމީހުންނަށް ދެއްވި منفع އެއް ނުލިބެއެވެ. އެމީހުން يعني: يونس ގެ ގޮތުންގެ قوم ގެމީހުން – އީމާންވިހިނދުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެކިބައިން ދުނިޔޭގެ حياة ގައި ދެރަހިނގާދިޔަކުރުގެ عذاب ދުރުކުރައްވައި كشف ކުރައްވީމެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް مدّة އަކަށް އަރާމުދެއްވީމެވެ. ދުނިޔޭގައި ތިބެން ދިންވަރުކުރައްވީމެވެ.

(٩٩) (އޭ رسول الله އެވެ!) އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އެދިވޮޑިގެންނެވިނަމަ ބިންމަތީގައިވާ އެންމެން އެކަށް އީމާންވެއްޖެއިސްކަންކަށަވަރެވެ. ކަލޭގެފާނު ފަހެ މީސްތަކުން مؤمن ންކަމުގައިވުމަށްޓަކައި އެމީހުންނަށް مجبور ކުރައްވައި ގަދަކަމުން ބާރުލައްވަނީތޯއެވެ؟

(١٠٠) އަދި އެއްވެސް نفس އެއް اللّٰه ގެ އިޛުނަފުޅަކާނުލާ (އެކަލާނގެ ހިދާޔަތްދެއްވުމަކާނުލާ) إيمان ވާކަށް އެކަށީގެންވާކަމެއްނުވެއެވެ. ވިސްނަކަށްނުޖެހޭ. އަދި اللّٰه ގެ حجّة ތަކާއި دليل ތަކަށް ނުވިސްނާ އަދި އެއިން عبرة އެއް حاصل ނުކުރާބަޔަކަށް އެކަލާނގެ ކަނޑު ނުވަތަ عذاب ލައްވައެވެ.

(١٠١) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާ ކަންތައްތަކަށް ބައްލަވާ ނިކަން ކަލޭމެން ބަލައި އެއިން عبرة حاصل ކޮށް فكر ކޮށްބަލާށެވެ! އަދި އީމާންނުވާބަޔަކަށް دليل ތާއި عبرة ން ފައިދާއެއް ނުކުރާނެއެވެ. އަދި إنذار ކުރައްވާ رسول ންގެ ފައިދާއެއްވެސް ނުކުރާނެއެވެ.

(١٠٢) އަދި އިސްވެދިޔަ رسول ބޭކަލުން ފޮނުއްވި أمّة ތަކަށް އައިކަހަލަ ދުވަސްތަކަކަށްވުރެ (އެފަދަ عذاب އަކާއްވުރެ) މިމީހުން އެބަ إنتظار ކުރަނީތޯއެވެ؟ އެބަހީ: މިމީހުން إنتظار ކުރަނީ އެފަދަ عذاب އަކަށެވެ.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ކަލޭމެން إنتظار ކުރާށެވެ! ތިމަންކަލޭގެފާނުވެސް ކަލޭމެންނާއެކު إنتظار ކުރަނީއެވެ.

(١٠٣) ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ رسول ން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ސަލާމަތްކުރައްވަމެވެ. އަދި مؤمن ންވެސް ސަލާމަތް ކުރައްވަމެވެ. އަދި އެފަދައިން مؤمن ން ސަލާމަތްކުރެއްވުމަކީ ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް ވާ حقّ އެކެވެ.

قُلْ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ إِن كُنتُمْ فِى شَكٍّ مِّن دِينِى فَلَآ أَعْبُدُ ٱلَّذِينَ تَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ وَلَـٰكِنْ أَعْبُدُ ٱللَّهَ ٱلَّذِى يَتَوَفَّىٰكُمْ ۖ وَأُمِرْتُ أَنْ أَكُونَ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١٠٤﴾ وَأَنْ أَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿١٠٥﴾ وَلَا تَدْعُ مِن دُونِ ٱللَّهِ مَا لَا يَنفَعُكَ وَلَا يَضُرُّكَ ۖ فَإِن فَعَلْتَ فَإِنَّكَ إِذًا مِّنَ ٱلظَّـٰلِمِينَ ﴿١٠٦﴾ وَإِن يَمْسَسْكَ ٱللَّهُ بِضُرٍّ فَلَا كَاشِفَ لَهُۥٓ إِلَّا هُوَ ۖ وَإِن يُرِدْكَ بِخَيْرٍ فَلَا رَآدَّ لِفَضْلِهِۦ ۚ يُصِيبُ بِهِۦ مَن يَشَآءُ مِنْ عِبَادِهِۦ ۚ وَهُوَ ٱلْغَفُورُ ٱلرَّحِيمُ ﴿١٠٧﴾ قُلْ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ قَدْ جَآءَكُمُ ٱلْحَقُّ مِن رَّبِّكُمْ ۖ فَمَنِ ٱهْتَدَىٰ فَإِنَّمَا يَهْتَدِى لِنَفْسِهِۦ ۖ وَمَن ضَلَّ فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَا ۖ وَمَآ أَنَا۠ عَلَيْكُم بِوَكِيلٍ ﴿١٠٨﴾ وَٱتَّبِعْ مَا يُوحَىٰٓ إِلَيْكَ وَٱصْبِرْ حَتَّىٰ يَحْكُمَ ٱللَّهُ ۚ وَهُوَ خَيْرُ ٱلْحَـٰكِمِينَ ﴿١٠٩﴾

ލަފުޒީ މާނަ

قُلْ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ۞ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ = އޭ މީސްތަކުންނޭވެ! إِن كُنتُمْ فِى شَكٍّ = ކަލޭމެން ޝައްކުގައިވާނަމަ ۞ مِّن دِينِى މިމަސްކަލޭގެފާނުގެ ދީނާއިމެދު. ۞ فَلَآ أَعْبُدُ = ފަހެ މިމަސްކަލޭގެފާނު ޢިބާދަތް ނުކުރައްވާނެވެ. ۞ ٱلَّذِينَ تَعْبُدُونَ = ކަލޭމެން އަޅުކަންކުރާ ތަކެތި. مِن دُونِ ٱللَّهِ = الله ފިޔަވައި. ۞ وَلَـٰكِنْ އަދި އެހެންނަމަވެސް. ۞ أَعْبُدُ ٱللَّهَ = މިމަސްކަލޭގެފާނު އަޅުކަންކުރައްވަނީ الله އަށެވެ. ۞ ٱلَّذِى يَتَوَفَّىٰكُمْ = އެކަލާނގެ ކަލޭމެން މަރުވެރިކުރައްވާ. ۞ وَأُمِرْتُ = އަދި މިމަސްކަލޭގެފާނަށް أمر ވެވިއްޖެއެވެ. ۞ أَنْ أَكُونَ = މިމަސްކަލޭގެފާނު ވުމަށް. ۞ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١٠٤﴾ = مؤمن ންގެތެރެއިން. ۞ وَأَنْ أَقِمْ وَجْهَكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ މޫނުމަތި ސީދާކުރައްވާށެވެ! (ސީދާވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ!) ۞ لِلدِّينِ = إسلام دين އަށް. ۞ حَنِيفًا توحيد އަށް ސީދާވެގެންވާ حال . ۞ وَلَا تَكُونَنَّ = އަދި ކަލޭގެފާނު ވެވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ! ۞ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿١٠٥﴾ = مشرك ންގެތެރެއިން. ۞ وَلَا تَدْعُ = އަދި ކަލޭގެފާނު ނުގޮވާށެވެ! دعاء ނުކުރައްވާށެވެ! ۞ مِن دُونِ ٱللَّهِ = الله ފިޔަވައި. ۞ مَا لَا يَنفَعُكَ = ކަލޭގެފާނަށް منفع ނުކުރާއެއްޗަކަށް. ۞ وَلَا يَضُرُّكَ = އަދި ކަލޭގެފާނަށް ގެއްލުންނުދޭ. (ތަކެއްޗަކަށްދީ) ۞ فَإِن فَعَلْتَ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު އެކަން ކުރައްވައިފިއްޔާ. ۞ فَإِنَّكَ إِذًا = ފަހެ އެހެންވެއްޖެއްޔާ ކަލޭގެފާނުވާނީ. ۞ مِّنَ ٱلظَّـٰلِمِينَ ﴿١٠٦﴾ = އަނިޔާވެރިންގެ ތެރެއިންނެވެ. ۞ وَإِن يَمْسَسْكَ ٱللَّهُ = އަދި الله ކަލޭގެފާނަށް ޖައްސަވައިފިނަމަ. ۞ بِضُرٍّ ދަތިއެއް ގެއްލުމެއް. ۞ فَلَا كَاشِفَ لَهُۥٓ = އެކަން ފިލުވައިދޭނެ ފަރާތެއް ނުވެއެވެ. ۞ إِلَّا هُوَ = ހަމަ އެކަލާނގެ ފިޔަވައި. ۞ وَإِن يُرِدْكَ بِخَيْرٍ = އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ހެޔޮކަމެއް އިރާދަކުރައްވައިފިނަމަ. ۞ فَلَا رَآدَّ لِفَضْلِهِۦ = ފަހެ އެކަލާނގެ فضل ވަންހަނާކޮށް އަނބުރާ ރައްދުކުރާނެ ފަރާތެއް ނުވެއެވެ. ۞ يُصِيبُ بِهِۦ = އެކަލާނގެ އެކަމުން ޖައްސަވައެވެ. ۞ مَن يَشَآءُ مِنْ عِبَادِهِۦ = އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންގެ ތެރެއިން އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ މީހަކަށް. ۞ وَهُوَ = އަދި އެކަލާނގެއީ. ۞ ٱلْغَفُورُ ٱلرَّحِيمُ ﴿١٠٧﴾ = ދެރަޔާ ނުވަތަ ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުކަލާނގެއެވެ. ۞ قُلْ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އޭ މީސްތަކުންނޭވެ! ۞ قَدْ جَآءَكُمُ ٱلْحَقُّ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނަށް حقّ އައިސްފިއެވެ. ۞ مِن رَّبِّكُمْ = ކަލޭމެންގެ ربّ ގެ حضرة ން. ۞ فَمَنِ ٱهْتَدَىٰ = ފަހެ މަގުދެއްކި ތެދުމަގަށް. ۞ فَإِنَّمَا يَهْتَدِى لِنَفْسِهِۦ =

ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހަކު އެ ތެދުމަގު ލިބިގަންނަނީ އެމީހެއްގެ އަމިއްލަ نفس އަށެވެ. ۞ وَمَن ضَلَّ = އަދި މަގުފުރެދިއްޖެމީހާ. (ދަންނަށެވެ!) ۞ فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَا ۖ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހެއްގެ އެމަގުފުރެދުނުވަނީ އެމީހެއްގެ މައްޗަށެވެ. ۞ وَمَآ أَنَا۠ عَلَيْكُم بِوَكِيلٍ ﴿١٠٨﴾ = އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނީ ކަލޭމެންގެމައްޗަށް ގަދަރައްދަރާ ބަލަހައްޓާނުންނެވެ. ۞ وَٱتَّبِعْ مَا يُوحَىٰٓ إِلَيْكَ = އަދި ކަލޭގެފާނަށް ވަޙީވެއްވޭކަމަށް ކަލޭގެފާނު ތަބާވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ! ۞ وَٱصْبِرْ = އަދި ކެތްތެރިވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ! ۞ حَتَّىٰ يَحْكُمَ ٱللَّهُ ۚ = اللّٰه حكم ކުރައްވާންދެން. (ނިޔާކުރައްވާންދެން.) ۞ وَهُوَ خَيْرُ ٱلْحَٰكِمِينَ ﴿١٠٩﴾ = އަދި އެކަލާނގެއީ އެންމެރަނގަޅު حكم ކުރައްވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(١٠٤) (އޭ رسول اللّٰه އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ކަލޭމެން ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ دين އާއިމެދު ޝައްކެއްގެ މަތީގައިވާނަމަ (އެއީ ޝައްކުވާނަމަ ކަމެއްނުވެއެވެ. ޝައްކުވާނަމަވީ ކަލޭމެންގެ دين އަށެވެ.) ފަހެ ކަލޭމެން ތިޔައަޅުކަންކުރާ ތަކެތި يعني: اللّٰه ފިޔަވައި ތިޔައަޅުކަންކުރާ ބުދުތަކަށް ތިމަންކަލޭގެފާނު އަޅުކަން ނުކުރައްވަމެވެ. (އެއީ އެއްވެސް منفع އެއްދެވޭ އަދި ގެއްލުމެއްވެސް ދެވޭ ތަކެއްޗެއްނޫނެވެ.) އަދި އެހެންނަމަވެސް ތިމަންކަލޭގެފާނު އަޅުކަންކުރަނީ اللّٰه އަށެވެ. އެކަލާނގެއީ ކަލޭމެން މަރުގެންނަވާ ކަލާނގެއެވެ. އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނަށް أمر ލިބިގެންވަނީ مؤمن ންގެ ތެރެއިންވުމަށެވެ.

(١٠٥) (އަދި އެކަލާނގެ أمر ކުރައްވައި ވިދާޅުވިއެވެ.) އަދި ކަލޭގެފާނު ސީދާ إسلام دين އަށް އިޚްލާޞްތެރިވެވަޑައިގެން އެ دين މަތީ قائم ވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ! އަދި އެއްގޮތަކަށްވެސް ކަލޭގެފާނު مشرك ންގެތެރެއިން ވެވަޑައި ނުގަންނަވާށެވެ!

(١٠٦) އަދި اللّٰه ފިޔަވައި ކަލޭގެފާނަށް އެއްވެސް منفع އެއް ނުދޭ އަދި ގެއްލުމެއްވެސްނުދޭ ތަކެއްޗަކަށް ކަލޭގެފާނު ގޮވާ دعاء ނުކުރައްވާށެވެ! ފަހެ ކަލޭގެފާނު އެހެން ހަދައިފިނަމަ ކަލޭގެފާނު ވެވަޑައިގަންނަވާނީ ހަމަކަށަވަރުންވެސް އަނިޔާވެރިންގެ ތެރެއިންނެވެ. مشرك ންގެ ތެރެއިންނެވެ.

(١٠٧) އަދި اللّٰه تعالى ކަލޭގެފާނަށް އުނދަގުލެއް - ނުވަތަ ގެއްލުމެއް - ޖެއްސެވުމާ އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެކަން ފިލުވައިދެއްވާނޭ ހަމައެކަކުވެސް ނުވެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ހެޔޮކަމަކާ ދިމާކުރައްވާން އިރާދަކުރައްވައިފިނަމަ އެކަން އަނބުރާ ރައްދުކޮށްލެވޭނޭ ހަމައެކަކުވެސް ނުވެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންނުކުރެ އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވާ ބޭފުޅަކަށް އެކަން ޖެއްސެވީއެވެ. (އުނދަގޫ ނުވަތަ ހެޔޮކަމެއް ޖެއްސެވީއެވެ.) އަދި އެކަލާނގެއީ ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١٠٨) (އޭ رسول اللّٰه އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އޭ މީސްތަކުންނޭވެ! ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ ربّ ގެ حضرة ން ކަލޭމެންގެގާތަށް حقّ އައިސްފިއެވެ. (އެއީ اللّٰه ގެ ފޮތެވެ.) ފަހެ ތެދުމަގު ލިބިގެންފިމީހާ (ދަންނަށެވެ!) އެތެދުމަގު އެއީ ހަމަ އޭނާގެ نفس އަށެވެ. އެކަމުގެ ފައިދާ އޭނާއަށް ހަމަ އޭނާގެ نفس އަށެވެ. އަދި މަގުފުރެދިއްޖެމީހާވެސް ދަންނަށެވެ! އޭނާގެ އެމަގުފުރެދުން އޭނާއަށް އޭނާގެ نفس އަށެވެ. އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނީ ކަލޭމެންގެމައްޗަށް ގަދަރައްދުވާނޭ ބަލަހައްޓާނުންނެވެ. (ތިމަންކަލޭގެފާނީ رسول ކަން އިއްވާން ބަލަހައްޓަހެވެ.)

(١٠٩) (އޭ رسول اللّٰه އެވެ!) ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވޭ وحي އަށް ކަލޭގެފާނު تبع ވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ! އަދި اللّٰه حكم ކުރައްވާންދެން އެކަލާނގެ ނިޔާކުރައްވާންދެން ކެތްތެރިވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ! އެކަލާނގެއީ އެންމެރަނގަޅަށް حكم ކުރައްވާ ނިޔާކުރައްވާ ކަލާނގެއެވެ.